

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહ

વિરુદ્ધ

બિહાર રાજ્ય અને અન્યો

(સિવિલ અપીલ નં. ૬૮૩૧/૨૦૧૩)

૧૮ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૩

[જી.એસ. સિંઘવી અને વી. ગોપાલા ગૌડા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

યુનિવર્સિટીઓ:

કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક - 'રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ' - 'વિચારવિમર્શ' શબ્દપ્રયોગ - તેનો ભાવાર્થ - સમજાવવામાં આવેલ - ઠેરવવામાં આવ્યું: જોકે આખરી નિર્ણય વિચારવિમર્શ કરનાર પાસે હોય છે, તેમ છતાં તે યોગ્ય કારણો સિવાય સામાન્ય રીતે જેની સાથે વિચારવિમર્શ કરવામાં આવેલ છે તેમની સલાહની અવગણના કરી શકે નહીં --

સામેલ મહત્વના તથ્યો અને મુદ્દાઓ પર વિચારવિમર્શની પ્રક્રિયામાં સંકળાયેલા પક્ષકારો વચ્ચે વિચારોનું સામંજસ્ય હોવું જોઈએ -- જ્યાં સુધી સંબંધિત પક્ષકારો પોતપોતાના દ્રષ્ટિકોણથી એકબીજાને વાકેફ ન કરે અને તેમના વિચારોના સંબંધિત ગુણદોષની ચર્ચા તથા ચકાસણી ન કરે ત્યાં સુધી વિચારવિમર્શ પૂર્ણ કે અસરકારક ગણાય નહીં.

કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક - બિહાર રાજ્યની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે ઉમેદવારોની નિમણૂક માટે તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩, ૧૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૪.૩.૨૦૧૩ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામાઓ - ઠેરવવામાં આવ્યું: પ્રસ્તુત બાબતોના સંબંધમાં, કુલાધિપતિ કાયદાના આદેશનું સતત ઉલ્લંઘન કરતા રહ્યા છે અને શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતા તેમજ અનુભવની આવશ્યકતાની સંપૂર્ણ અવગણના કરીને અને રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શ કર્યા વિના નિમણૂકો કરતા રહ્યા છે -- તેમણે પસંદગી કરવા માટે ન તો કોઈ પારદર્શક પદ્ધતિ અપનાવી કે ન તો સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓમાં દર્શાવેલ લાયકાતો ધ્યાનમાં રાખી -- તેમણે મુકદ્દમાના બે તબક્કામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા આદેશો, કે કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક પહેલાં રાજ્ય સરકાર સાથે અર્થપૂર્ણ અને અસરકારક વિચારવિમર્શ થવો અનિવાર્ય છે, તેની તિરસ્કારપૂર્ણ અવગણના કરીને કાર્ય કર્યું - તેમણે નિમણૂક માટે એવી કેટલીક વ્યક્તિઓની પસંદગી કરી કે જેઓ વિવિધ ફોજદારી કાયદાઓ હેઠળ કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહ્યા હતા અને/અથવા નાણાકીય અનિયમિતતાઓમાં સંડોવાયેલા હતા --

નિમણૂકો કરવામાં કુલાધિપતિ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી કાર્યપદ્ધતિ બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટની યોજના તેમજ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું પુલ્લેઆમ ઉલ્લંઘન કરનારી છે – વાદગ્રસ્ત જાહેરનામાઓ રદબાતલ કરવામાં આવે છે – આનુષંગિક નિર્દેશો જારી કરવામાં આવેલ – બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમો ૧૦ અને ૧૨ – પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમો ૧૧ અને ૧૪ – નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૮૫ – કલમો ૧૧ અને ૧૩ – ભારતીય બંધારણ, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદ ૧૪.

કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ – હોદ્દાઓ પર નિમણૂક – ઠેરવવામાં આવ્યું: દરેક યુનિવર્સિટીમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિનું સ્થાન અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે – તેઓ યુનિવર્સિટીનું શૈક્ષણિક સ્તર અને શિસ્ત જાળવવા માટે જવાબદાર છે અને તમામ મંડળો તથા સત્તામંડળો કાનૂની જોગવાઈઓને અનુરૂપ વર્તે તેની ખાતરી કરવા માટે પણ જવાબદાર છે -- સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓ આ હોદ્દાઓ પર નિમણૂક માટે અનિવાર્ય પૂર્વશરત તરીકે શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતાની લાયકાત નિર્ધારિત કરે છે – ભલે સંબંધિત જોગવાઈઓની ભાષા ખુલ્લી જાહેરાત દ્વારા અરજીઓ મંગાવીને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિની પસંદગી કરવાનું સૂચિત કરતી ન હોય, તોપણ ઉમેદવાર પોતાની વિદવત્તા અને શૈક્ષણિક રુચિ માટે પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ અથવા કોઈપણ યુનિવર્સિટીના કારભારોનું સંચાલન કરવાનો અનુભવ ધરાવતા પ્રખ્યાત શિક્ષણશાસ્ત્રી હોવા જોઈએ, અને આવી વ્યક્તિની પસંદગી માત્ર ત્યારે જ શક્ય બને જો પારદર્શક પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવે અને દેશભરના લોકો સુધી પહોંચવાના પ્રયાસો

કરવામાં આવે -- બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૪ જે આદેશ આપે છે કે રાજ્ય સત્તામંડળનું દરેક કાર્ય પારદર્શક અને ન્યાયી હોવું જોઈએ, તેને આ જોગવાઈઓની ભાષામાં સમાવિષ્ટ કરીને વાંચવું જોઈએ -- પ્રખ્યાત શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ અને વિદ્વાનોની બનેલી શોધ સમિતિ (સર્ચ કમિટી) ની રચના કરવાની જોગવાઈ કરતા યુજીસી રેગ્યુલેશન્સનો હેતુ આ જોગવાઈઓમાં રહેલી સ્પષ્ટ ક્ષતિને દૂર કરવાનો છે - બિહાર એક્ટ નં. ૧૨/૨૦૧૩, ૧૩/૨૦૧૩ અને ૧૪/૨૦૧૩ દ્વારા પાછળથી સંબંધિત યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ સાથે સુસંગત રહીને સંબંધિત જોગવાઈઓમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે.

લોકસ સ્ટેન્ડાઈ:

કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક - રાજ્યની એક યુનિવર્સિટીમાં પ્રોફેસર અને વિભાગના વડા દ્વારા આવી નિમણૂકોને પડકારતી રિટ પિટિશન, જોકે તેઓ આવી નિમણૂકો માટેના ઉમેદવાર ન હતા - ઠેરવવામાં આવ્યું: ટકવાપાત્ર છે - વધુમાં, એવું માની લઈએ તોપણ કે રિટ અરજદાર આવી નિમણૂકોમાં કોઈ પ્રત્યક્ષ અંગત હિત ધરાવતા નથી, તોપણ હાઈકોર્ટે તેમના દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓની સ્વમેળે સંજ્ઞાન લઈ શકી હોત અને તેમની પિટિશનને જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી તરીકે ગણીને ગુણદોષના આધારે તેનો નિર્ણય કરી શકી હોત - જાહેર હિતની અરજી.

ભારતીય બંધારણ, ૧૯૫૦:

અનુચ્છેદ ૧૩૬ - હાઈકોર્ટના હુકમ અનુસાર કુલાધિપતિએ કુલપતિઓ

અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કર્યા પછી રાજ્ય સરકાર દ્વારા હાઈકોર્ટના હુકમને પડકારતી અપીલ - ટકવાપાત્રતા - ચર્ચા કરવામાં આવેલ.

તારીખ ૯.૪.૨૦૧૦ અને ૧૫.૪.૨૦૧૦ ના જાહેરનામા મુજબ મગધ અને વીર કુંવર સિંહ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિ તરીકે બે વ્યક્તિઓની નિમણૂકને અપીલકર્તા અને અન્ય એક વ્યક્તિ દ્વારા એવા કારણોસર પડકારવામાં આવી હતી કે કુલાધિપતિએ બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ ('બીએસયુ એક્ટ') ની કલમ ૧૦(૨) ની આવશ્યકતા મુજબ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કર્યો ન હતો. હાઈકોર્ટના સિંગલ જજે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી અને કુલાધિપતિ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામાઓને રદબાતલ કર્યા. નિમાયેલી વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ૨૦૧૧ ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૮૨૨ અને ૮૨૪ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને તેમની સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનો સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૨૯.૯.૨૦૧૧ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. લેટર્સ પેટન્ટ અપીલો પેન્ડિંગ હતી તે દરમિયાન, કુલાધિપતિએ રાજ્યની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે દસ વ્યક્તિઓની નિમણૂક માટે તારીખ ૧.૮.૨૦૧૧ અને ૩.૮.૨૦૧૧ ના જાહેરનામા જારી કર્યા. સદર નિમણૂકોને અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અન્ય એક રિટ પિટિશનમાં મુખ્યત્વે એવા કારણોસર પડકારવામાં આવી હતી કે કુલાધિપતિએ બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૨) અને પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૧૧(૨) ના

આદેશ મુજબ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કર્યો ન હતો. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે નિમણૂકો રદબાતલ કરી અને નિર્દેશ આપ્યો કે કુલાધિપતિ સંબંધિત સામગ્રી સાથે રાજ્ય સરકાર સમક્ષ નિર્દિષ્ટ યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે નામો પ્રસ્તાવિત કરશે અને ત્યારબાદ રાજ્ય સરકાર તે તમામ નામો અંગે પોતાનો અભિપ્રાય કુલાધિપતિને મોકલશે.

અપીલકર્તાએ હાઇકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશને પડકારતી સિવિલ અપીલ નં. ૬૮૩૧/૨૦૧૩ દાખલ કરી. તેમણે હાઇકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા એ નિર્દેશ સામે પણ પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે, જે તેમને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે વિચારણામાં લેવામાંથી વાસ્તવિક રીતે વંચિત કરે છે. બિહાર રાજ્ય અને અન્યોએ એવા કારણોસર હાઇકોર્ટના હુકમને પડકારતી સિવિલ અપીલ નં. ૬૮૩૦/૨૦૧૩ દાખલ કરી કે બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦(૨) અને ૧૨(૧) તેમજ પીયુ એક્ટની કલમો ૧૧(૨) અને ૧૪(૧) ના વ્યાપ અંગે હાઇકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલ ઢ્રજિકોણ ૨૦૧૧ ની એલપીએ નં. ૮૨૨ અને ૮૨૪ માં સમકક્ષ બેંચ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા ઢ્રજિકોણથી વિરુદ્ધ હતો. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના હુકમ પછી, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિ, બિહારે વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે અમુક વ્યક્તિઓની નિમણૂક માટે તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામા બહાર પાડ્યા. આ બાબતને અપીલકર્તા દ્વારા રિટ પિટિશન નં. ૧૫૮/૨૦૧૩ માં પડકારવામાં

આવી હતી. તારીખ ૧૮.૩.૨૦૧૩ ના રોજ, સુપ્રિમ કોર્ટે તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામાઓના અમલ પર રોક લગાવી અને નિર્દેશ આપ્યો કે યુનિવર્સિટીઓના સૌથી વરિષ્ઠ ડીન કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની કામગીરી સંભાળશે. દરમિયાન, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ તારીખ ૧૪.૩.૨૦૧૩ નો વધુ એક હુકમ જારી કરીને એક વ્યક્તિને કુલપતિ તરીકે અને બે વ્યક્તિઓને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક આપી.

રિટ અરજદાર અને અપીલકર્તાઓ તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા કુલાધિપતિને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે નામો પ્રસ્તાવિત કરવા બાબતે આપવામાં આવેલો નિર્દેશ રદ કરવાપાત્ર હતો અને તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો રદબાતલ કરવાપાત્ર હતી, કારણ કે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં રહેલા નિર્દેશનો ગેરલાભ ઉઠાવીને કુલાધિપતિએ કોઈપણ પ્રકારની પસંદગી કર્યા વિના તેમજ શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતા, નિર્વિવાદ પ્રામાણિકતા અને સંસ્થાકીય પ્રતિબદ્ધતા ધરાવતી વ્યક્તિઓમાંથી પસંદગી કરવા માટેની કોઈપણ પારદર્શક પદ્ધતિનું પાલન કર્યા વિના અને રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શ કર્યા વિના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક પામનાર વ્યક્તિઓની યાદી મનસ્વી રીતે તૈયાર કરી હતી. એ બાબત નિર્દેશિત કરવામાં આવી હતી કે કુલાધિપતિ દ્વારા જારી કરાયેલી સદર યાદીમાં એવી કેટલીક વ્યક્તિઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે જેમની સામે પોલીસમાં ફોજદારી કેસો નોંધાયેલા હતા અને/અથવા અદાલત(અદાલતો)માં પેન્ડિંગ હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જોકે

તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૦ ના યુજીસી રેગ્યુલેશન્સનો સમાવેશ કરવા માટે બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટમાં યોગ્ય સુધારો કરવામાં આવ્યો ન હતો, તેમ છતાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક માટે ઉમેદવારોની પસંદગી કરતી વખતે કુલાધિપતિ યુજીસી દ્વારા નિર્ધારિત માપદંડો ધ્યાનમાં રાખવા માટે બંધાયેલા હતા.

અપીલો અને રિટ અરજી મંજૂર કરતાં, કોર્ટ.

ઠેરવ્યું: ૧.૧ બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦ અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧ સ્પષ્ટ કરે છે કે દરેક યુનિવર્સિટીમાં કુલપતિનું પદ અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે. બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૨ અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ નિમાયેલા ઉપ-કુલપતિ પણ યુનિવર્સિટીના પૂર્ણકાલીન અધિકારી છે અને તેઓ એવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા તથા એવી ફરજો બજાવવા માટે હકદાર છે જે નિયત કરવામાં આવે અથવા જે કુલપતિ દ્વારા તેમને સોંપવામાં આવે કે તેમના પર લાદવામાં આવે. તેઓ સ્નાતક અભ્યાસક્રમ સુધીના પ્રવેશ અને પરીક્ષાઓના સંચાલન તેમજ વિદ્યાર્થી કલ્યાણ માટે જવાબદાર છે. કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ યુનિવર્સિટીના શૈક્ષણિક ધોરણ અને શિસ્ત જાળવવા માટે જવાબદાર છે અને તે પણ સુનિશ્ચિત કરે છે કે તમામ નિકાયો અને સત્તાધિકારીઓ વૈધાનિક જોગવાઈઓને અનુરૂપ વર્તન કરે. આ જ ચોક્કસ કારણ છે કે બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) નકારાત્મક સ્વરૂપમાં ઘડવામાં આવેલ છે અને કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે પૂર્વશરત તરીકે શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતાની લાયકાત નિયત કરે છે. [પેરા ૧૨-૧૪] [૧૮૧-જી-એચ; ૧૮૨-જી-એચ; ૧૮૩-એ-બી]

૧.૨ બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦(૨) અને ૧૨(૧) તેમજ પીયુ એક્ટની કલમો ૧૧(૨) અને ૧૪(૧) માં વપરાયેલ 'વિચારવિમર્શ' શબ્દ નિર્ણાયક મહત્વ ધરાવે છે. વિચારવિમર્શ એ એક એવી પ્રક્રિયા છે જેમાં પ્રક્રિયામાં

સંકળાયેલા પક્ષકારો વચ્ચે વિચારોના આદાનપ્રદાન અને મનોમિલનની જરૂર હોય છે. જોકે, અંતિમ નિર્ણય વિચારવિમર્શ કરનાર પાસે હોય છે, પરંતુ તેઓ યોગ્ય કારણો સિવાય સામાન્ય રીતે જેમનાથી પરામર્શ મેળવ્યો છે તે પક્ષકારની સલાહને અવગણી શકે નહીં. બે પક્ષકારો પરસ્પર વિચારવિમર્શ કરી શકે અને પરસ્પર પ્રભાવ પાડી શકે તે માટે, એ આવશ્યક છે કે બંને પાસે પોતાની વિચારણા માટે સંપૂર્ણ અને એકસમાન તથ્યો હોવા જોઈએ, જે અંતિમ નિર્ણયના સ્ત્રોત અને આધાર બંને બની શકે. વિચારવિમર્શની પ્રક્રિયામાં સંકળાયેલા પક્ષકારો વચ્ચે મહત્વપૂર્ણ તથ્યો અને સામેલ મુદ્દાઓ પર મનોમિલન હોવું જોઈએ. વિચારવિમર્શ ત્યાં સુધી પૂર્ણ અથવા અસરકારક બનતો નથી જ્યાં સુધી તેના પક્ષકારો એકબીજાને પોતપોતાના દ્રષ્ટિકોણથી વાકેફ ન કરે અને તેમના મંતવ્યોની સાપેક્ષ યોગ્યતાની ચર્ચા અને ચકાસણી ન કરે. [પેરા ૧૫-૧૬] [૧૮૩-જી-એચ; ૧૮૪-એ-ઈ]

ચંદ્રમૌલેશ્વર પ્રસાદ વિ. પટના હાઇકોર્ટ (૧૯૭૦) ૨ એસ.સી.આર. ૬૬૬, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. શંકલચંદ હિંમતલાલ શેઠ અને અન્ય (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૧૯૩; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. શંકર ચંદ હિંમતલાલ શેઠ અને અન્ય ૧૯૯૬ (૫) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૧૯ = ૧૯૯૬ (૧૦) એસ.સી.સી. ૪૬૯; એસ.પી. ગુપ્તા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ૧૯૮૨ એસ.સી.આર. ૩૬૫ = ૧૯૮૧ સપ્લી. એસ.સી.સી. ૮૭; ગુપ્તાહાટી હાઇકોર્ટ અને અન્ય વિ. કુલાધર કુકન ૨૦૦૨ (૨) એસ.સી.આર. ૮૦૮ = ૨૦૦૨ (૪) એસ.સી.સી. ૫૨૪ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

રોલો વિ. મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ (૧૯૪૮) ૧ ઓલ ઇ.આર. ૧૩, ફ્લેચર વિ. મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ (૧૯૪૭) ૨ ઓલ ઇ.આર. ૯૪૬ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

વર્ડ્સ એન્ડ ફ્રેઝીસ (પરમેનન્ટ આવૃત્તિ ૧૯૬૦, વોલ્યુમ ૯), કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ (વોલ્યુમ ૧૬એ, ૧૯૫૬ આવૃત્તિ) – નો સંદર્ભ લેવામાં

આવ્યો.

૧.૩ પ્રસ્તુત બાબતોના સંબંધમાં, કુલાધિપતિ કાયદાના આદેશનું સતત ઉલ્લંઘન કરી રહ્યા છે અને રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શ કર્યા વિના તેમજ શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતા અને અનુભવની જરૂરિયાતને સંપૂર્ણપણે અવગણીને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકો કરી રહ્યા છે. તેમણે પસંદગી કરવાની કોઈ પારદર્શક પદ્ધતિ અપનાવી ન હતી કે ન તો બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) માં દર્શાવેલ લાયકાતો ધ્યાનમાં રાખી હતી. વધુમાં, તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ ના રોજ જાહેરનામા બહાર પડાવવામાં કુલાધિપતિ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી અસાધારણ ઉતાવળ, તેમના કેટલાક નામાંકિતો સામે પેર્સિડિંગ ફોજદારી કેસોને લગતા તથ્યો રાજ્ય સરકાર સમક્ષ લાવતા અટકાવવાના તેમના ઇરાદાને સ્પષ્ટપણે છતો કરે છે. [પેરા ૧૯, ૨૦ અને ૨૨] [૧૮૭-ડી; ૧૮૮-સી-ડી; ૧૯૦-ડી-ઈ]

૧.૪ કુલાધિપતિ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સમગ્ર ક્વાયટ બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦(૧), ૧૦(૨) અને ૧૨(૧) તેમજ પીયુ એક્ટની કલમો ૧૧(૧), ૧૧(૨) અને ૧૪(૧) ના આદેશથી પ્રથમ દ્રષ્ટિએ જ વિપરીત હતી, કારણ કે તેમણે ઉમેદવારો વિશે માહિતી પૂરી પાડવા અને કુલપતિઓ તેમજ ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક માટે તેમની યોગ્યતા અંગે પોતાનો અભિપ્રાય જણાવતા રાજ્ય સરકારને રોકવા માટે તમામ સંભવિત પ્રયાસો કર્યા હતા. તેમણે મુકદ્દમાના બે તબક્કામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા એ નિર્ણયોની પણ તિરસ્કારપૂર્ણ અવગણના કરી હતી કે કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક રાજ્ય સરકાર સાથેના અર્થપૂર્ણ અને અસરકારક વિચારવિમર્શ પછી જ થવી જોઈએ. સૌથી આઘાતજનક બાબત એ છે કે કુલાધિપતિએ કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે એવી કેટલીક વ્યક્તિઓની પસંદગી કરી હતી જેઓ વિવિધ ફોજદારી કાયદાઓ હેઠળ કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહ્યા છે અને/અથવા નાણાકીય અનિયમિતતાઓમાં સંડોવાયેલા છે. નિમણૂકો કરવામાં કુલાધિપતિ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ

એક્ટની યોજના તેમજ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ખુલ્લેઆમ ઉલ્લંઘન કરે છે.
[પેરા ૨૩] [૧૯૧-બી-ઈ, જ]

૨.૧ છેલ્લા ઘણા વર્ષોથી કુલાધિપતિઓ પસંદગીની કોઈપણ પારદર્શક અને ન્યાયી પદ્ધતિ અપનાવ્યા વિના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક કરી રહ્યા છે. જોકે બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦(૧) અને ૧૨(૧) તેમજ પીયુ એક્ટની કલમો ૧૧(૧) અને ૧૪(૧) ની ભાષા ખુલ્લી જાહેરાત દ્વારા અરજીઓ મંગાવીને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિની પસંદગી કરવાનું સૂચવતી નથી, છતાં આ કલમોનું સમગ્રલક્ષી વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે કુલપતિ પોતાની વિદ્વતા અને શૈક્ષણિક અભિરુચિ માટે પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ અથવા કોઈપણ યુનિવર્સિટીના કારભારનું સંચાલન કરવાનો અનુભવ ધરાવતા પ્રખ્યાત શિક્ષણવિદ્ હોવા જોઈએ અને આવી વ્યક્તિની પસંદગી ત્યારે જ શક્ય છે જ્યારે પારદર્શક પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવે અને દેશભરના લોકો સુધી પહોંચવાના પ્રયાસો કરવામાં આવે. બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૪ જે આદેશ આપે છે કે રાજ્ય સત્તાધિકારીનું દરેક કાર્ય પારદર્શક અને ન્યાયી હોવું જોઈએ, તેને આ જોગવાઈઓની ભાષામાં વાંચવો પડશે અને જો તેમ કરવામાં આવે તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે કુલાધિપતિએ એવી કોઈ પદ્ધતિનું પાલન કરવું પડશે જેના દ્વારા તેઓ શિક્ષણ ક્ષેત્રે પ્રતિષ્ઠિત, સત્યનિષ્ઠ, ઉચ્ચ નૈતિક ધોરણ અને ચારિત્ર્ય ધરાવતી વ્યક્તિઓ કે જેઓ સંબંધિત યુનિવર્સિટીની પ્રતિષ્ઠા વધારી શકે, તેમની વિચારણા કરીને પેનલ તૈયાર કરી શકે. [પેરા ૨૩-૨૪] [૧૯૧-ઈ-એફ, એચ; ૧૯૨-એ-ડી]

૨.૨ યુજીસી વિનિયમો, જે પ્રખ્યાત શિક્ષણવિદો/શિક્ષણશાસ્ત્રીઓની બનેલી સર્ચ કમિટીની રચના કરવાની જોગવાઈ કરે છે, તેનો હેતુ બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) જેવી જોગવાઈઓમાં રહેલી સ્પષ્ટ ક્ષતિને દૂર કરવાનો છે. જો બંને કાયદાઓમાં યુજીસી વિનિયમોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હોત, તો કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક સંબંધિત અણછાજતો વિવાદ ટાળી શકાયો હોત. જોકે, કોર્ટના ધ્યાને

લાવવામાં આવ્યું છે કે ત્યારબાદ, બિહાર એક્ટ નં. ૧૪/૨૦૧૩, ૧૩/૨૦૧૩ અને ૧૨/૨૦૧૩ દ્વારા અનુક્રમે બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦ અને ૧૨, પીયુ એક્ટની કલમો ૧૧ અને ૧૪ તેમજ નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમો ૧૧ અને ૧૩(એ) માં યુજીસી વિનિયમોને સુસંગત રીતે સુધારો કરવામાં આવ્યો છે. [પેરા ૨૫-૨૬] [૧૯૨-ઈ-એફ; ૧૯૩-બી-ડી]

૩.૧ અપીલકર્તા (૨૦૧૩ ની સિવિલ અપીલ નં. ૬૮૩૧ માં) ના લોકસ સ્ટેન્ડાઈ સામેના પડકારને હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે ફગાવી દીધો હતો. એ વાત નિર્વિવાદ છે કે તેઓ વીર કુંવર સિંહ યુનિવર્સિટી, આરા ખાતે રસાયણશાસ્ત્ર વિભાગના પ્રોફેસર અને વડા છે. તેથી, માત્ર એ હકીકત કે તેમણે કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિના પદ માટે પોતાને ઉમેદવાર તરીકે રજૂ કર્યા ન હતા, તે કુલાધિપતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો સામે સવાલ ઉઠાવવાના તેમના અધિકારનો ઇનકાર કરવા માટે પૂરતી નથી. રાજ્યમાં પ્રખ્યાત શિક્ષણવિદોની કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટેની તેમની ચિંતાની ખૂબ સારી રીતે પ્રશંસા કરી શકાય છે. જો એમ કહેવું શક્ય હોય કે રાજ્યની યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકમાં અપીલકર્તાનો કોઈ સીધો અંગત હિત સંબંધ નથી, તો પણ હાઈકોર્ટે તેમણે ઉઠાવેલા મુદ્દાઓની સુઓ મોટુ સંજ્ઞાન લઈ શકી હોત અને તેમની અરજીને જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી ગણીને ગુણદોષના આધારે તેનો નિર્ણય કરી શકી હોત. [પેરા ૨૮-૨૯] [૧૯૫-સી-જી]

શિવાજીરાવ નિલંગેકર પાટીલ વિ. ડૉ. મહેશ માધવ ગોસાવી ૧૯૮૭ (૧) એસ.સી.આર. ૪૫૮ = (૧૯૮૭) ૧ એસ.સી.સી. ૨૨૭ - પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૩.૨ એ સાચું છે કે કુલાધિપતિએ નિમણૂકો કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કર્યા પછી જ રાજ્ય સરકારે આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો અને બંને કાયદાઓમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓને મંજૂરી આપવાના રાજ્યપાલના ઇનકારના સંદર્ભમાં

૧૮.૩.૨૦૦૫ ના રોજ કોર્ટ સમક્ષ દેખીતી રીતે ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ આ પરિબળો હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા તે નિર્દેશ સામેના રાજ્ય સરકારના પડકારને નકારી કાઢવા માટે પૂરતા નથી, જેણે બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૨(૧) ની જરૂરિયાતો ધ્યાનમાં રાખીને પસંદગી કર્યા વિના, પોતાની પસંદગીની વ્યક્તિઓ કે જેમનામાંના કેટલાક ફોજદારી કેસોમાં સંડોવાયેલા છે, તેમની નિમણૂકમાં ગેરરીતિ કરવા માટે કુલાધિપતિને છૂટો દોર આપ્યો હતો. [પેરા ૩૦] [૧૯૬-૭-એચ; ૧૯૭-એ-બી]

૪(૧) પરિણામે, વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે ખાનગી સામાવાળાઓની નિમણૂક માટે બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩, ૧૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૪.૩.૨૦૧૩ ના જાહેરનામા ગેરકાયદે જાહેર કરવામાં આવે છે અને રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

(૨) કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે નામો સૂચવવા અંગે હાઈકોર્ટ દ્વારા કુલાધિપતિને આપવામાં આવેલા નિર્દેશમાં ફેરફાર કરવામાં આવે છે અને એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે કુલાધિપતિ અનુક્રમે બિહાર એક્ટ નં. ૧૪/૨૦૧૩ અને ૧૩/૨૦૧૩ દ્વારા સુધારેલા બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦(૧), ૧૦(૨) અને ૧૨ તેમજ પીયુ એક્ટની કલમો ૧૧(૧), ૧૧(૨) અને ૧૪ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને પસંદગીની પારદર્શક તથા ન્યાયી પદ્ધતિનું પાલન કરીને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓના હોદ્દા પર નિમણૂક માટે યોગ્ય વ્યક્તિઓની પેનલ તૈયાર કરશે.

(૩) સીડબ્લ્યુજેસી નં. ૮૧૪૧/૨૦૧૦ માં સિંગલ જજ દ્વારા અને ૨૦૧૧ ના એલપીએ નં. ૮૨૨ અને ૮૨૪ માં હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોમાં દર્શાવ્યા મુજબ, કુલાધિપતિ રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક અને અર્થપૂર્ણ વિચારવિમર્શ કર્યા પછી નિમણૂકો કરશે. [પેરા ૩૧] [૧૯૭-સી-એચ]

કેસ લો રેકૉર્ડ્સ:

૧૯૯૬ (૫) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૧૯	પેરા ૩.૨	સંદર્ભ લીધો
૧૯૮૨ એસ.સી.આર. ૩૬૫	પેરા ૩.૨	સંદર્ભ લીધો
૨૦૦૨ (૨) એસ.સી.આર. ૮૦૮	પેરા ૩.૨	સંદર્ભ લીધો
(૧૯૭૦) ૨ એસ.સી.આર. ૬૬૬	પેરા ૧૭	સંદર્ભ લીધો
(૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૧૯૩	પેરા ૧૮	સંદર્ભ લીધો
(૧૯૪૮) ૧ ઓલ ઈ.આર. ૧૩	પેરા ૧૮	સંદર્ભ લીધો
(૧૯૪૭) ૨ ઓલ ઈ.આર. ૯૪૬	પેરા ૧૮	સંદર્ભ લીધો
૧૯૮૭ (૧) એસ.સી.આર. ૪૫૮	પેરા ૨૯	આધાર રાખ્યો

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : સિવિલ અપીલ નં. ૬૮૩૧/૨૦૧૩.

સીડબ્લ્યુજેસી નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ માં પટના હાઈકોર્ટના તારીખ ૦૭.૧૨.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

વીથ

સિવિલ અપીલ નં. ૬૮૩૦/૨૦૧૩ અને ડબ્લ્યુ.પી. (સી) નં. ૧૫૮/૨૦૧૩.

રણજીત કુમાર, રામ જેઠમલાણી, મનન કુમાર મિશ્રા, એલ. નાગેશ્વર રાવ, વિજય હંસારિયા, રુદ્રેશ્વર સિંહ, અભિનવ મુખર્જી, કુમાર રંજન, ગોપાલ ઝા, શિશિર પિનાકી, સંજય જૈન, રવિ શંકર કુમાર, બિરેન્દ્ર કુમાર ચૌધરી, અરુણ કુમાર, ડી.કે. ઠાકુર, પ્રિયંબિકા ઝા, ડૉ. વી.પી. અપ્પન, આશિષ દીક્ષિત, કરણ કાલિયા, પ્રણવ દિનેશ, નીતિન કુમાર ઠાકુર, અમિત પવન,

રાજીવ કુમાર, હરીશ અહમદ મિન્હાજ, સુધાંશુ શરણ, તારકેશ્વર નાથ, બી.કે. પાંડે, નિર્મલ સિંહ, ટી.જી. નારાયણન નાયર, રોહિત કુમાર સિંહ, રાકેશ કુમાર સિંહ, પ્રેમ પ્રકાશ, વી.વી. ગૌતમ, રિકેશ સિંહ, સંજય કપૂર, અનમોલ ચંદન, પ્રિયંકા દાસ, શુભ્રા કપૂર, અતુલ ઝા, સંદીપ ઝા, ડી.કે. સિન્હા, શાંતનુ સાગર, સ્મરહર સિંહ, અભિષેક કુમાર સિંહ, ગોપી રમણ, મોહમ્મદ શાહિદ અનવર, સૈયદ રેહાન, મિન્હાજુલ રશીદ, નવીન ગુપ્તા, નીરજ શેખર, કુણાલ વર્મા, અર્ધેન્દુમૌલી કુમાર પ્રસાદ, ઈરશાદ અહમદ, રામેશ્વર પ્રસાદ ગોયલ, તાયેનજામ મોમો સિંઘ ઉપસ્થિત પક્ષકારો તરફથી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ જી.એસ. સિંઘવી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનોમાં રજા મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંઘ, જેઓએ બિહાર રાજ્યની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકો રદ કરવા માટે પટના હાઇકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી, તેઓએ સદર કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના હુકમમાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશોને પડકાર્યા છે. બિહાર રાજ્ય અને અન્ય બે પક્ષકારોએ પણ હાઇકોર્ટના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરી છે અને સાથોસાથ કુલપતિઓ તેમજ ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે કુલાધિપતિ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામાઓને પણ પડકાર્યા છે. ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંઘે ખાનગી સામાવાળાઓની કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકેની નિમણૂકો રદ કરવા માટે રિટ પિટિશન નં. ૧૫૮/૨૦૧૩ દાખલ કરી છે.

પૃષ્ઠભૂમિની હકીકતો

૩.૧ તારીખ ૯.૪.૨૦૧૦ અને ૧૫.૪.૨૦૧૦ ના જાહેરનામાઓ દ્વારા, કુલાધિપતિએ અનુક્રમે મગધ અને વીર કુંવર સિંઘ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિ તરીકે ડૉ. અરવિંદ કુમાર અને ડૉ. સુભાષ પ્રસાદ સિંઘની નિમણૂક કરી હતી. ડૉ. પ્રમોદ કુમાર સિંઘ અને ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંઘ દ્વારા તેને સીડબલ્યુજેસી નં. ૮૧૪૧/૨૦૧૦ માં એવા કારણોસર પડકારવામાં આવ્યા હતા કે કુલાધિપતિએ ધ બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ (સંક્ષેપમાં, 'ધ બીએસયુ એક્ટ') ની કલમ ૧૦(૨) ની જરૂરિયાત મુજબ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચાર-વિમર્શ કર્યો ન હતો. પટના હાઈકોર્ટના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી અને કુલાધિપતિ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામાઓ રદ કર્યા. તેઓએ પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સોગંદનામાઓ, તેઓના દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ દસ્તાવેજો તેમજ કોર્ટ દ્વારા મંગાવવામાં આવેલ દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ લીધો અને અવલોકન કર્યું કે:

"૨૩. રાજ્ય તરફથી દાખલ કરવામાં આવેલ પૂરક જવાબી સોગંદનામા સાથે જોડાયેલ ફાઈલની નોંધોના સુસંગત અર્ક તેમજ વિવિધ કથનો પરથી એ દર્શાવવા માટે પૂરતી સામગ્રી ઉપલબ્ધ છે કે રાજ્યનું વલણ અસંદિગ્ધ છે કે કુલપતિઓની નિમણૂકના મુદ્દા પર, જેમાં જે બે કુલપતિઓની નિમણૂકો વર્તમાન રિટ અરજીમાં પડકાર હેઠળ છે તેમનો સમાવેશ થાય છે, કોઈપણ પ્રકારનો વિચાર-વિમર્શ થયો ન હતો. કોર્ટનો એવો મત છે કે જો કોઈ વિચાર-વિમર્શ થયો હોત, તો મંત્રી અથવા રાજ્ય માટે વિચાર-વિમર્શના મુદ્દા પર આવું સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ વલણ

અપનાવવાનો તેમજ જ્યાં સુધી રાજ્યનો સંબંધ હતો ત્યાં સુધી વાસ્તવમાં કોઈ વિચાર-વિમર્શ થયો ન હતો તે દર્શાવવા માટે ફાઈલની તે તમામ નોંધો જોડવાનો પ્રસંગ જ ઉપસ્થિત થયો ન હોત.

૨૪. હવે, ચાલો કુલાધિપતિના કાર્યાલય દ્વારા લેવાયેલા વલણની નોંધ લઈએ, જેમના વતી શરૂઆતમાં તારીખ ૨૩.૦૩.૨૦૧૧ નું જવાબી સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. આ જવાબી સોગંદનામું કુમાર બ્રજ કિશોર સાહની નામના વ્યક્તિ દ્વારા સોગંદપૂર્વક કરવામાં આવ્યું છે, જેઓ રાજ્યપાલ સચિવાલયમાં સંયુક્ત સચિવ હોવાનું જણાવેલ છે અને તેઓએ જણાવ્યું છે કે તેઓ કેસની હકીકતો અને સંજોગોથી સારી રીતે વાકેફ હતા. સોગંદનામામાં એ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળા નં. ૨ એટલે કે યુનિવર્સિટીઓના કુલાધિપતિ, રાજભવન, પટના વતી આ કેસમાં સોગંદનામું કરવા માટે તેઓને અધિકૃત કરવામાં આવ્યા છે. આ સોગંદનામામાં જે સુસંગત છે તે ફકરો ૫ છે, જેને સરળ સંદર્ભ માટે અહીં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:

"એ બાબત કે વી.કે.એસ. યુનિવર્સિટી, આરાના કુલપતિ અને મગધ યુનિવર્સિટી, બોધગયાના કુલપતિની નિમણૂક માનનીય કુલાધિપતિ દ્વારા તારીખ ૨૯મી માર્ચ, ૨૦૧૦ ના રોજ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચાર-વિમર્શ કરીને કરવામાં આવી છે, અને બી.એસ.યુ. એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૧૦(૨) ની જોગવાઈઓ

મુજબ કુલપતિઓની નિમણૂકના જાહેરનામાઓ કુલાધિપતિ સચિવાલયમાંથી તારીખ ૯.૪.૨૦૧૦ (આઈ.એ. નું એનેક્ષર ૭) અને તારીખ ૧૫.૪.૨૦૧૦ (આઈ.એ. નું એનેક્ષર ૮) ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા. રાજ્ય સરકાર સાથે કોઈ વિચાર-વિમર્શ થયો ન હતો તેવો આક્ષેપ કરવો ખોટો છે."

૨૫. કુલાધિપતિ વતી એવું વલણ લેવામાં આવ્યું છે કે જાહેરનામું પોતે જ તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૧૦ ના રોજ રાજ્ય સરકાર સાથેના વિચાર-વિમર્શના સંદર્ભમાં વાત કરતું હોવાથી, તે બે કુલપતિઓની નિમણૂકની બાબતમાં ઊભા કરવામાં આવેલા વિવાદનો સંપૂર્ણ જવાબ છે કારણ કે જાહેરનામાથી આગળ બીજું કશું જોવાની જરૂર નથી.

૨૬. માત્ર અરજદારો દ્વારા જ નહીં પરંતુ રાજ્ય સરકાર દ્વારા પણ રેકર્ડ પર લાવવામાં આવેલા અન્ય પ્રબળ પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, કુલાધિપતિ વતી લેવાયેલા આવા વ્યાપક વલણથી કોર્ટ સંતુષ્ટ ન હતી.

૨૭. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, કોર્ટે તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૧૦ ના રોજ રાજ્ય સરકાર સાથે કથિત રીતે થયેલા વિચાર-વિમર્શને લગતી ફાઈલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો.

૨૮. કુલાધિપતિનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ, એટલે કે શ્રી વાય. વી. ગિરીએ એ દર્શાવવા માટે કોર્ટના અવલોકન અર્થે એક ફાઈલ રજૂ કરી કે તે મુદ્દા પર તત્કાલીન એચ.આર.ડી. મંત્રી સાથે વિચાર-

વિમર્શ થયો હતો, જેના આધારે કુલાધિપતિએ બે કુલપતિઓની નિમણૂકો કરી હતી. પ્રશ્નવાળી ફાઇલ એ ફાઇલ નં. એસીટી- . ૦૧/૧૦ છે જેના પર "બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ" નું શેરો છે. કુલાધિપતિનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા સદર ફાઇલના પાના નં. ૫૧, ૫૨ અને ૫૩ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે પ્રશ્નવાળી ફાઇલ કુલપતિઓની નિમણૂક સાથે સંબંધિત ન હતી પરંતુ યુનિવર્સિટી ટ્રિબ્યુનલની રચના અને સદર ખરડાને બહાલી આપવા અંગે રાજ્યપાલના વાંધાઓ સાથે સંબંધિત હતી. સદર ફાઇલના સુસંગત પાનાઓ, એટલે કે પાના નં. ૫૧, ૫૨ અને ૫૩ ને સોગંદનામા દ્વારા રેકર્ડ પર લાવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો જેથી કોર્ટ સહિત વિવાદના તમામ પક્ષકારોને રાજ્ય સાથેના વિચાર-વિમર્શના પ્રશ્ન પર તેનું ઝીણવટપૂર્વક નિરીક્ષણ કરવાનો લાભ મળી શકે.

૨૯. રાજ્યપાલ સચિવાલયના સંયુક્ત સચિવ કુમાર બ્રિજ કિશોર સાહની દ્વારા વિધિવત સોગંદપૂર્વક કરાયેલ તારીખ ૧૮.૦૪.૨૦૧૧ નું જવાબી સોગંદનામું સામાવાળા નં. ૨ એટલે કે કુલાધિપતિ વતી ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં સદર પાનાઓને એનેક્સર આર-૨/૧ તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા. આ ફાઇલનો એવો ભાગ હોવાનું માનવામાં આવે છે કે જેમાં કુલપતિઓની નિમણૂક માટે કહેવાતો વિચાર-વિમર્શ થયો હતો અથવા તેના પુરાવા પ્રતિબિંબિત થાય છે, જોકે ફાઇલની મુખ્ય કાર્યવાહી નોંધ બિહાર યુનિવર્સિટીઝ ટ્રિબ્યુનલની રચના સાથે સંબંધિત

છે.

૩૦. વિચાર-વિમર્શના પ્રશ્ન પરની નોંધ કુલાધિપતિના કથિત હસ્તાક્ષરમાં હોવાથી, જે પોતે જ બોલે છે, તેથી કોર્ટને જણાય છે કે તમામ પાનાઓ પોતે જ આ હુકમના ભાગ તરીકે પુનઃ રજૂ કરવા જોઈએ. તેથી, એનેક્ષર- આર૨/૧ વિધિવત સ્કેન કરવામાં આવ્યું છે અને આ હુકમનો ભાગ બને છે.

કુલાધિપતિની નોંધ સંપૂર્ણપણે સુવાચ્ય નથી.

૩૨. કોર્ટે કુલાધિપતિની સદર નોંધનું ઝીણવટપૂર્વક અવલોકન કર્યું છે જે કથિત રીતે તેઓની પોતાની કલમથી લખવામાં આવી છે. કોર્ટ જે પ્રથમ બાબત ધ્યાને લે છે તે એ છે કે નોંધ પર મંત્રીની કોઈ ટૂંકી સહી નથી અને તેને એવી ફાઈલમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી છે જે બિહારની યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓની નિમણૂકના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત પણ નથી, પ્રશ્નવાળી યુનિવર્સિટીઓની તો વાત જ દૂર રહી. એવા સ્પષ્ટ પુરાવા છે કે મંત્રીની રાજભવનની મુલાકાત અને તેઓએ કુલાધિપતિ સાથે કરેલી ચર્ચા મુખ્યત્વે યુનિવર્સિટીઝ ટ્રિબ્યુનલ બિલને પોતાની મંજૂરી આપવા અંગે રાજ્યપાલને રહેલા વાંધાઓ સાથે સંબંધિત હતી, જે એક વર્ષ કરતાં વધુ નહીં તોય ઘણા મહિનાઓથી મહામહિમની મંજૂરી માટે બાકી હતું. નોંધ પરથી બહાર આવતું બીજું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું એ છે કે કોઈ અલગ ફાઈલ અથવા કાગળના ટુકડા પર અલગ કાર્યવાહી નોંધ તૈયાર કરવામાં

આવી ન હતી, જાણે કે કુલાધિપતિ સચિવાલયમાં સ્ટેશનરી કે સચિવાલય સહાયનો અભાવ હોય. જે નોંધવામાં આવ્યું હતું તેની સહી અથવા સ્વીકૃતિ માટે તેને મંત્રીને મોકલવામાં પણ આવ્યું ન હતું. તે એ પણ દર્શાવે છે કે કુલપતિઓના આવા મહત્વના પદો પર નિમણૂકના મુદ્દા પર એક ફાઇલ પણ ખોલવામાં આવી ન હતી. એવા કયા મજબૂર કરનારા સંજોગો હતા કે જેના હેઠળ આવી નોંધ કરવામાં આવી તે એક રહસ્યમાં લપેટાયેલો કોચડો બની રહ્યું છે. સદર નોંધના વાંચન પરથી, જો તેને કહેવાતા વિચાર-વિમર્શના પુરાવા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, તે એ દર્શાવતું નથી કે કહેવાતી ચર્ચામાં બે યુનિવર્સિટીઓ, એટલે કે મગધ યુનિવર્સિટી અથવા વીર કુંવર સિંઘ યુનિવર્સિટીના કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે આ બે નામોનો ઉલ્લેખ પણ કરવામાં આવ્યો હતો. ચર્ચાની સામાન્યતા એ બાબત પૂરતી છે કે યુનિવર્સિટીઓમાં જગ્યાઓ ખાલી છે અને યોગ્ય અગ્રતાના આધારે તે જગ્યાઓ ભરવાની થોડી તાકીદ હતી. પરંતુ તેનો અર્થ એવો નહોતો કે કાયદાને નેવે મૂકી દેવો.

૩૩. એ પણ આગળ સમજાવતું નથી કે સમજાવવામાં આવ્યું નથી કે કહેવાતી "કાર્યવાહી નોંધ", જો ખરેખર હોય તો, પાછળથી કેમ તૈયાર ન થઈ શકી અને તેમાં જે નોંધવામાં આવ્યું હતું તેની સાથે તેઓ સહમત હોવાના પુરાવા તરીકે તેઓની સહી મેળવવા માટે સંબંધિત એચ.આર.ડી. મંત્રીને શા માટે મોકલવામાં ન આવી. આવા વિચાર-વિમર્શ કે વિચારણાના પક્ષકારોના કોઈ શેરા કે સ્વીકૃતિ વિના એકપક્ષીય રીતે કોઈ

કાર્યવાહી નોંધ તૈયાર કરવામાં આવી હોય તેવી કોઈ બાબતથી કોર્ટ વાકેફ નથી. એ પણ સમજાતું નથી કે કુલાધિપતિ માટે એવી ફાઈલ પર અને એવી કાર્યવાહી નોંધ પર આવો શેરો કરવાનો કયો પ્રસંગ હતો જે શરૂઆતથી અંત સુધી યુનિવર્સિટીઓ માટે ટ્રિબ્યુનલની રચનાને લગતા ખરડાને મહામહિમ દ્વારા મંજૂરી આપવા અંગેના વાંધાઓ સાથે સંપૂર્ણપણે સંબંધિત હતી.

.....

૩૪. બંને સત્તાવાળાઓ સમક્ષ વિચાર-વિમર્શની મૂળભૂત સામગ્રી કે વિષયવસ્તુ પણ અસ્તિત્વમાં ન હોવા છતાં, જેના આધારે કુલાધિપતિ આગળ વધીને કુલપતિઓની એકપક્ષીય નિમણૂકો કરી શકે, તેવી ઉપરોક્ત ક્વાયત રાજ્ય વતી વિચાર-વિમર્શ સમાન ગણાય કે કેમ તે બાબતે કોર્ટને ગંભીર સંશય છે. કુલાધિપતિએ આ બે નામો પર કેવી રીતે પસંદગી ઉતારી તે હજુ પણ એક વણઉકેલાયેલું અને અસ્પષ્ટ રહસ્ય બની રહ્યું છે.

૩૫. આ મુદ્દા પર તેમજ વિચાર-વિમર્શની કહેવાતી સામગ્રી પર કોર્ટ દ્વારા કોઈ વધુ ટિપ્પણી રજૂ કરવાની જરૂર નથી. કોર્ટ દ્વારા આપવાની જરૂર નથી. તારણો સ્પષ્ટ છે. વાઈસ ચાન્સલરોની નિમણૂકના મુદ્દા પર કોઈ વિચાર-વિમર્શ થયો હોવાનો ઇનકાર કરતી એચ.આર.ડી. મંત્રીની નોંધો અને પત્રો પાછળની પૃષ્ઠભૂમિને કોર્ટ હવે સારી રીતે સમજી શકે છે. જો કે

તેઓ સ્વીકારે છે કે રાજભવનની તેમની મુલાકાત ટ્રિબ્યુનલ બિલ પરની ચર્ચા અને માત્ર તે પૂરતી સંબંધિત હતી, તેમ છતાં મંત્રીનું વલણ સમર્થિત થાય છે અને બાબતોની વાસ્તવિક સ્થિતિની વધુ નજીક જણાય છે, કારણ કે કુલાધિપતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી નોંધ યુનિવર્સિટી ટ્રિબ્યુનલ બિલ સંબંધિત ફાઇલ પર છે અને તે પણ ટ્રિબ્યુનલ બિલ સાથે સંબંધિત મિનિટ્સના પૃષ્ઠ પર છે.

૩૬. તેથી, કોર્ટને ગંભીર શંકા કે અંદેશો છે કે શું આ પુરાવા કે સાબિતીને રાજ્ય અને કુલાધિપતિ વચ્ચે વિચાર-વિમર્શ દર્શાવતો અંતિમ જવાબ અથવા સામગ્રી ગણી શકાય કે કેમ, જે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨) હેઠળ વિચાર-વિમર્શની જરૂરિયાત પૂરી કરતી હોય, અને તેમને બંને યુનિવર્સિટીઓમાં વાઈસ ચાન્સલરોના પદ પર પોતાના સ્તરે નિમણૂકો કરવાની સત્તા આપતી હોય."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૩.૨ ત્યારબાદ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ સંકત ચંદ હિમતલાલ શેઠ અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૨૩૨૮, એસ.પી. ગુપ્તા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એ.આઈ.આર. ૧૯૮૨ એસ.સી. ૧૪૯, ગુવાહાટી હાઈકોર્ટ અને અન્ય વિરુદ્ધ કુલાધર કુકન (૨૦૦૨) ૪ એસ.સી.સી. ૫૨૪ માં આ કોર્ટના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો અને ઠેરવ્યું કે:

"૫૧. એવી દલીલપાત્ર બાબત હોઈ શકે છે કે કુલાધિપતિ પાસે પણ એવા નામો સૂચવવા અંગે થોડી સુગમતા હોય જે તેમની જાણકારી કે અધિકારક્ષેત્રમાં આવતા હોય, પરંતુ વાઈસ ચાન્સલર તરીકે નિમણૂક

મેળવવા માટે યોગ્ય અથવા અન્યથા લાયક હોય તેવી વ્યક્તિઓ અંગે વિચાર-વિમર્શ થયો હતો તેમ કહી શકાય તે પહેલાં, તે વિગતો અને અભિપ્રાય રાજ્ય સરકાર અને કુલાધિપતિ વચ્ચે પરસ્પર વહેંચવા જોઈએ અને તેમના પર વિચાર-વિમર્શ થવો જોઈએ તથા કોઈ પ્રકારના અભિપ્રાય પર પહોંચવું જોઈએ. સ્પષ્ટપણે, આ કોર્ટના અભિપ્રાય મુજબ, આ બે પદો પર જે રીતે અને પદ્ધતિથી નિમણૂકો કરવામાં આવી છે, તે વિચાર-વિમર્શની જરૂરિયાતને સંતોષતી નથી અને કુલાધિપતિની કચેરી ખાતે જે રીતે સમગ્ર કવાયત હાથ ધરવામાં આવી છે તથા કુલાધિપતિ આ પદ પર જે રીતે નિમણૂકો કરવા આગળ વધ્યા છે તેમાં ઘણી મોટી ત્રુટિ રહેલી છે.

પર. રાજ્ય સાથે વિચાર-વિમર્શ અનિવાર્ય છે. રાજ્ય સાથેનો વિચાર-વિમર્શ અસરકારક હોવો જોઈએ. વિચાર-વિમર્શનો અર્થ સલાહ લેનાર અને સલાહ આપનાર પક્ષકાર વચ્ચે સામગ્રી રજૂ કરવી એવો પણ થાય છે. આવી કવાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી અને અન્યથા પાત્ર હોઈ શકે તેવી તે તમામ વ્યક્તિઓ અંગે યોગ્ય વિચારણા કરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે વિધિવત રીતે નોંધાયેલ તમામ સામગ્રી રજૂ કરીને યોગ્ય વિચાર-વિમર્શ થવો જોઈએ. જો આ તમામ તત્વો ગેરહાજર હોય અને આ સંબંધમાં કોઈ પુરાવા અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો કોર્ટ એ નોંધવામાં કોઈ સંકોચ કરશે નહીં કે કુલાધિપતિના કહેવાથી કે તેમના સ્તરે કરવામાં આવેલી કોઈપણ નિમણૂક સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨) ની આવશ્યકતાઓનો સ્પષ્ટ ભંગ ગણાશે. કોર્ટે દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદાના અર્થમાં અને આદેશિત કર્યા મુજબ રાજ્ય સાથે વિચાર-વિમર્શ કર્યા વિના પોતાના સ્તરે વાઈસ ચાન્સલર અથવા પ્રો-વાઈસ ચાન્સલરના પદ પર નિમણૂક કરવાની કુલાધિપતિની કોઈ સંપૂર્ણ સત્તા નથી અને માત્ર તે જ સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨) હેઠળ વિચાર-વિમર્શની જરૂરિયાતને સંતોષશે.

૫૩. આ કેસમાં એ દર્શાવવા માટે પ્રચુર સામગ્રી છે કે બે વાઈસ ચાન્સલરોની નિમણૂકના પ્રશ્ને રાજ્યના કોઈપણ સત્તાવાળાઓ અને કુલાધિપતિ વચ્ચે ક્યારેય કોઈ વિચાર-વિમર્શ થયો ન હતો. જો બંને વાઈસ ચાન્સલરોની નિમણૂક સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨) ના ભંગમાં કરવામાં આવી હોય, તો તે નિમણૂકમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જ પડશે અને આ મુદ્દાને એમ જ રહેવા દઈ શકાય નહીં."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૩.૩ અનુક્રમે ડૉ. સુભાષ પ્રસાદ સિંઘા અને ડૉ. અરવિંદ કુમાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ૨૦૧૧ ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૮૨૨ અને ૮૨૪ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા તારીખ ૮.૮.૨૦૧૧ ના ચુકાદાથી ફગાવી દેવામાં આવી હતી, જેના ફરરા ૧૮ અને ૧૯ નીચે ટાંકવામાં આવ્યા છે:

"૧૮. "shall" શબ્દ માત્ર સૂચક છે. વિચાર-વિમર્શની જરૂરિયાત બે બંધારણીય સત્તાવાળાઓ વચ્ચે છે, જેમાંના એક કુલાધિપતિ છે જેમની ભૂમિકા ઉપર નોંધવામાં આવી છે અને બીજી રાજ્ય સરકાર છે, જે રાજ્યમાં ઉચ્ચ શિક્ષણનું ધોરણ જળવાઈ રહે અને યુનિવર્સિટીઓને દર વર્ષે ફાળવવામાં આવતા સેંકડો કરોડ રૂપિયાનો યોગ્ય ઉપયોગ એવી યોગ્ય વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરીને સુનિશ્ચિત કરવામાં મોટો હિતસંબંધ ધરાવે છે કે જેઓ માત્ર તેમની વિદ્વતા અને શૈક્ષણિક રુચિ માટે જ પ્રતિષ્ઠિત ન હોય પરંતુ યુનિવર્સિટીઓના નાણાં અને હિતોનું રક્ષણ કરવા સક્ષમ એવા સારા વહીવટકર્તા પણ બની શકે. કુલાધિપતિ તરીકે રાજ્યપાલ પાસે વ્યક્તિઓને વાઈસ ચાન્સલર તરીકે નિમણૂક કરવા માટે યોગ્ય અભિપ્રાય બાંધવા સક્ષમ બનાવે તેવી વિસ્તૃત જરૂરી વ્યવસ્થા નથી અને રાજ્ય

સરકાર સાથે વિચાર-વિમર્શની જોગવાઈ કરીને આ બાબતની પૂરતી કાળજી લેવામાં આવી છે. આ સંદર્ભમાં બંને બંધારણીય સત્તાવાળાઓની ફરજનું સ્વરૂપ પાત્ર ઉમેદવારોમાંથી ઉપલબ્ધ શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિઓની પસંદગી અને નિમણૂક કરીને જાહેર હિત અને ઉચ્ચ શિક્ષણના હિતને પ્રોત્સાહન આપવાનું છે. આ ઉદ્દેશ્ય સિદ્ધ કરવા માટે નિર્ધારિત વિચાર-વિમર્શ અસરકારક હોવો જોઈએ. પસંદગી અને નિમણૂક પહેલાં તે માત્ર ઇચ્છનીય જ નથી પરંતુ સ્પષ્ટપણે અનિવાર્ય છે.

૧૯. જોકે અપીલકર્તાઓ તરફથી ઇન્ડિયન એડમિનિસ્ટ્રેટિવ સર્વિસ (એસ.જી.એસ.) એસોસિયેશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૩ ૧ સપ્લી. ૨૨ એસ.સી.સી. ૭૩૧) ના કેસમાં સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાને ટાંકવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં કાળજીપૂર્વકનું અવલોકન દર્શાવે છે કે વિચાર-વિમર્શ શેનાથી ગણાશે અને તે ક્યારે ફરજિયાત બને છે તે અંગેના સ્થાપિત સિદ્ધાંતો અપીલકર્તાઓના કેસને સમર્થન આપતા નથી. આ ચુકાદો સ્વીકારે છે કે પૂર્વ વિચાર-વિમર્શ ફરજિયાત છે અને ખાસ કરીને જો તેના ઉદ્દેશ્યથી મૂળભૂત અધિકારો અથવા ન્યાયી પ્રક્રિયાને અસર થતી હોય. વર્તમાન કેસમાં, રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય કે સલાહ કુલાધિપતિ માટે બંધનકર્તા રહેશે કે નહીં તે વિવાદ બિલકુલ મુદ્દા પર નથી. વિવાદ અગાઉના તબક્કા સંબંધિત છે કે શું રાજ્ય સરકારને નિમણૂક પામનારાઓ અંગે પોતાનો અભિપ્રાય અથવા સલાહ આપવાની પૂરતી તક મળવી જોઈએ કે કેમ. પાત્રતાના આધારે કોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને પાત્ર વ્યક્તિઓમાંથી કોની પસંદગી કરવામાં આવશે તે અંગેની પ્રક્રિયા અને વિગતો સદર અધિનિયમ દ્વારા યોગ્ય રીતે જ નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી, કારણ કે નિમણૂક અને વિચાર-વિમર્શની પ્રક્રિયા ઉચ્ચ બંધારણીય પદાધિકારીઓના હાથમાં છોડી દેવામાં આવી છે. તેમ છતાં, કોઈપણ પસંદગી પ્રક્રિયાની જેમ તે ન્યાયી હોવી જ જોઈએ.

પસંદગી પ્રક્રિયાને વ્યાપમાં વધુ વિશાળ, વિષયવસ્તુમાં વધુ ગહન, પારદર્શક અને ન્યાયી બનાવવાના સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય સાથે ધારાસભા દ્વારા રાજ્ય સરકાર સાથેના વિચાર-વિમર્શનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. રાજ્ય સરકાર પાસે વિચાર-વિમર્શ દરમિયાન સઘન અને વ્યાપક માહિતી તેમજ ઈનપુટ આપવાના સાધનો છે. આવી મહત્વપૂર્ણ બાબતમાં અને આવા ઉચ્ચ સ્તરે વિચાર-વિમર્શ અસરકારક હોવો જરૂરી છે જેથી કુલાધિપતિ રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલી સમગ્ર માહિતી અને ઈનપુટ પર વિચારણા કરીને કામચલાઉ પસંદગી કરે તે પછી, રાજ્ય સરકાર કામચલાઉ ધોરણે પસંદ કરાયેલી વ્યક્તિઓ અંગે, જો ઉપલબ્ધ હોય તો, વધુ સુસંગત માહિતી પૂરી પાડી શકે, જેથી યુનિવર્સિટીઓ ખોટી વ્યક્તિઓ અથવા અયોગ્ય વ્યક્તિઓના હાથમાં જવાનું જોખમ ટાળી શકાય."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૩.૪ આ બંને નિમણૂક પામેલાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનો, જે એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૨૭૬૪૪/૨૦૧૧ અને ૨૭૭૨૫/૨૦૧૧ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી, તે આ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૨૯.૯.૨૦૧૧ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૩.૫ હાઈકોર્ટ સમક્ષ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલો પેન્ડિંગ હોવા દરમિયાન, કુલાધિપતિએ રાજ્યની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના વાઈસ ચાન્સલરો અને પ્રો-વાઈસ ચાન્સલરો તરીકે દસ જેટલી વ્યક્તિઓની નિમણૂક માટે તારીખ ૧.૮.૨૦૧૧ અને ૩.૮.૨૦૧૧ ના જાહેરનામા બહાર પાડ્યા હતા. આ નિમણૂકોની વિગતો નીચે મુજબ છે:

ક્ર. નં.	જાહેરનામાની તારીખ	મેમો નં.	નામ	જે હોદ્દા પર નિમણૂક થઈ
૧	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૭૮૯(જી. એસ. (૧))	ડૉ. શંભુ નાથ સિંહ	પટના યુનિવર્સિટી, પટનાના કુલપતિ
૨	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૩૪(જી. એસ. (૧))	ડૉ. બિમલ કુમાર	બી.આર.એ. યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુરના કુલપતિ
૩	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૬૪(જી. એસ. (૧))	ડૉ. રામ વિનોદ સિંહ	જે.પી. યુનિવર્સિટી, છપરાના કુલપતિ
૪	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૧૯(જી. એસ. (૧))	ડૉ. અરુણ કુમાર	બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરાના કુલપતિ
૫	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૪૯(જી. એસ. (૧))	ડૉ. અરવિંદ કુમાર પાંડે	કે.એસ.ડી. સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, દરભંગાના કુલપતિ

૬	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૦૪(જી. એસ. (૧))	ડૉ. એમ.ડી. શમસુઝ્ઝોહા	મૌલાના મઝહરુલ હક અરેબિક એન્ડ પર્સિયન યુનિવર્સિટી, પટનાના કુલપતિ
૭	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૨૪(જી. એસ. (૧))	ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર કુમાર વર્મા	બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરાના પ્ર- કુલપતિ
૮	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૯૪(જી. એસ. (૧))	ડૉ. કુમરેશ પ્રસાદ સિંહ	એલ.એન. મિથિલા યુનિવર્સિટી, દરભંગાના પ્ર- કુલપતિ
૯	૦૧/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૮૭૯(જી. એસ. (૧))	ડૉ. સુલ્તાના ખુશહૂદ જબીન	મૌલાના મઝહરુલ હક અરેબિક એન્ડ પર્સિયન યુનિવર્સિટી, પટનાના પ્ર- કુલપતિ
૧૦	૦૩/૦૮/૧૧	બી.એસ.યુ.- ૧૩/૨૦૧૧ - ૧૯૪૧(જી. એસ. (૧))	ડૉ. લાલ કેશ્વર પ્રસાદ સિંહ	પટના યુનિવર્સિટીના પ્ર- કુલપતિ

૩.૬ ઉપરોક્ત નિમણૂકો પણ મુખ્યત્વે એવા કારણોસર ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સી.ડબલ્યુ.જે.સી. નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ માં

પડકારનો વિષય બની હતી કે, બી.એસ.યુ. એક્ટની કલમ ૧૦(૨) અને ધ પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ (ટૂંકમાં, 'ધ પી.યુ. એક્ટ') ની કલમ ૧૧(૨) ના કાનૂની આદેશ મુજબ કુલાધિપતિએ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કર્યો ન હતો.

૩.૭ નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા પ્રત્યુત્તર સોગંદનામામાં ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહના લોકસ સ્ટેન્ડાઈ સામે એવા આધારે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે તેઓ કુલપતિ અથવા પ્ર-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક પામવા માટે પાત્ર ન હતા. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે એવું અવલોકન કરીને સદર વાંધો ફગાવી દીધો કે, રાજ્યની એક યુનિવર્સિટીના અધ્યાપક મંડળના સભ્ય હોવાના નાતે, અરજદાર કાયદેસર રીતે એ જોવાનો અધિકાર ધરાવતા હતા કે કુલપતિ અને પ્ર-કુલપતિના હોદ્દાઓ પર નિમણૂકો કાયદાનુસાર તેવા લોકોમાંથી જ કરવામાં આવે જેઓ લાયકાત ધરાવતા હોય અને ગુણવાન હોય. ત્યારબાદ ડિવિઝન બેન્ચે એ પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી કે શું કુલાધિપતિએ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને નિમણૂકો કરી હતી અને નીચે મુજબના અવલોકનો નોંધીને તેનો નકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો:

"એ સ્પષ્ટ છે કે કુલાધિપતિએ મુખ્યમંત્રી સાથે બેઠક કરી હતી, અને કુલાધિપતિ તેમજ મુખ્યમંત્રી બંને ચર્ચાના વિષયવસ્તુથી વાકેફ હતા. મુખ્યમંત્રી રાજ્ય સરકારના પ્રતિનિધિ હોવાના કારણે, અમે એવું ન કહી શકીએ કે કુલાધિપતિએ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કર્યો ન હતો અથવા રાજ્ય સરકાર કુલાધિપતિ દ્વારા પસંદ કરાયેલા નામોથી વાકેફ ન હતી. પરંતુ, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, રાજ્ય સરકાર વિષયવસ્તુથી વાકેફ હતી તેટલું પૂરતું નથી. જો રાજ્ય સરકાર માત્ર ચર્ચાથી જ સંતુષ્ટ થઈ ગઈ હોત, તો અમે કહીશું કે રાજ્ય સરકાર પોતાની ફરજ બજાવવામાં નિષ્ફળ રહી છે અથવા તેણે પોતાની સત્તાનો ત્યાગ કર્યો છે.

યોગ્ય વિચારવિમર્શ ત્યારે ગણાય જ્યારે કુલાધિપતિ પોતાના દ્વારા પસંદ

કરાયેલા નામો સંબંધિત સામગ્રી સાથે મોકલે અને રાજ્ય સરકાર તેવા નામો પર વિચારણા કરે તેમજ સામગ્રીની ચકાસણી કરે, રાજ્ય સરકાર પાસે પોતાના સ્ત્રોતોમાંથી વધુ સામગ્રી હોઈ શકે છે અથવા તે એકત્રિત કરી શકે છે અને આવા દરેક નામ અંગે પોતાનો અભિપ્રાય નોંધે છે. કુલપતિઓ અથવા પ્ર-કુલપતિઓની નિમણૂકની બાબતને હળવાશથી લઈ શકાય નહીં. શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિની પસંદગી કરવી અથવા ઓછામાં ઓછું કોઈ ખોટી વ્યક્તિની પસંદગી ન કરવી તે કુલાધિપતિ અને રાજ્ય સરકારની ફરજ રહેશે.

અમે સામાવાળા કુલપતિઓ અથવા પ્ર-કુલપતિઓમાંથી કોઈપણની પાત્રતા, શૈક્ષણિક લાયકાત, સામાન્ય પ્રતિષ્ઠા, પ્રામાણિકતા કે નૈતિક ધોરણોમાં પ્રવેશવાનો ઇરાદો ધરાવતા નથી. ઉપલબ્ધ સામગ્રીની તપાસ કરવી અને રાજ્ય સરકારના અભિપ્રાય તથા રાજ્ય સરકાર દ્વારા મોકલવામાં આવેલી સામગ્રી, જો કોઈ હોય તો, તેના પર વિચારણા કરવી એ કુલાધિપતિનું કાર્ય છે. એકવાર કુલાધિપતિએ સામગ્રીની તપાસ કરી લીધી હોય અને તેઓ સંતુષ્ટ થાય, તો તે વૈધાનિક જોગવાઈઓનું પૂરતું પાલન ગણાશે.

અમે એવું કહેવા માંગતા નથી કે કુલાધિપતિએ રાજ્ય સરકાર પાસેથી ભલામણો મેળવવી જરૂરી છે અથવા રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય કુલાધિપતિ માટે બંધનકર્તા છે. ના, ધારાસભાનો આવો આશય નથી. ધારાસભાનો આશય માત્ર એટલો જ છે કે કુલાધિપતિ પોતાના દ્વારા પસંદ કરાયેલા કુલપતિઓ કે પ્ર-કુલપતિઓની નિમણૂક કરે તે પહેલાં તેમણે રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય મેળવવો જોઈએ. રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય કુલાધિપતિ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે કે ન પણ આવે. કુલાધિપતિ સર્વોચ્ચ સત્તાધિકારી હોવાના કારણે, કુલાધિપતિનો નિર્ણય જ માન્ય રહેશે, પરંતુ પ્રસ્તાવિત નામો પર રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય મેળવ્યા વિના નહીં.

ઉપર નોંધ્યા મુજબ, કુલાધિપતિએ મુખ્યમંત્રી સાથે આ બાબતે ચર્ચા કરી તે પહેલાં ક્યારેય પણ કુલાધિપતિ દ્વારા પ્રસ્તાવિત નામો રાજ્ય સરકાર સમક્ષ જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા. નામો જાહેર કરવામાં ન આવ્યા હોવાના અભાવે, રાજ્ય સરકાર પોતાનું મનોમંથન કરી શકી ન હોત કે કોઈ અભિપ્રાય બાંધી શકી ન હોત. અમારા મતે, યોગ્ય મનોમંથન કર્યા વગર કે અભિપ્રાય બાંધ્યા વગર માત્ર ચર્ચા કરવી એ ઉપર સંદર્ભિત ૧૯૭૬ ના અધિનિયમો હેઠળ પરિકલ્પિત "વિચારવિમર્શ" નથી."

(ભાર આપેલ છે)

૩.૮ પોતાના દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણોને ધ્યાને રાખીને, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે રિટ અરજી મંજૂર કરી અને કુલપતિઓ તેમજ પ્ર-કુલપતિઓની નિમણૂકો રદબાતલ ઠેરવી તથા રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને નવી નિમણૂકો કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો. ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના હુકમનો અમલી ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"ઉપરોક્ત કારણોસર, અમે ઠેરવીએ છીએ કે સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે સામાવાળા નં. ૨૦ થી ૨૯ ની નિમણૂક બિહાર યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમો ૧૦(૨) અને ૧૨ તેમજ પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમો ૧૧ અને ૧૪ દ્વારા અભિપ્રેત "વિચારવિમર્શ" વિના કરવામાં આવેલ છે. તેથી, આ તમામ દસ નિમણૂકો દૂષિત છે અને શરૂઆતથી જ રદબાતલ છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, સી.ડબલ્યુ.જે.સી. નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ મંજૂર કરવામાં આવે છે. તારીખ ૧લી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૧ અને ૩જી ઓગસ્ટ,

૨૦૧૧ ના રોજના વાદગ્રસ્ત જાહેરનામાઓ ૨૬ અને બાતલ કરવામાં આવે છે. સામાવાળા નં. ૨૦ થી ૨૯ ની નિમણૂક ગેરકાયદેસર અને, યથાપ્રસંગ, બિહાર યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ અથવા પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ થી વિરુદ્ધ હોવાનું ઠેરવવામાં આવે છે અને તે રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

કુલાધિપતિ આજથી એક મહિનાની અંદર ઉપર સંદર્ભિત યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટેના નામો સુસંગત સામગ્રી સાથે રાજ્ય સરકારને પ્રસ્તાવિત કરશે. રાજ્ય સરકાર તે પછીના ૩૦ દિવસની અંદર તેવા તમામ નામો અંગે પોતાનો અભિપ્રાય કુલાધિપતિને મોકલશે. આવો અભિપ્રાય મળ્યા પછી, કુલાધિપતિ સામાવાળા યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક કરશે.

અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અરજદારને સામાવાળા યુનિવર્સિટીઓ પૈકી કોઈપણમાં કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે પોતાની ઉમેદવારી રજૂ કરવાનો અથવા વિચારણામાં લેવાવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં."

જ. ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહે હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશને મુખ્યત્વે એવા કારણોસર પડકાર્યો છે કે વિદ્વાનો અને શિક્ષણવિદોની બનેલી સર્ચ કમિટી દ્વારા ઉમેદવારોની પેનલ તૈયાર કરવાની કોઈપણ વ્યવસ્થા વિના

કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની પસંદગી કુલાધિપતિના હાથમાં છોડી શકાય નહીં. તેમણે હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા તે નિર્દેશ સામે પણ પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે જેના દ્વારા તેમને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે વિચારણામાં લેવામાંથી વાસ્તવિક રીતે વંચિત કરવામાં આવ્યા છે. બિહાર રાજ્ય અને અન્યોએ હાઈકોર્ટના હુકમને એવા કારણોસર પડકાર્યો છે કે બી.એસ.યુ. એક્ટની કલમો ૧૦(૨) અને ૧૨(૧) તેમજ પી.યુ. એક્ટની કલમો ૧૧(૨) અને ૧૪(૧) ના વ્યાપ અંગે તેના દ્વારા લેવાયેલ વલણ ૨૦૧૧ ના એલ.પી.એ. નં. ૮૨૨ અને ૮૨૪ માં કોઓર્ડિનેટ બેંચ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા વલણથી વિરુદ્ધ છે.

૫. ૧૮.૩.૨૦૧૩ ના રોજ, આ કોર્ટે રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ અને કેવિએટ પર ઉપસ્થિત રહેલા કેટલાક ખાનગી સામાવાળાઓની દલીલો સાંભળી હતી અને ખાનગી સામાવાળાઓને કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિયુક્ત કરતા કુલાધિપતિ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામાઓના અમલ પર સ્ટે આપ્યો હતો. તે હુકમ નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે કારણ કે ખાનગી સામાવાળાઓના વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો પૈકીની એક એ છે કે અપીલકર્તાઓએ વચગાળાનો હુકમ મેળવવામાં કોર્ટને ગેરમાર્ગે દોરી હતી:

"વિલંબ માફ કરવામાં આવે છે.

આ અરજી પટના હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા સિવિલ રિટ

જ્યુરિસ્ડિક્શન કેસ નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના હુકમ સામે નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા રાજ્યની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકની બાબતમાં કેટલાક નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા હતા. હાઈકોર્ટના હુકમનો કાર્યકારી ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"ઉપરોક્ત કારણોસર, અમે ઠેરવીએ છીએ કે સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે સામાવાળા નં. ૨૦ થી ૨૯ ની નિમણૂક બિહાર યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૧૦(૨) અને ૧૨ તેમજ પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમો ૧૧ અને ૧૪ દ્વારા અભિપ્રેત "વિચારવિમર્શ" વિના કરવામાં આવેલ છે. તેથી, તમામ દસ નિમણૂકો દૂષિત છે અને શરૂઆતથી જ રદબાતલ છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, સી.ડબલ્યુ.જે.સી. નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ મંજૂર કરવામાં આવે છે. તારીખ ૧લી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૧ અને ૩જી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૧ ના રોજના વાદગ્રસ્ત જાહેરનામાઓ રદ અને બાતલ કરવામાં આવે છે. સામાવાળા નં. ૨૦ થી ૨૯ ની નિમણૂક ગેરકાયદેસર અને, યથાપ્રસંગ, બિહાર યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ અથવા પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ થી વિરુદ્ધ હોવાનું ઠેરવવામાં આવે છે અને તે રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

કુલાધિપતિ આજથી એક મહિનાની અંદર ઉપર સંદર્ભિત

યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટેના નામો સુસંગત સામગ્રી સાથે રાજ્ય સરકારને પ્રસ્તાવિત કરશે. રાજ્ય સરકાર તે પછીના ૩૦ દિવસની અંદર તેવા તમામ નામો અંગે પોતાનો અભિપ્રાય કુલાધિપતિને મોકલશે. આવો અભિપ્રાય મળ્યા પછી, કુલાધિપતિ સામાવાળા યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક કરશે.

અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અરજદારને સામાવાળા યુનિવર્સિટીઓ પૈકી કોઈપણમાં કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે પોતાની ઉમેદવારી રજૂ કરવાનો અથવા વિચારણામાં લેવાવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં."

(એસ.એલ.પી. પેપર બુકમાંથી નકલ કરેલ)

અરજદારોએ રાજ્યની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે કુલાધિપતિ દ્વારા લેવાયેલા પરિણામી પગલાં સામે પણ પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે.

અમે અરજદારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી હરીશ સાલ્વેને સાંભળ્યા છે અને રેકર્ડનું અવલોકન કર્યું છે.

નોટિસ કાઢવી, જે ૧૬.૦૪.૨૦૧૩ ના રોજ પરત કરવાની રહેશે. તદ્ઉપરાંત, દસ્તી બજવણીની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

ડૉ. રાજીવ ધવન, શ્રી અમરેન્દ્ર શરણ અને શ્રી ઉદય યુ. લલિત, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલોને સૂચના આપતા વિદ્વાન વકીલ શ્રી અમિત પવન સામાવાળા નં. ૨૦, ૨૧ અને ૨૨ વતી નોટિસ સ્વીકારે છે.

શ્રી હરીશ સાલ્વેએ માત્ર હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ પર જ નહીં, પરંતુ જુદી જુદી યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે ખાનગી સામાવાળાઓની નિમણૂક માટે રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિ, બિહાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૦૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામાઓ પર પણ સ્ટે આપવા માટે ભારપૂર્વક આગ્રહ કર્યો હતો. ડૉ. રાજીવ ધવન, સર્વશ્રી અમરેન્દ્ર શરણ અને ઉદય યુ. લલિતે શ્રી સાલ્વે દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજનો સખત વિરોધ કર્યો હતો. ડૉ. ધવને રજૂઆત કરી હતી કે કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે કુલાધિપતિ અને સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી ક્વાયટ સામે આ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનમાં પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય નહીં જે અનિવાર્યપણે હાઇકોર્ટના તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના હુકમ સામે નિર્દેશિત છે અને જો કોઈપણ વ્યક્તિ હાઇકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોના અનુસંધાનમાં કરવામાં આવેલી નિમણૂકોથી વ્યથિત જણાય, તો તે યોગ્ય કાનૂની ઉપાય મેળવી શકે છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જો તે હેતુ માટે સ્વતંત્ર રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવે તો જ આ કોર્ટ તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૦૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામાઓની કાયદેસરતા ચકાસી શકે છે. ડૉ. ધવન સાથે શ્રી શરણ અને શ્રી લલિત પણ એવી રજૂઆત કરવામાં જોડાયા હતા કે શ્રી સાલ્વે દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજ સ્વીકારવી જોઈએ નહીં

કારણ કે રાજ્યપાલના સચિવ દ્વારા મોકલવામાં આવેલા તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ ના પત્ર સાથે જોડાયેલી ચાદીમાં દર્શાવેલા ઉમેદવારોમાંથી માત્ર થોડાક જ ફોજદારી કેસોનો સામનો કરી રહ્યા હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું છે અને તેમની ઉમેદવારીમાં રહેલી કોઈપણ ક્ષતિનો ઉપયોગ અન્ય સામાવાળાઓ સામે થઈ શકે નહીં, જેઓ સંપૂર્ણપણે લાયક છે અને કુલપતિ તેમજ ઉપ-કુલપતિઓના પદો માટે યોગ્ય જણાયા છે. વિદ્વાન વકીલે ત્યારબાદ રજૂઆત કરી હતી કે કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓના પદોમાં શૂન્યાવકાશ ઊભો કરવો ઇચ્છનીય રહેશે નહીં કારણ કે તેનાથી યુનિવર્સિટીઓની કામગીરી અને વિદ્યાર્થી સમુદાય પર પ્રતિકૂળ અસર પડશે.

પોતાની પ્રત્યુત્તર રજૂઆતોમાં, શ્રી સાલ્વેએ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની પસંદગી માટે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા ઘડવામાં આવેલા વિનિયમો, જે તારીખ ૩૦.૦૬.૨૦૧૦ ના રોજ પરિપત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા, તેના તરફ કોઈનું ધ્યાન દોર્યું હતું અને દાવો કર્યો હતો કે બિહાર રાજ્યના વિધાનમંડળે સંબંધિત કાયદાઓમાં યોગ્ય સુધારા કર્યા હોવા છતાં અને માર્ચ, ૨૦૧૧ ના મહિનામાં તે રાજ્યપાલને મોકલ્યા હોવા છતાં, તેમણે તે મંજૂર પણ કર્યા નથી કે રાજ્ય વિધાનમંડળને પરત પણ કર્યા નથી.

અમે સંબંધિત રજૂઆતો ધ્યાને લીધી છે.

કેસના રેકર્ડ પરથી જણાય છે કે હાઈકોર્ટ દ્વારા તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ આપવામાં આવેલા નિર્દેશના કથિત પાલનમાં, રાજ્યપાલના સચિવે બિહાર

સરકારના મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ નો પત્ર નં. ૨સી/જીએસ/જીબી પાઠવીને તેમાં જણાવ્યું હતું કે બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૬ (આજ સુધી સુધારેલ મુજબ) ની કલમ ૧૦(૧) અને (૨) તેમજ કલમ ૧૨(૧), ઉપરાંત પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ (આજ સુધી સુધારેલ મુજબ) ની કલમો ૧૧ અને ૧૪ તેમજ નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૮૫ (આજ સુધી સુધારેલ મુજબ) ની કલમો ૧૧(૧) અને (૨) હેઠળ તેમને મળેલી સત્તાઓની રૂએ, કુલાધિપતિ યુનિવર્સિટીઓમાં પ્રવર્તમાન ખાલી જગ્યાઓ સામે એનેક્સર-એ અને એનેક્સર-બી માં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓને કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિયુક્ત કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકે છે અને તે નામો પર મુખ્યમંત્રીનો અભિપ્રાય માંગ્યો હતો. તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ ના પત્ર સાથે સામેલ ચાદીઓની છેલ્લી કોલમમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિયુક્ત થનારા ઉમેદવારોની ક્ષમતાઓ વિશે થોડીક લીટીઓ નોંધવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્ત પત્રના જવાબમાં, બિહારના મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવે રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવને તારીખ ૨૧.૧.૨૦૧૩ નો પત્ર પાઠવ્યો હતો, જેના ફકરા ૧ થી ૩ અને છેલ્લો ફકરો નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૧. સીડબલ્યુજેસી નં. ૧૦૫૬૮/૨૦૧૧ માં માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમના પાલનમાં, પરિકલ્પિત "વિચારવિમર્શ" પ્રક્રિયા અર્થપૂર્ણ અને નક્કર સામગ્રી પર આધારિત હોવી જોઈએ. તે હુકમમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે "વિધાનમંડળે રાજ્ય સરકાર પર કુલપતિઓ અને

ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે કુલાધિપતિ દ્વારા પ્રસ્તાવિત નામોની તેમની શૈક્ષણિક લાયકાતો, અનુભવ, સચ્ચાઈ અને નૈતિક ધોરણો અંગે ચકાસણી કરવાની ફરજ લાદી છે".

આપના ધ્યાને લાવવાનું કે આપના દ્વારા મોકલવામાં આવેલી યાદીમાં માત્ર લાયકાતો અને અનુભવનો જ સમાવેશ થાય છે અને તે પણ ખૂબ જ સંક્ષિપ્ત અને અપૂર્તી રીતે. તેમની વિજિલન્સ કિલચરન્સ અથવા સચ્ચાઈ અને નૈતિક ધોરણો અંગે કોઈ રેકૉર્ડ નથી. તેથી માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમમાં પરિકલ્પના કર્યા મુજબ અમારા માટે નામોની ચકાસણી કરવાનું શક્ય નથી.

૨. વધુમાં પ્રથમદર્શી રીતે, એ નિર્દેશ કરવાનો છે કે પ્રસ્તાવિત યાદીમાં એવી એક વ્યક્તિનું નામ શામેલ છે જેની સામે ફોજદારી કાર્યવાહી લંબિત છે, એટલે કે પ્રસ્તાવિત કુલપતિઓની યાદીના ક્રમ નં. ૪. કૃપા કરીને માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમનું પાના નં. ૧૬ જુઓ, જેમાં ઉપર ઉલ્લેખિત વ્યક્તિના વકીલ દ્વારા તે સ્વીકારવામાં આવેલ છે.

૩. પ્રસ્તાવિત નામો કઈ યુનિવર્સિટી સામે વિચારણા માટે રાખવામાં આવ્યા છે તે યુનિવર્સિટીના નામનો પણ યાદીમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી.

આથી આપને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આપના કબજામાં રહેલી વિગતો સાથેની જરૂરી માહિતી પૂરી પાડવાની કૃપા કરશો જેથી વિચારવિમર્શ કરતા

પક્ષકારો વચ્ચે અસરકારક વિચારવિમર્શ થઈ શકે."

(એસ.એલ.પી. પેપર બુકમાંથી નકલ કરેલ)

ત્યારબાદ, રાજ્યપાલના સચિવે મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને તારીખ ૨૮.૧.૨૦૧૩ નો પત્ર મોકલી તેમાં ઉલ્લેખ કર્યો કે જો તેમની પાસે રાજ્યપાલના સચિવાલય દ્વારા મોકલવામાં આવેલા પત્રવ્યવહારમાં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની સચ્ચાઈ અને નૈતિક ધોરણો અંગે નક્કર અને વિશ્વસનીય સામગ્રી હોય, તો તે કુલાધિપતિ સમક્ષ રજૂ કરવા માટે મોકલી આપવામાં આવે. રાજ્યપાલના સચિવે એવું પણ લખ્યું કે જો ચાદીમાં ક્રમ નં. ૪ વાળા નામ વિરુદ્ધ માત્ર ફોજદારી કાર્યવાહી લંબિત હોવાને બદલે અદાલતી દોષસિદ્ધિનો કોઈ રેકૉર્ડ મુખ્યમંત્રી પાસે હોય, તો તેઓ કુલાધિપતિ દ્વારા વિચારણા માટે તે મોકલી શકે છે.

૧૨ દિવસ પછી, મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવે રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવને તારીખ ૮.૨.૨૦૧૩ નો પત્ર મોકલ્યો, જેની સાથે કુલાધિપતિની કચેરી દ્વારા મોકલવામાં આવેલી ચાદીમાં જણાવેલ વિવિધ ઉમેદવારો અંગે શિક્ષણ વિભાગ તરફથી મળેલા અહેવાલનો સારાંશ સામેલ કર્યો હતો. તે જ તારીખે, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ ખાનગી સામાવાળાઓને વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક કરતું તારીખ ૮.૨.૨૦૧૩ નું જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું.

કોર્ટની પૃચ્છાના જવાબમાં, સામાવાળા નં. ૨૦ થી ૨૨ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે જણાવ્યું કે રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા કરવામાં આવેલા

સુધારાઓને રાજ્યપાલ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે કે નહીં તે કહેવાની સ્થિતિમાં તેઓ નથી. રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વિધેયકને રાજ્યપાલે બે વર્ષ સુધી પેનિંગ રાખ્યું હતું કે કેમ અને શું તેનું કોઈ ઔચિત્ય હતું કે કેમ તે પ્રશ્ન આ બાબતના આખરી ન્યાયનિર્ણય સમયે કોર્ટ દ્વારા ગંભીર વિચારણા માંગી લેશે. જોકે, આ તબક્કે, અમે પ્રથમદર્શી રીતે સંતુષ્ટ છીએ કે કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની પસંદગી યુજીસી વિનિયમોમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરીને કરવામાં આવી નથી, કારણ કે આવી નિમણૂકો માટે વિચારણા હેઠળ લઈ શકાય તેવા ઉમેદવારોની પેનલ તૈયાર કરવા માટે કુલાધિપતિ દ્વારા આવી કોઈ સમિતિની રચના કરવામાં આવી નહોતી. અમે એવું પણ અવલોકન કરીએ છીએ કે યુજીસી વિનિયમોની ગેરહાજરીમાં પણ, કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની જગ્યાઓ પર નિમણૂક કુલાધિપતિ દ્વારા સક્ષમ સત્તાધિકારી સાથે વિચારવિમર્શ કરીને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ સમાનતાના સિદ્ધાંતને સુસંગત એવી કોઈ પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા પછી જ કરી શકાઈ હોત, જેથી તમામ પાત્ર વ્યક્તિઓ પસંદગી માટે સ્પર્ધા કરવા સક્ષમ બની શકે.

લગભગ આવા જ એક કેસમાં, આ કોર્ટને ઇન્ડિયન સ્ટેટિસ્ટિકલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટના ડિરેક્ટરની નિમણૂકની કાયદેસરતા પર વિચારણા કરવાની તક મળી હતી અને કોર્ટે હેરવેલ કે સોસાયટીના ઉપનિયમોમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના તેમજ જાહેર નોટિસ બહાર પાડ્યા વિના કરવામાં આવેલી પસંદગી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ની વિરુદ્ધ હતી. (જુઓ બી. એસ. મિન્હાસ

વિ. ઇન્ડિયન સ્ટેટિસ્ટિકલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ અને અન્ય (૧૯૮૩) ૪ એસ.સી.સી. ૫૮૨).

ઉપરોક્ત અવલોકનો સિવાય પણ, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે ભલે સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન મુખ્યત્વે હાઇકોર્ટના હુકમ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલી છે, તેમ છતાં આ કોર્ટ કુલાધિપતિ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામાઓ સહિતની ત્યાર પછીની ઘટનાઓની નોંધ લઈ શકે છે અને આ બાબતમાં યોગ્ય હુકમ કરી શકે છે.

મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવ દ્વારા રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવને તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ ના રોજ મોકલવામાં આવેલા પત્રના વાંચન પરથી જણાય છે કે કુલાધિપતિ દ્વારા કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે જે ઉમેદવારોના નામ પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવ્યા હતા અને જેમને ખરેખર તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ ના રોજ તે હોદ્દાઓ પર નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, તે પૈકીના કેટલાક ઉમેદવારો સામે ફોજદારી ફરિયાદો લંબિત છે. તે પૈકીના બે ઉમેદવારો વિરુદ્ધ સક્ષમ કોર્ટમાં ચાર્જશીટ પણ દાખલ થઈ ચૂકી છે. તે ઉમેદવારો પૈકીના એક વિરુદ્ધ ધ શેડ્યુલ્ડ કાસ્ટ્સ એન્ડ ધ શેડ્યુલ્ડ ટ્રાઇબ્સ (પ્રિવેન્શન ઓફ એટ્રોસિટીઝ) એક્ટ, ૧૯૮૯ ની કલમ ૩(૧૦) સાથે વંચાણે લેતા આઈપીસીની કલમ ૩૪૧/૩૪૨/૫૦૬ અને અન્ય જોગવાઈઓ હેઠળ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી છે. અન્ય એક ઉમેદવાર વિરુદ્ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કસ્પિયન એક્ટની કલમ ૧૩ અને ૧૪ સાથે વંચાણે લેતા આઈપીસીની કલમ

૪૨૦/૪૦૯/૪૬૭/૪૬૮/૪૭૧ અને અન્ય જોગવાઈઓ હેઠળ કેસ નોંધાયેલ છે. તેમની સામે આઈપીસીની કલમ ૪૨૦/૪૦૯/૪૬૭ અને અન્ય જોગવાઈઓ હેઠળ વધુ એક કેસ નોંધાયેલો હોવાનું જણાવાયું છે.

આ તમામ બાબતો પ્રથમદર્શી રીતે દર્શાવે છે કે તે ચોક્કસ ઉમેદવારોને કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિયુક્ત કરવાની યોગ્યતા અને વાંછનીયતાના પ્રશ્ન પર કુલાધિપતિએ પોતાના મનનો સહેજ પણ ઉપયોગ કર્યો નહોતો. આ શા માટે કરવામાં આવ્યું તેની કોર્ટ દ્વારા ગંભીર ચકાસણીની જરૂર પડશે, જે ખાનગી સામાવાળાઓ અને કુલાધિપતિને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી જ શક્ય બને. તેમ છતાં, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા નિર્ધારિત સમયપત્રકને વળગી રહેવાના બહાના હેઠળ જે રીતે કુલાધિપતિએ નિમણૂકો કરી છે તે બાબત ઘણી અસંતોષકારક જણાય છે. રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય મળ્યા બાદ કુલાધિપતિ માટે આખરી નિર્ણય લેવા અંગે હાઈકોર્ટે કોઈ સમયમર્યાદા નક્કી કરી ન હતી. વિવિધ યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે નામો પ્રસ્તાવિત કરવા અને સંબંધિત સામગ્રી સાથે સરકારને તે મોકલી આપવા માટે કોર્ટ દ્વારા કુલાધિપતિ માટે એક મહિનાનો સમય નક્કી કરાયો હતો. રાજ્ય સરકારે ત્યાર પછીના ૩૦ દિવસની અંદર પોતાનો અભિપ્રાય મોકલવાનો રહેતો હતો. તેમ છતાં, આ બાબતે આખરી નિર્ણય લેવા માટે કુલાધિપતિ માટે કોઈ સમયમર્યાદા નહોતી. આ બાબત હોવા છતાં, કુલાધિપતિએ અયોગ્ય ઉતાવળ દાખવી અને ખાતરી કરી લીધી કે મુખ્યમંત્રીનો અભિપ્રાય મળ્યાના ૨૪ કલાકથી પણ ઓછા સમયમાં તે ચોક્કસ ઉમેદવારોની નિમણૂક કરતા જાહેરનામા બહાર

પાડી દેવામાં આવે. ફોજદારી કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહેલા ઉમેદવારોની કુલપતિ/ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે તે ખૂબ જ ગંભીર ચિંતાનો વિષય છે.

ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, અમને ખાતરી થાય છે કે આ એક યોગ્ય કેસ છે જેમાં કોર્ટ દ્વારા વચગાળાનો હુકમ પસાર કરવો જોઈએ.

તદનુસાર, ખાનગી સામાવાળાઓને વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક કરતા બિહારના રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૯.૨.૨૦૧૩ ના જાહેરનામાઓના અમલ પર સ્ટે મૂકવામાં આવે છે અને તેઓને સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને કુલાધિપતિઓ તરીકે કાર્ય કરવા પર મનાઈ ફરમાવવામાં આવે છે.

વિવિધ યુનિવર્સિટીઓની કામગીરી ખોરવાઈ ન જાય તેની ખાતરી કરવાના હેતુથી, અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે તદ્દન કામચલાઉ વ્યવસ્થા તરીકે, યુનિવર્સિટીઓના સૌથી વરિષ્ઠ ડીન કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની કામગીરી બજાવશે.

બાકી રહેલા સામાવાળાઓને તારીખ ૧૬.૦૪.૨૦૧૩ પહેલાં સારી રીતે નોટિસની બજવણી કરવાની અરજદારોની ફરજ રહેશે.

આ હુકમની એક નકલ બિહારના રાજ્યપાલના સચિવને ફેક્સ દ્વારા

મોકલવામાં આવે. તેઓ ખાતરી કરશે કે કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની પસંદગીને લગતો સમગ્ર રેકૉર્ડ સંદેશવાહક મારફતે સીલબંધ કવરોમાં આ કોર્ટને મોકલવામાં આવે અને તારીખ ૧૦.૦૪.૨૦૧૩ ના રોજ અથવા તે પહેલાં આ કોર્ટના સેક્રેટરી જનરલ સમક્ષ જમા કરાવવામાં આવે.

આ હુકમની નકલો તમામ યુનિવર્સિટીઓના રજિસ્ટ્રારને પણ ફેક્સ દ્વારા મોકલવામાં આવે. તેઓએ સંબંધિત યુનિવર્સિટીના સૌથી વરિષ્ઠ ડીન સમક્ષ આ હુકમ રજૂ કરવો જોઈએ જેથી તેઓ આગામી સુનાવણીની તારીખ એટલે કે ૧૬.૪.૨૦૧૩ સુધી કુલપતિ તરીકેની કામગીરી બજાવી શકે."

૬. કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશના પાલનમાં, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિના વિશેષ સચિવ શ્રી સુધીર શ્રીવાસ્તવે તારીખ ૨૭.૩.૨૦૧૩ ના પત્ર સાથે સંબંધિત ફાઇલ સીલબંધ કવરમાં મોકલી આપી હતી. તે સીલબંધ કવર કોર્ટમાં ખોલવામાં આવ્યું હતું અને ફાઇલમાં સમાવિષ્ટ કાગળોનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારપછી, પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોના અવલોકન અર્થે આ ફાઇલ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી હતી અને તે તમામે આ તકનો લાભ લીધો હતો. બિહાર રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વકીલે પણ રાજ્યના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા નિભાવવામાં આવતી ફાઇલ નં. ૧૫/એમ ૧-૦૨/૧૨ (ભાગ), કોમ્પ્યુટર નં. ૭૦૫૮/૧૩ રજૂ કરી હતી.

૭: આ ફાઇલોની ઝીણવટભરી ચકાસણી નીચેની હકીકતો છતી કરે છે:

૧. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ તારીખ ૧૨.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૨. તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ ના રોજ, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ પ્રોફે. (ડો.) બિમલ કુમાર, ડો. (પ્રોફે.) અરુણ કુમાર, ડો. રામ વિનોદ સિંહા, ડો. કુમરેશ પ્રસાદ સિંહ, ડો. શિવ શંકર સિંહ, ડો. સમરેન્દ્ર પ્રતાપ સિંહ, ડો. તપન કુમાર શાંડિલ્યની કુલપતિ તરીકે અને ડો. રામાયણ પ્રસાદ, ડો. બિરેન્દ્ર કુમાર સિંહ, ડો. ધર્મ નંદ મિશ્રા, ડો. સુલ્તાના ખુશૂદ જબીન, પ્રોફે. (ડો.) શૈલેન્દ્ર કુમાર સિંહ, ડો. પદ્માશા ઝા, ડો. અનવર ઇમામ, પ્રોફે. (ડો.) ચક્રધર પ્રસાદ સિંહ અને પ્રોફે. (ડો.) રાજા રામ પ્રસાદની ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકતો હુકમ કર્યો હતો. તે જ દિવસે, રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવે બિહારના મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ નો પત્ર નં. ૨સી/જીએસ/જીબી મોકલીને સદર પત્ર સાથે જોડાયેલા એનેક્ષર-એ અને એનેક્ષર-બી માં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક કરવા અંગેના કુલાધિપતિના પ્રસ્તાવની જાણ કરી હતી. આ બંને ચાર્ટમાં સમાવિષ્ટ વિગતો ખૂબ જ મહત્વની છે અને તેથી તે નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:

એનેક્ષર ‘એ’

ક્ર. નં.	નામો	લાયકાત	અનુભવ અને સંભાળેલા હોદ્દાઓ	નોંધ
૧.	પ્રોફે. (ડૉ.) બિમલ કુમાર	એમ.એ. (અંગ્રેજી), પીએચ.ડી.	પ્રિન્સિપાલ અને રજિસ્ટ્રાર (કમિશનર) અને હાલમાં કુલપતિ, બી.આર.એ. બિહાર યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુર. વધારાનો હવાલો કુલપતિ, ટી.એમ. ભાગલપુર યુનિવર્સિટી, ભાગલપુર	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.
૨.	ડૉ. પ્રોફે. અરુણ કુમાર	એમ.એ. (અર્થશાસ્ત્ર) , પીએચ.ડી.	યુનિવર્સિટી પ્રોફેસર, અર્થશાસ્ત્ર અનુસ્નાતક વિભાગ, પ્રિન્સિપાલ, એમ.એમ. કોલેજ, વિક્રમ અને હાલમાં કુલપતિ, બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરા. વધારાનો	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ

			હવાલો કુલપતિ, મગધ યુનિવર્સિટી, બોધગયા અને નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી, પટના.	શબ્દ નથી.
૩.	ડૉ. રામ બિનોદ સિંહા	એમ.એ., પીએચ.ડી.	પ્રોફેસર અને વિભાગના વડા, હિન્દી વિભાગ અને હાલમાં કુલપતિ, જે.પી. યુનિવર્સિટી, છપરા	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.
૪.	ડૉ. અરવિંદ કુમાર પાંડેય	એમ.એ. (પ્રાચીન ભારત અને એશિયન અધ્યયન), એમ.એ. (ઇતિહાસ), આચાર્ય	રીડર, પ્રિન્સિપાલ (કમિશનર) અને હાલમાં કુલપતિ, કે.એસ.ડી. સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, દરભંગા	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને

		(સંસ્કૃત સાહિત્યમાં એમ.એ.), એલ.એલ.બી ., પીએચ.ડી.		યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.
પ.	પ્રોફે. (ડૉ.) મોહમ્મદ શમસુઝ્ઝોહા	એમ.એ. (અરબી), માનવિકી (અરબી) માં પીએચ.ડી.	પ્રોફેસર અને વડા, અરબી વિભાગ, પટના યુનિવર્સિટી, પટના અને હાલમાં કુલપતિ, એમ.એમ.એચ. અરબી અને ફારસી યુનિવર્સિટી, પટના	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. યુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.
ક.	પ્રોફે. શંભુ નાથ સિંહ	પત્રકારત્વમાં પી.જી. ડિપ્લોમા, પીએચ.ડી. (જનસંચાર)	નિયામક અને પ્રોફેસર, આઈ.જી.એન.ઓ. યુ. અને હાલમાં કુલપતિ, પટના યુનિવર્સિટી, પટના	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. યુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને

				યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.
૭.	ડૉ. કુમરેશ પ્રસાદ સિંહ	એમ.એ., પીએચ.ડી., એલ.એલ.બી .	રીડર, પ્રોફેસર અને રજિસ્ટ્રાર (કમિશનડ) અને હાલમાં પ્રભારી કુલપતિ, વી.કે.એસ. યુનિવર્સિટી, આરા	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.
૮.	ડૉ. અંજની કુમાર સિંહા	એમ.એસસી. , પીએચ.ડી.	પ્રોફેસર અને વડા, વનસ્પતિશાસ્ત્ર વિભાગ, બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરા	સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી.

૯.	ડૉ. શિવ શંકર સિંહ	એમ.એ. (અર્થશાસ્ત્ર) , પીએચ.ડી.	પ્રિન્સિપાલ, મહારાજા કોલેજ, આરા (વી.કે.એસ. યુનિવર્સિટી, આરા)	કાર્ય માટે યોગ્ય રીતે લાયકાત ધરાવતા અને શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૧૦	ડૉ. સમરેન્દ્ર પ્રતાપ સિંહ	એમ.બી.બી. એસ., એમ.ડી., પીએચ.ડી.	પ્રિન્સિપાલ (નિવૃત્ત), ડી.એમ.સી.એચ., દરભંગા અને હાલમાં કુલપતિ, એલ.એન. મિથિલા યુનિવર્સિટી, દરભંગા	કાર્ય માટે યોગ્ય રીતે લાયકાત ધરાવતા અને શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૧૧	ડૉ. તપન કુમાર શાંડિલ્ય	એમ.એ. (અર્થશાસ્ત્ર) , પીએચ.ડી.	મદદનીશ પ્રોફેસર, પ્રિન્સિપાલ, આર.એલ.એસ. કોલેજ, મંઝૌલ અને હાલમાં ઉપ- કુલપતિ, ટી.એમ. ભાગલપુર યુનિવર્સિટી, ભાગલપુર	કાર્ય માટે યોગ્ય રીતે લાયકાત ધરાવતા અને શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.

એનેક્ષર ‘બી’

ક્રમ નં.	નામો	લાયકાત	અનુભવ અને સંભાળેલા હોદ્દાઓ	નોંધ
૧.	ડૉ. રામાયણ પ્રસાદ	એમ.એ., પીએચ.ડી.	વિભાગના વડા, શ્રમ અને સમાજ કલ્યાણ વિભાગ, કોલેજ ઓફ કોમર્સ, પટના	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૨.	ડૉ. બિરેન્દ્ર કુમાર સિંહ	એમ.એ., પીએચ.ડી.	એસોસિએટ પ્રોફેસર, યુનિવર્સિટી ઇતિહાસ વિભાગ, બી.આર.એ. બિહાર યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુર	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૩.	ડૉ. ધર્માનંદ મિશ્રા	એમ.એ., એમ.કોમ., એલ.એલ. બી., પીએચ.ડી.	ડીન, કાયદા વિદ્યાશાખા, મગધ યુનિવર્સિટી, બોધગયા અને પ્રિન્સિપાલ, નવાદા લૉ કોલેજ, નવાદા	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૪.	ડૉ. સુલ્તાના ખુશહૂદ ઝબીન	એમ.એ. (ઉર્દૂ), પીએચ.ડી.	રીડર અને વિભાગના વડા, ઉર્દૂ અને ફારસી, વી.કે.એસ.	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં

		(પી.યુ.)	યુનિવર્સિટી, આરા અને ભૂતપૂર્વ ઉપ- કુલપતિ, એમ.એમ.એચ. અરબી અને ફારસી યુનિવર્સિટી, પટના	આવ્યા.
પ.	પ્રોફે. (ડૉ.) શૈલેન્દ્ર કુમાર સિંહ	એમ.એ., પીએચ.ડી.	પ્રિન્સિપાલ, કોલેજ ઓફ કોમર્સ, પટના યુનિવર્સિટી અને હાલમાં રજિસ્ટ્રાર, નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી, પટના	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
ક.	ડૉ. પદ્મશા ઝા	એમ.એ., પીએચ.ડી.	યુનિવર્સિટી પ્રોફેસર, ઇતિહાસ (નિવૃત્ત), ભૂતપૂર્વ ઉપ- કુલપતિ, બી.આર.એ. બિહાર યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુર અને ભૂતપૂર્વ પ્રભારી કુલપતિ, એલ.એન.એમ.યુ., દરભંગા	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૭.	ડૉ. અનવર	એમ.એ.	હાલમાં પરીક્ષા	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ

	ઈમામ	(અર્થશાસ્ત્ર), બી.એડ. અને પીએચ.ડી.	નિયામક, વી.કે.એસ.યુ., આરા	યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૮.	પ્રોફે. (ડૉ.) ચક્રધર પ્રસાદ સિંહ	એમ.એ., પીએચ.ડી.	યુનિવર્સિટી પ્રોફેસર અને અંગ્રેજી અનુસ્નાતક વિભાગના વડા, મગધ યુનિવર્સિટી, બોધગયા. ડીન, માનવિકી વિદ્યાશાખા, એમ.યુ., બોધગયા.	કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.
૯.	પ્રોફે. (ડૉ.) રાજા રામ પ્રસાદ	એમ.એ., પીએચ.ડી. (મૈથિલી)	યુનિવર્સિટી પ્રોફેસર અને મૈથિલી વિભાગના વડા, બી.એન.એમ.યુ., મધેપુરા. ડીન, માનવિકી વિદ્યાશાખા, બી.એન.એમ.યુ., મધેપુરા	મોસ્ટ ઓ.બી.સી. ઉમેદવાર. કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા.

"પ્રતિ,

શ્રી સુધીર શ્રીવાસ્તવ,

વિશેષ સચિવ,

રાજ્યપાલ સચિવાલય,

રાજભવન, પટના.

પટના, તારીખ ૨૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩.

વિષય : કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક બાબતે.

મહાશય,

આપના તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ ના પત્ર નં. ૨૦/જીએસ/જીબી ના સંદર્ભમાં, બિહાર રાજ્યની યુનિવર્સિટીઓના કુલાધિપતિ સાથે અર્થપૂર્ણ અને અસરકારક વિચારવિમર્શ માટે સરકાર પોતાનો અભિપ્રાય આપી શકે તે હેતુથી કેટલીક જરૂરી અને અનિવાર્ય બાબતો ઉપસ્થિત કરવી આવશ્યક જણાય છે.

૧. સીડબલ્યુજેસી નં. ૧૦૫૬૯/૨૦૧૧ માં માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમના પાલનમાં, પરિકલ્પિત "વિચારવિમર્શ"ની પ્રક્રિયા અર્થપૂર્ણ અને આધારભૂત સામગ્રી પર આધારિત હોવી જોઈએ. હુકમમાં સ્પષ્ટપણે ઉદ્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે "વિધાનમંડળે કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે કુલાધિપતિ દ્વારા પ્રસ્તાવિત નામોની તેમની શૈક્ષણિક લાયકાતો, અનુભવ, સત્યનિષ્ઠા અને નૈતિક ધોરણો અંગે

ચકાસણી કરવાની ફરજ રાજ્ય સરકાર પર લાદેલ છે."

આપના ધ્યાને લાવવાનું કે આપના દ્વારા મોકલવામાં આવેલી ચાદીમાં માત્ર લાયકાતો અને અનુભવનો જ સમાવેશ થાય છે અને તે પણ ખૂબ જ સંક્ષિપ્ત અને અપૂર્ણ રીતે. તેમની તકેદારી મંજૂરી અથવા સત્યનિષ્ઠા અને નૈતિક ધોરણો અંગે કોઈ રેકૉર્ડ નથી. તેથી માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમમાં પરિકલ્પના કર્યા મુજબ અમારા માટે નામોની ચકાસણી કરવાનું શક્ય નથી.

૨. વધુમાં પ્રથમદર્શનીય રીતે, એ નિર્દેશ કરવાનું કે પ્રસ્તાવિત ચાદીમાં એવી એક વ્યક્તિનું નામ શામેલ છે જેની સામે ફોજદારી કાર્યવાહી પેઢિંગ છે, એટલે કે પ્રસ્તાવિત કુલપતિઓની ચાદીના ક્રમ નં. ૪. કૃપા કરીને માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમનું પાળા નં. ૧૬ જુઓ, જેમાં ઉપર ઉલ્લેખિત વ્યક્તિના વકીલ દ્વારા તે સ્વીકારવામાં આવેલ છે.

૩. પ્રસ્તાવિત નામો કઈ યુનિવર્સિટી સામે વિચારણા માટે રાખવામાં આવ્યા છે તે યુનિવર્સિટીના નામનો પણ ચાદીમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી.

આ સંજોગોમાં, કાયદાઓ અને માનનીય હાઈકોર્ટના હુકમમાં પરિકલ્પિત માન્ય વિચારવિમર્શ માટે નામોની યોગ્ય રીતે ચકાસણી કરવી અને અભિપ્રાય બાંધવો લગભગ અશક્ય છે.

તેથી આપને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આપના કબજામાં રહેલી વિગતો સાથે જરૂરી માહિતી પૂરી પાડવાની કૃપા કરી વ્યવસ્થા કરશો જેથી વિચારવિમર્શ કરનાર પક્ષકારો વચ્ચે અસરકારક વિચારવિમર્શ થઈ શકે."

(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૪. ત્યારબાદ રાજ્યપાલના સચિવે મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને તારીખ ૨૮.૧.૨૦૧૩ નો પત્ર મોકલીને જણાવ્યું કે જો તેમની પાસે તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ ના પત્રમાં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની સત્યનિષ્ઠા અને નૈતિક ધોરણો અંગે આધારભૂત અને વિશ્વસનીય સામગ્રી હોય, તો તે મોકલી આપવામાં આવે. પત્રમાં એવો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે જો ચાદીમાં ક્રમ નં. ૪ વાળી વ્યક્તિ સામે માત્ર પેર્સિંગ ફોજદારી કાર્યવાહીના બદલે અદાલતી દોષસિદ્ધિનો કોઈરેકોર્ડ હોય, તો તે કુલાધિપતિની વિચારણા અર્થે મોકલી શકાય છે.

૫. રાજ્યપાલના સચિવનો પત્ર મુખ્યમંત્રી સચિવાલય દ્વારા અગ્ર સચિવ, શિક્ષણને મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમણે ઉમેદવારો અંગે તકેદારીની બાબતો પર નવીનતમ વિગતો આપવાની વિનંતી સાથે અગ્ર સચિવ (તકેદારી વિભાગ) ને તારીખ ૧.૨.૨૦૧૩ નો ડી.ઓ. નં. ૨૯/સી/૨૦૧૩ લખ્યો હતો. તકેદારી વિભાગે જરૂરી તપાસ કરાવી અને અપેક્ષિત માહિતી અગ્ર સચિવ, શિક્ષણને સુપરત કરી.

૬. તે દરમિયાન, મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવે રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવને પત્ર પાઠવીને જણાવ્યું કે આ મામલો તકેદારી વિભાગને મોકલવામાં આવ્યો છે

અને થોડા દિવસોમાં માહિતી ઉપલબ્ધ થવાની શક્યતા છે. તે પત્ર નીચે મુજબ વંચાય છે:

"બિહાર સરકાર

મુખ્યમંત્રી સચિવાલય

પત્ર નં. ૪૬૧૦૦૩૨/સીએમએસ

૪ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૩

પ્રેષક,

સચિવ, મુખ્યમંત્રી,

બિહાર સરકાર,

પટના.

પ્રતિ,

વિશેષ સચિવ,

રાજ્યપાલ સચિવાલય,

રાજભવન, પટના.

વિષય: કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક બાબતે

સંદર્ભ: આપનો પત્ર નં. ૬૩, તારીખ ૨૮મી જાન્યુઆરી ૨૦૧૩.

મહાશય,

આ સંદર્ભ તારીખ ૨૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના પત્ર નં.

૧૪૪/પીએસસી/સીએમએસ અને તારીખ ૨૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના આપના પત્ર નં. ૬૩/જીએસ(૧)/જીબી અંગેનો છે.

તારીખ ૨૧મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના પત્રમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે રાજ્યની યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિ/ઉપ-કુલપતિની નિમણૂક અંગે કાયદેસર, અસરકારક અને અર્થપૂર્ણ વિચારવિમર્શ માટે માનનીય કુલાધિપતિ પાસે રહેલી સંપૂર્ણ અને વિગતવાર માહિતી હોવી આવશ્યક રહેશે. આપના દ્વારા સંભવિત ઉમેદવારોના નામો ધરાવતી યાદી મોકલવામાં આવી છે. જો કે, દરેક ઉમેદવાર અંગે અત્યંત અપૂર્ણ માહિતી ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી છે. કયા ઉમેદવારની કઈ યુનિવર્સિટીમાં નિમણૂક માટે દરખાસ્ત કરવામાં આવી છે તે અંગે કોઈ માહિતી પૂરી પાડવામાં આવી નથી.

એ નોંધવું જરૂરી છે કે નામોની યાદી માનનીય કુલાધિપતિ દ્વારા આખરી કરવામાં આવી છે અને તેથી એવું માની લેવું પડે કે તેઓ પાત્રતા/લાયકાત, અનુભવ, નૈતિક ચારિત્ર્ય/સત્યનિષ્ઠાના સમર્થનમાં દસ્તાવેજો જેવી તમામ સંબંધિત સામગ્રી ધરાવે છે. દરેક યુનિવર્સિટીમાં નિમણૂક એ એક સ્વતંત્ર નિર્ણય છે જેની પહેલાં અસરકારક અને અર્થપૂર્ણ વિચારવિમર્શ થવો આવશ્યક છે. જરૂરી સામગ્રીના અભાવે, કોઈપણ ક્વાયત માત્ર એક ઔપચારિકતા સમાન લાગશે. માનનીય કોર્ટના હુકમ દ્વારા નિર્દેશિત કર્યા મુજબ, રાજ્ય સરકારે પોતાનો અભિપ્રાય આપવો

જરૂરી છે. નામો માનનીય કુલાધિપતિ દ્વારા શોર્ટલિસ્ટ કરવામાં આવ્યા હોવાથી, તે અનિવાર્ય માનવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકાર અભિપ્રાય આપતા પહેલાં કયા ઉમેદવારની કઈ યુનિવર્સિટી માટે વિચારણા કરવામાં આવી રહી છે તેની ચોક્કસ વિગતો સાથે સંપૂર્ણ સામગ્રી ધરાવતી હોવી જોઈએ.

જો કે, સરકારની વિનંતીનો પ્રતિસાદ આપવાને બદલે, આપે ચાટીમાં સમાવિષ્ટ વ્યક્તિઓની સત્યનિષ્ઠા અને નૈતિક ધોરણો અંગે આધારભૂત અને વિશ્વસનીય સામગ્રી ઉપલબ્ધ કરાવવા અમને જણાવ્યું છે. આપે ક્રમ નં. ૪ પરની વ્યક્તિ સામે પેવિંગ કાર્યવાહી ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે પણ ઉદ્દેશ કર્યો છે.

યુનિવર્સિટીના કુલપતિ/ઉપ-કુલપતિ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત મૂળભૂત પાત્રતા ધરાવતા હોવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત, ઉમેદવાર ઉચ્ચ પદનો વિશ્વસનીય અનુભવ ધરાવતો હોવો જરૂરી છે અને તે સારી પ્રતિષ્ઠા ધરાવતો હોવાનું માનવામાં આવતું હોવું જોઈએ. કોઈ કૃત્ય કે ચૂક બદલ પદધારક તરીકે ગેરવર્તણૂકના ગંભીર આક્ષેપની રાજ્ય તકેદારી/પોલીસ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી રહી હોય તે આવી વ્યક્તિની ભલામણ ન કરવા માટે પૂરતું કારણ છે.

જે કારણોસર ઉમેદવારોની ભલામણ કરવામાં આવી છે અથવા નામો સૂચવતા પહેલાં ઓછામાં ઓછી જે યોગ્ય તકેદારી રાખવામાં આવી હતી તે

રાજ્ય સરકારને પૂરી પાડવામાં આવી ન હોવાથી, રાજ્ય સરકાર માટે અર્થપૂર્ણ વિચારવિમર્શ કરવો અશક્ય છે. રાજ્ય સરકારે કોઈપણ અન્ય માહિતી કે બાયોડેટા વિના, માત્ર ભલામણ કરાયેલા ઉમેદવારોના નામોના આધારે જ તકેદારી વિભાગ પાસેથી માહિતી માંગી છે. સંભવ છે કે આવી માહિતી થોડા દિવસોમાં ઉપલબ્ધ થશે.

વિચારવિમર્શની પ્રક્રિયા અંગે માનનીય કોર્ટના હુકમો એકદમ સ્પષ્ટ રહ્યા છે. માનનીય કોર્ટે દર્શાવેલ વિચારવિમર્શના મૂળભૂત માળખાને અનુસર્યા વિના કોઈપણ ઉતાવળિયો નિર્ણય કોર્ટના હુકમોના ઉલ્લંઘન સમાન બનશે. રાજ્ય સરકાર એવી વિનંતી કરવા માંગે છે કે કોર્ટના હુકમોમાં દર્શાવેલ વિચારવિમર્શની પ્રક્રિયાનું સંપૂર્ણ પાલન થયા પછી જ નિમણૂકો કરવામાં આવે."

(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૭. તારીખ ૮.૨.૨૦૧૩ ના રોજ, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિના વિશેષ સચિવે એક નોંધ નોંધી, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"માનનીય કુલાધિપતિના તારીખ ૦૫.૦૧.૨૦૧૩ ના હુકમ મુજબ, આ સચિવાલયના તારીખ પમી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના પત્ર નં. ૨૦/જીએસ/જીબી દ્વારા કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક માટેના નામોની યાદી મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને મોકલવામાં આવી હતી.

મુખ્યમંત્રી, બિહારના અગ્ર સચિવે તેમના તારીખ ૨૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના પત્ર નં. ૧૪૪/પીએસસી/સીએમએસ દ્વારા ચાદીમાં દર્શાવેલ એક વ્યક્તિ સામે કેટલીક સ્પષ્ટતાઓ માંગી હતી.

ત્યારબાદ, મહામહિમના નિર્દેશ મુજબ મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને આ સચિવાલયના તારીખ ૨૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના પત્ર નં. ૬૩ જીએસ/જીબી દ્વારા પ્રત્યુત્તર મોકલવામાં આવ્યો હતો જેમાં તેમને જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જો તેઓ ચાદીમાં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની સત્યનિષ્ઠા અને નૈતિક ધોરણો અંગે આધારભૂત અને વિશ્વસનીય સામગ્રી ધરાવતા હોય, તો તેમને તે આ સચિવાલયને મોકલવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. એવો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે જ રીતે, જો તેમની પાસે ચાદીમાં ક્રમ નં. ૪ વાળી વ્યક્તિ સામે માત્ર પેર્લિંગ ફોજદારી કાર્યવાહીના બદલે અદાલતી દોષસિદ્ધિનો કોઈ રેકૉર્ડ હોય, તો તેમને તે પણ માનનીય કુલાધિપતિની વિચારણા અર્થે મોકલવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

તારીખ ૨૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના આપણા પત્રના જવાબમાં, મુખ્યમંત્રી, બિહારના સચિવે તેમના તારીખ ૪થી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૩ ના પત્ર નં. ૪૬૧૦૦૩૨/સીએમએસ દ્વારા તેમનો જવાબ મોકલ્યો છે કે રાજ્ય સરકારે પ્રસ્તાવિત ઉમેદવારો અંગે માહિતી માટે તકેદારી વિભાગને વિનંતી કરી છે.

આજે તારીખ ૮/૨/૨૦૧૩ છે અને માનનીય કુલાધિપતિ દ્વારા તારીખ ૫/૧/૨૦૧૩ ના રોજ રાજ્ય સરકારને પ્રસ્તાવિત કરાયેલી ચાદીમાં દર્શાવેલ વ્યક્તિગત વ્યક્તિઓ સામે રાજ્ય સરકારે કોઈ ચોક્કસ વાંધો કે અભિપ્રાય આપ્યો નથી.

મહામહિમ કૃપા કરીને નિર્ણય લેશો."

૮. તે જ દિવસે, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ નીચે મુજબની નોંધ નોંધી:

"આપની સાથે ચર્ચા કર્યા મુજબ, તાત્કાલિક જારી કરવા માટે અધિનિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓ અનુસાર અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાના રેસિઓ ડેસિડેન્ડાઈ / તર્કસંગતતા સાથે સુસંગત રહીને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે ડ્રાફ્ટ જાહેરનામા તૈયાર કરશો."

રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે જારી કરવાના જાહેરનામાના ડ્રાફ્ટ ફોર્મેટને પણ મંજૂરી આપી અને નિર્દેશ આપ્યો કે જ્યારે તેમના દ્વારા આદેશ આપવામાં આવે ત્યારે તે જારી કરવામાં આવે. તે નોંધની નીચે વિશેષ સચિવે નીચે મુજબ નોંધ કરી:

"જાહેરનામાના ફોર્મેટ તૈયાર છે. મહામહિમ કુલપતિઓના નામ અને જાહેરનામા જારી કરવાની તારીખ દર્શાવવા કૃપા કરશો."

૯. બીજા દિવસે, એટલે કે, ૯.૨.૨૦૧૩ ના રોજ, રાજ્યપાલ-કમ-

કુલાધિપતિએ નીચે મુજબની નોંધ નોંધી:

"નીચે જણાવેલ વ્યક્તિઓની કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરતા મંજૂર કરાયેલ ફોર્મેટમાં જાહેરનામા લખી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૩ ના રોજ તેમના નામની સામે દર્શાવેલ યુનિવર્સિટીઓમાં બહાર પાડવામાં આવે. આ હુકમ તાત્કાલિક અમલમાં આવશે.

	"કુલપતિનું નામ	યુનિવર્સિટી
૧	પ્રો. શંભુ નાથ સિંહ, કાર્યકારી કુલપતિ, પટના યુનિવર્સિટી, પટના.	પટના યુનિવર્સિટી, પટના.
૨	પ્રો.(ડો.) મો. શમસુઝ્જુહા, કાર્યકારી કુલપતિ, એમ.એમ.એચ. અરબિક એન્ડ પર્શિયન યુનિવર્સિટી, પટના	એમ.એમ.એચ. અરબિક એન્ડ પર્શિયન યુનિવર્સિટી, પટના.
૩	પ્રો.(ડો.) અરુણ કુમાર, કાર્યકારી કુલપતિ, બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરા	મગધ યુનિવર્સિટી, બોધ ગયા.
૪	પ્રો.(ડો.) બિમલ કુમાર, કાર્યકારી કુલપતિ, બી.આર.એ. બિહાર યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુર	જે.પી. યુનિવર્સિટી, છપરા.
૫	ડો. રામ બિનોદ સિંહ, કાર્યકારી કુલપતિ, જે.પી. યુનિવર્સિટી, છપરા	બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરા.
૬	ડો. શિવ શંકર સિંહ, પ્રિન્સિપાલ, મહારાજા કોલેજ, આરા	વી.કે.એસ. યુનિવર્સિટી, આરા.
૭	ડો. કુમરેશ પ્રસાદ સિંહ, પ્રભારી	બી.આર.એ. બિહાર

	કુલપતિ, વી.કે.એસ. યુનિવર્સિટી, આરા	યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુર.
૮	ડૉ. અરવિંદ કુમાર પાંડે, કાર્યકારી કુલપતિ, કે.એસ.ડી. સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, દરભંગા	કે.એસ.ડી. સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, દરભંગા.

ત્યારબાદ, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિના વિશેષ સચિવે નોંધ કરી કે તમામ આઠ જાહેરનામા સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓને ફેક્સ દ્વારા મોકલી દેવામાં આવ્યા છે.

૧૦. ૯.૨.૨૦૧૩ ના રોજ, બિહારના મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવે શિક્ષણ વિભાગ પાસેથી મળેલ એક અહેવાલ રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવને મોકલ્યો, જે શિક્ષણ વિભાગે વિજિલન્સ વિભાગ મારફતે તપાસ કરાવીને મેળવ્યો હતો. તે અહેવાલના સંબંધિત અંશો નીચે મુજબ છે:

"કુલપતિઓની શ્રેણીમાં

૧. પ્રો. (ડૉ.) બિમલ કુમાર

તેઓ જ્યારે મગધ યુનિવર્સિટીના રજિસ્ટ્રાર તરીકે તૈનાત હતા તે સમય દરમિયાન નાણાકીય અનિયમિતતાઓ, ગેરકાયદેસર રીતે વ્યાખ્યાતાઓની નિમણૂક અને હોદ્દાના ભ્રષ્ટ દુરુપયોગ અંગે તેમની સામેના આરોપોની રાજ્ય સરકારનો વિજિલન્સ વિભાગ તપાસ કરી રહ્યો છે. ડૉ. બિમલ કુમાર સામે સ્પેશિયલ વિજિલન્સ કોર્ટ, મુઝફ્ફરપુરમાં

ફરિયાદ કેસ નં. ૧૩/૧૨, ૧૪/૧૨ અને ૩૫/૧૨ દાખલ કરવામાં આવ્યા છે અને તે વધુ તપાસ માટે વિજિલન્સ ઇન્વેસ્ટિગેશન બ્યુરોને મોકલવામાં આવ્યા છે. આ નાણાકીય અનિયમિતતા સંબંધિત છે. વિધાન પરિષદે પણ ડો. બિમલ કુમાર સામે નાણાકીય અનિયમિતતા અને ભ્રષ્ટાચાર અંગેની ધ્યાન આકર્ષક દરખાસ્ત પર ચર્ચા કરી છે, જેને શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા તપાસ માટે વિજિલન્સ વિભાગને મોકલવામાં આવેલ છે. ભાગલપુરથી પણ ડો. બિમલ કુમાર સામે ભાગલપુર યુનિવર્સિટીમાં ભ્રષ્ટાચાર અંગેના આરોપો મૂકવામાં આવ્યા છે, જેની હાલમાં વિજિલન્સ વિભાગમાં તપાસ ચાલી રહી છે.

સિનિયર એસ.પી., મુઝફ્ફરપુર પાસેથી મળેલ માહિતી મુજબ, તારીખ ૨૪.૯.૧૧ ના યુનિવર્સિટી પોલીસ સ્ટેશન કેસ નં. ૨૧/૧૧ માં આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૪૧/૩૪૨/૫૦૬/૫૦૮/૩૮૬/૩૪ અને એસસી/એસટી એક્ટની કલમ ૩(૧૦) હેઠળ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી છે.

આ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ડો. બિમલ કુમારનું નૈતિક ચારિત્ર્ય અને પ્રામાણિકતા એટલી સારી નથી કે કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે તેમની વિચારણા કરી શકાય અને હાલમાં વિજિલન્સ વિભાગમાં પૂછપરછ તથા તપાસ ચાલી રહી છે.

૨. ડો. પ્રો. અરુણ કુમાર

વિજિલન્સ વિભાગને પ્રો. કુમાર સામે ઉત્તરવહીઓના મૂલ્યાંકનમાં અનિયમિતતાઓ, અનિયમિત નાણાકીય ઉપાડ, કોન્ટ્રાક્ટરો પાસેથી ગેરકાયદેસર અવેજ લેવા અને તેમની આવકના જાણીતા સ્ત્રોત કરતાં વધુ રોકાણ હોવા અંગે ફરિયાદ મળી છે. વિજિલન્સ વિભાગ હાલમાં આ બાબતોની તપાસ કરી રહ્યો છે. આ આરોપો નાણાકીય પ્રકૃતિના છે અને સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે કુલપતિ તરીકે તેમની નિમણૂક યુનિવર્સિટીમાં સારા વહીવટના હિતમાં રહેશે નહીં.

૩. ડો. રામ બિનોદ સિન્હા

બિહાર વિધાન પરિષદમાં નિવેદન નં. ૨૭૮/૧૨ માં ભરતીમાં અનામતના નિયમોનું પાલન ન કરવા, તબીબી બિલના નામે અનિયમિત ઉપાડ, કોર્ટ કેસો માટે ગેરકાયદેસર ચૂકવણી વગેરે અંગે આરોપો મૂકવામાં આવ્યા છે. શિક્ષણ વિભાગમાં ઉપલબ્ધ માહિતી મુજબ, તેમની ઉંમર તેમને યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના વિનિયમો હેઠળ કુલપતિ બનવા માટે પાત્ર બનાવતી નથી.

૪. ડો. અરવિંદ કુમાર પાંડે

સિનિયર એસ.પી., દરભંગા પાસેથી ઉપલબ્ધ માહિતી મુજબ,
આઈ.પી.સી. ની કલમ

૪૨૦/૪૦૯/૪૬૭/૪૬૮/૪૭૧/૧૯૭/૨૧૮/૧૨૦(બી) અને ધ
પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટની કલમ ૧૩/૧૪ હેઠળ તારીખ

૨૯.૬.૧૦ નો કેસ નં. ૧૨૬/૧૦ તથા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૨૦/૪૦૯/૪૬૭/૪૬૮/૪૭૧/૧૨૦(બી) હેઠળ તારીખ ૨૩.૮.૧૦ નો કેસ નં. ૧૫૦/૧૦ નોંધાયેલ છે અને હાલમાં તપાસ હેઠળ છે.

સિનિયર એસ.પી., ગયા પાસેથી ઉપલબ્ધ માહિતી મુજબ, ડો. અરવિંદ કુમાર પાંડે સામે તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૦ ના બોધ ગયા પોલીસ સ્ટેશન કેસ નં. ૧૩૫/૧૦ માં આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૯૭/૨૦૮/૪૦૯/૪૨૦/૪૬૮ અને ૧૨૦(બી) હેઠળ કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે અને તે તપાસ હેઠળ છે. સંસ્કૃત ચેતના પરિષદે ડો. પાંડે સામે નાણાકીય અનિયમિતતાઓના ગંભીર આરોપો મૂક્યા છે જે રાજ્યપાલ સચિવાલયને પણ મોકલવામાં આવ્યા છે. રાજ્યપાલ સચિવાલયે તારીખ ૧.૧૦.૨૦૦૭ ના પત્ર નં. ૩૯૫૦ દ્વારા ડો. પાંડે સામેની ફરિયાદ વધુ તપાસ માટે વિજિલન્સ વિભાગને મોકલી આપી હતી. તે સમયે તેમની સામે એવો આરોપ હતો કે વર્ષ ૨૦૦૬ માં તેમણે શાસ્ત્રી અને ઉપશાસ્ત્રી આપવા માટે વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી નાણાં લીધા હતા. રાજ્યપાલ સચિવાલયે તારીખ ૯.૬.૨૦૦૩ ના પત્ર નં. ૯૧૬ દ્વારા ડો. પાંડે સામેની અન્ય ફરિયાદ પણ વધુ તપાસ માટે વિજિલન્સ વિભાગને મોકલી આપી હતી.

ઉપર જણાવેલ વિગતોના આધારે ડો. પાંડેની કુલપતિ તરીકે નિમણૂક

માટે વિચારણા થવી જોઈએ નહીં કારણ કે તેમનામાં નૈતિક ચારિત્ર્ય અને પ્રામાણિકતાનો અભાવ છે. તેમની શૈક્ષણિક લાયકાત અંગેની વિગતો પણ ખૂબ કાળજીપૂર્વક તપાસવાની જરૂર છે કે શું તેઓ યુ.જી.સી. ના વિનિયમો મુજબ કુલપતિના પદ પર નિમણૂક માટે મૂળભૂત લાયકાત ધરાવે છે કે કેમ.

૬. પ્રો. શંભુ નાથ સિંહ

ઉપલબ્ધ માહિતી મુજબ, શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા તેમની સામેની ફરિયાદ તપાસ માટે વિજિલન્સ વિભાગને મોકલવામાં આવી છે. પ્રો. સિંહ સામે વિજિલન્સ કોર્ટ, પટનામાં ફરિયાદ કેસ નં. ૪૩/૧૨ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે અને તે વધુ તપાસ માટે વિજિલન્સ ઇન્વેસ્ટિગેશન બ્યુરોને મોકલવામાં આવ્યો છે. આ નાણાકીય અનિયમિતતા સંબંધિત છે જેમાં ટી.એ./ડી.એ. નો અનિયમિત ઉપાડ, કાનૂની કેસ પર બિનજરૂરી ખર્ચ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. પ્રિન્સિપલ એકાઉન્ટન્ટ જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલા ઓડિટમાં પણ પટના યુનિવર્સિટીમાં મોટી નાણાકીય અનિયમિતતાઓ દર્શાવવામાં આવી છે, જેમાંથી કેટલીક સીધી રીતે કુલપતિના સ્તરની છે. પ્રિન્સિપલ એકાઉન્ટન્ટ જનરલનો ઓડિટ અહેવાલ પટના યુનિવર્સિટીના કુલપતિને ટિપ્પણીઓ માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો અને મળેલી ટિપ્પણીઓ ફરીથી પ્રિન્સિપલ એકાઉન્ટન્ટ જનરલને તે ટિપ્પણીઓ પર તેમના પ્રતિભાવ માટે મોકલવામાં આવી

હતી. પ્રિન્સિપલ એકાઉન્ટન્ટ જનરલ તરફથી અહેવાલ પ્રાપ્ત થયો છે જેમાં તેમણે ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી કેટલીક ગંભીર નાણાકીય અનિયમિતતાઓમાં ખુલાસો સ્વીકાર્યો નથી. આ અહેવાલો પણ સંપૂર્ણ તપાસ અને યોગ્ય કાર્યવાહી માટે વિજિલન્સ વિભાગને મોકલી દેવામાં આવ્યા છે. આ ઉપરાંત, શ્રી સિંહ સામે સમયાંતરે અન્ય ઘણી ફરિયાદો મળી છે, જેમાં એ મુદ્દાનો પણ સમાવેશ થાય છે કે શું પટના યુનિવર્સિટી એક્ટ હેઠળ કુલપતિ તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે તેમની લાયકાત પૂરતી યોગ્ય છે કે કેમ. શિક્ષણ વિભાગે ગંભીર ફરિયાદો અને પ્રિન્સિપલ એકાઉન્ટન્ટ જનરલનો અંતિમ અહેવાલ વિજિલન્સ વિભાગને અને જરૂરી કાર્યવાહી માટે રાજ્યપાલ સચિવાલયને પણ મોકલી આપ્યો છે.

ઉપર જણાવેલ તથ્યોના આધારે ડૉ. સિંહ કુલપતિ તરીકે નિમણૂક પામવા માટે યોગ્ય નથી.

૯. ડૉ. શિવ શંકર સિંહ

શ્રી સિંહ સામે એક શ્રી રમાશંકર યાદવ, ગામ-જૈતપુર, પોસ્ટ-અસાની, પોલીસ સ્ટેશન-ઉદવંતનગર, ભોજપુર તરફથી નાણાકીય અનિયમિતતા અંગે ફરિયાદો મળી છે. આ બાબતે વધુ તપાસ કરવાની બાકી છે. તેમની શૈક્ષણિક લાયકાત, પ્રકાશનોની ગુણવત્તા અને અનુભવ વિશેની વધુ વિગતો વિના, કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે ડૉ. સિંહના નામનું સૂચન કરવું મુશ્કેલ છે.

પ્રતિ-કુલપતિઓની શ્રેણીમાં

ક. ડો. પદ્મશા ઝા

સિનિયર એસ.પી., મુઝફ્ફરપુર પાસેથી ઉપલબ્ધ માહિતી મુજબ, તારીખ ૨૩.૫.૧૧ ના કેસ નં. ૧૦/૧૧ માં આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૪૨/૩૪૧/૩૨૩/૫૦૪/૫૦૭ હેઠળ તારીખ ૩૦.૦૬.૨૦૧૧ ના રોજ તેમની સામે ચાર્જશીટ રજૂ કરવામાં આવી છે. તેમની સામે તારીખ ૨૪.૮.૨૦૧૧ ના કેસ નં. ૨૧/૧૧ માં કલમ ૩૪૧/૩૪૨/૫૦૬/૫૦૪/૩૮૬/૩૪ હેઠળ અને એસસી/એસટી એક્ટ હેઠળની કલમ ૩(૧૦) હેઠળ પણ ચાર્જશીટ રજૂ કરવામાં આવી છે. આ બાબતોને ધ્યાને લેતાં તેઓ પ્રતિ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે યોગ્ય નથી.

દ. પ્રો.(ડો.) રાજા રામ પ્રસાદ

જોકે કોઈ ફરિયાદ મળી નથી, છતાં તેમની ઉમેદવારી પર ટિપ્પણી કરતાં પહેલાં શૈક્ષણિક લાયકાત, પ્રકાશનોની ગુણવત્તા અને કામના અનુભવ અંગે વધુ વિગતો જરૂરી છે.

ઉપરનો સંક્ષિપ્ત સારાંશ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે તેમ, જે ઉમેદવારોના નામ મોકલવામાં આવ્યા છે તેમાંથી અનેક ઉમેદવારો સામે હાલમાં તપાસ અને પૂછપરછ ચાલી રહી છે. ઘણા કિસ્સાઓમાં શૈક્ષણિક લાયકાત,

પ્રકાશનોની ગુણવત્તા અને કાર્ય અનુભવ વગેરેની વિગતો મોકલવામાં આવી નથી. આ સંજોગોમાં રાજ્ય સરકારનો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે કુલપતિ અને પ્રતિ-કુલપતિના પદ માટે ઉમેદવારોની ટૂંકી યાદી તૈયાર કરવા માટે પેરા-૧ માં સૂચવ્યા મુજબ તાત્કાલિક એક સર્ચ કમિટીની રચના થવી જોઈએ અને કુલાધિપતિ દ્વારા નિમણૂક ફક્ત શોર્ટલિસ્ટ કરાયેલા ઉમેદવારોની યાદીમાંથી જ કરવામાં આવવી જોઈએ."

(અગ્ર સચિવ દ્વારા મોકલવામાં આવેલ પત્ર તારીખ ૧૨.૨.૨૦૧૩ ના રોજ રાજ્યપાલના સચિવાલયમાં મળ્યો હોવાનું કહેવાય છે)

૧૧. ૧૩.૨.૨૦૧૩ ના રોજ, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિના અગ્ર સચિવે નીચે મુજબની નોંધ નોંધી:

"બિહાર, પટનાના મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવ તરફથી પત્ર ક્રમાંક ૪૬૧૦૦૩૪/૨૦૧૩, તારીખ ૦૮/૦૨/૨૦૧૩ (૭૨-૭૮/સી) સાથે એનેક્ષર-(એ) અને એનેક્ષર-(બી)માં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે જે વ્યક્તિઓના નામો પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવ્યા હતા તે અંગે શિક્ષણ વિભાગનો સંક્ષિપ્ત વ્યક્તિગત અહેવાલ, જે આ સચિવાલયમાં તારીખ ૧૨/૦૨/૨૦૧૩ના રોજ મળેલ છે, તેનું કૃપા કરીને અવલોકન કરવામાં આવે. આ સંબંધમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે નામદાર કુલાધિપતિશ્રીના તારીખ ૦૮/૦૨/૨૦૧૩ના આદેશ અનુસાર, વિવિધ યુનિવર્સિટીઓ માટે ૮ (આઠ) કુલપતિઓની નિમણૂક

અંગેના જાહેરનામા પહેલેથી જ બહાર પાડી દેવામાં આવ્યા છે અને તારીખ ૦૮/૦૨/૨૦૧૩ના રોજ તેઓને જાણ કરી દેવામાં આવી છે અને પદધારકો પહેલેથી જ તેમની અધિસૂચિત જગ્યાઓ પર જોડાઈ ચૂક્યા છે અને આ સચિવાલયને તેમનો હાજર થયાનો અહેવાલ મોકલી આપેલ છે, જે ફાઈલ પર રાખવામાં આવ્યા છે."

૧૨. તારીખ ૧૮.૨.૨૦૧૩ના રોજ, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ નીચે મુજબનો હુકમ નોંધ્યો:

"સચિવશ્રી,

મારા તારીખ ૦૮/૦૨/૨૦૧૩ના આદેશના અનુસંધાનમાં, ડૉ. તપન કુમાર શાંડિલ્યની પટના સ્થિત નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટીના કુલપતિ તરીકે તાત્કાલિક અસરથી નિમણૂક કરતું જાહેરનામું કૃપા કરીને આજે જ બહાર પાડશો.

તેમજ નીચે દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની તેમના નામ સામે દર્શાવેલ યુનિવર્સિટીઓમાં ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરતું જાહેરનામું બહાર પાડશો:

૧. ડૉ. રામાયણ પ્રસાદ – મગધ યુનિવર્સિટી, બોધગયા.

૨. ડૉ. બિરેન્દ્ર કુમાર સિંહ – કે.એસ.ડી. સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, દરભંગા.

૩. ડૉ. ધર્માનંદ મિશ્રા – બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરા.

૪. ડૉ. સુલતાના ખુશહૂદ જબીન – એમ.એમ.એચ. અરેબિક એન્ડ પર્શિયન યુનિવર્સિટી, પટના.

૫. પ્રો.(ડૉ.) શૈલેન્દ્ર કુમાર સિંહ – જે.પી. યુનિવર્સિટી, છપરા.

૬. ડૉ. અનવર ઇમામ – વી.કે.એસ. યુનિવર્સિટી, આરા.

ટૂંક સમયમાં ટી.એમ. ભાગલપુર યુનિવર્સિટીના નિયમિત કુલપતિની નિમણૂક ન થાય ત્યાં સુધી અને તાત્કાલિક અસરથી, એમ.યુ.ના કુલપતિ તરીકેની તેમની હાલની ફરજો ઉપરાંત ટી.એમ. ભાગલપુર યુનિવર્સિટીના કુલપતિ પદનો હવાલો સંભાળવા તથા ધારણ કરવા તેમજ તેની તમામ ફરજો અને કાર્યો બજાવવા માટે ડૉ. અરુણ કુમાર, કુલપતિ, મગધ યુનિવર્સિટીની કામચલાઉ નિમણૂક કરતું અન્ય એક જાહેરનામું કૃપા કરીને બહાર પાડશો."

ત્યારબાદ, વિશેષ સચિવે સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓને આ હુકમોની જાણ કરી.

૧૩. આશરે એક મહિના પછી, રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિએ બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધેપુરાના વનસ્પતિશાસ્ત્ર વિભાગના પ્રોફેસર અને વડા ડૉ. અંજની કુમાર સિંહની ટી.એમ. ભાગલપુર યુનિવર્સિટી, ભાગલપુરના કુલપતિ તરીકે તાત્કાલિક અસરથી નિમણૂક કરવા માટે તારીખ ૧૪.૩.૨૦૧૩નો હુકમ

બહાર પાડ્યો. તેમણે એવો પણ નિર્દેશ આપ્યો કે પ્રો.(ડૉ.) રાજા રામ પ્રસાદ, પ્રોફેસર અને વડા, મૈથિલી વિભાગ, બી.એન. મંડલ યુનિવર્સિટી, મધ્યપુરાની પટના યુનિવર્સિટી, પટનાના ઉપ-કુલપતિ તરીકે અને ડૉ. પદ્મશા ઝા, ભૂતપૂર્વ ઉપ-કુલપતિ, એલ.એન. મિથિલા યુનિવર્સિટી, દરભંગાની બી.આર.એ. બિહાર યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુરના ઉપ-કુલપતિ તરીકે તાત્કાલિક અસરથી નિમણૂક કરતાં બે જાહેરનામા બહાર પાડવામાં આવે.

૮. ડૉ. રામ તવાક્યા સિંહે સી.ડબલ્યુ.જે.સી. નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ માં કુલાધિપતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને પડકારી હતી, જેને ઉપર ઉલ્લેખ કર્યા મુજબ, હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને કુલપતિઓ તથા ઉપ-કુલપતિઓની નવેસરથી નિમણૂક કરવા માટે નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા હતા.

૯. રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી હરીશ એન. સાલ્વે અને ડૉ. રામ તવાક્યા સિંહ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રશાંત ભૂષણે બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટની જોગવાઈઓ તેમજ કુલપતિઓ / ઉપ-કુલપતિઓની પસંદગી માટે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૬ હેઠળ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (યુજીસી) દ્વારા ઘડવામાં આવેલા વિનિયમોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા કુલાધિપતિને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે નામો પ્રસ્તાવિત કરવા અંગે આપવામાં આવેલ નિર્દેશ રદ કરવાપાત્ર છે અને

તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો રદબાતલ ઠેરવવાપાત્ર છે, કારણ કે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશનો લાભ લઈને, કુલાધિપતિએ કોઈપણ પ્રકારની પસંદગી કર્યા વિના અને શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતા, નિર્વિવાદ પ્રામાણિકતા તેમજ સંસ્થાકીય પ્રતિબદ્ધતા ધરાવતી વ્યક્તિઓમાંથી પસંદગી કરવા માટેની કોઈપણ પારદર્શક પદ્ધતિનું પાલન કર્યા વિના તથા રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શ કર્યા વિના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક કરવા માટેની વ્યક્તિઓની યાદી મનસ્વી રીતે તૈયાર કરી હતી. શ્રી સાલ્વે અને શ્રી પ્રશાંત ભૂષણ બંનેએ એ બાબત પર ભાર મૂક્યો હતો કે કુલાધિપતિએ દેશમાં શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતા ધરાવતી વ્યક્તિઓ ઉપલબ્ધ છે કે કેમ તે જાણવાનો પ્રયાસ પણ કર્યો ન હતો અને એવી યાદી તૈયાર કરી હતી જેમાં એવી કેટલીક વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થતો હતો કે જેઓની સામે પોલીસમાં ફોજદારી કેસો નોંધાયેલા છે અને/અથવા અદાલત(તો)માં પેન્ડિંગ છે. વિદ્વાન વકીલે તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૦ના યુજીસી વિનિયમો પર આધાર રાખ્યો હતો અને એવી દલીલ કરી હતી કે જોકે આ વિનિયમોનો સમાવેશ કરવા માટે બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટમાં યોગ્ય સુધારો કરવામાં આવ્યો ન હતો, તેમ છતાં કુલાધિપતિ કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક માટેના ઉમેદવારોની પસંદગી કરવા બાબતે યુજીસી દ્વારા નિર્ધારિત માપદંડોને ધ્યાનમાં રાખવા માટે બંધાયેલા હતા અને ઉચ્ચતમ સ્તરની ક્ષમતા, પ્રામાણિકતા, નૈતિકતા અને સંસ્થાકીય પ્રતિબદ્ધતા ધરાવતી પાત્ર વ્યક્તિઓની યાદી તૈયાર કરવા બંધાયેલા હતા, અને આ બાબત ત્યારે જ શક્ય બની શકી હોત જો તેમણે

રાજ્યની સરહદોથી આગળ પસંદગીનું ક્ષેત્ર વિસ્તારીને સર્વત્રાહી પસંદગી કરી હોત. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે નિષ્પક્ષ પસંદગી કરવાને બદલે, કુલાધિપતિએ હાઇકોર્ટના આદેશના આધારે પદભ્રષ્ટ થયેલા લોકોની પુનઃ નિમણૂક થાય તે રીતે ચાલાકીપૂર્વક ગોઠવણ કરી હતી. શ્રી પ્રશાંત ભૂષણે રજૂઆત કરી હતી કે કુલાધિપતિએ હાઇકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેંચ દ્વારા ઠરાવવામાં આવેલા કાયદા પ્રત્યે જરાય આદર દર્શાવ્યો ન હતો અને રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શ કર્યા વિના નિમણૂકો કરી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જે ઉતાવળથી કુલાધિપતિએ તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ના જાહેરનામા બહાર પડાવવાની ખાતરી કરી તે એવા દૂષિત ઇરાદાનો પુરાવો છે કે જેની સાથે તેમણે ફોજદારી ગુનાઓ માટે મુકદ્દમાનો સામનો કરી રહેલા લોકોની પણ નિમણૂક આગળ ધપાવી હતી. શ્રી સાલ્વેએ રજૂઆત કરી હતી કે પોતાના દ્વારા પ્રસ્તાવિત ઉમેદવારોના પૂર્વવૃત્ત અંગે તકેદારી તપાસ ચાલી રહી હોવાની જાણ થયા પછી, કુલાધિપતિએ તકેદારી અહેવાલોની રાહ જોવી જોઈતી હતી અને તે પછી જ તેઓ નિમણૂકો કરી શક્યા હોત.

૧૦. ખાનગી સામાવાળાઓ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વરિષ્ઠ વકીલો શ્રી રામ જેઠમલાણી, શ્રી અનિલ બી. દિવાન અને અન્ય વિદ્વાન વકીલોએ તેમના અસીલોની નિમણૂકોનો બચાવ કર્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે કુલાધિપતિ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી કાર્યપદ્ધતિને મનસ્વી ગણી શકાય નહિ કારણ કે તેમણે તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ના રોજ જાહેરનામા બહાર પાડવાનો આદેશ આપતાં પહેલાં રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કર્યો હતો. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે

રજૂઆત કરી હતી કે ખાનગી સામાવાળાઓની નિમણૂકો રદબાતલ ઠેરવવા માટે યુજીસી વિનિયમોનો સહારો લઈ શકાય નહિ કારણ કે રાજ્ય વિધાનમંડળે યોગ્ય સુધારા કરીને બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટમાં તેનો સમાવેશ કર્યો નથી. શ્રી જેઠમલાણીએ એવી દલીલ કરી હતી કે યુજીસી દ્વારા ઘડવામાં આવેલા વિનિયમો ગૌણ વિધાનના સ્વરૂપના છે અને તે સર્વોચ્ચ કાયદા એટલે કે રાજ્યના અધિનિયમોનું સ્થાન લઈ શકે નહિ અથવા તેના પર હાવી થઈ શકે નહિ. આ દલીલના સમર્થનમાં, તેમણે સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. મનબોધન લાલ શ્રીવાસ્તવ એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૯૧૨ અને પ્રેમચંદ ગર્ગ વિ. એક્સાઈઝ કમિશનર એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૯૯૬ માં આ કોર્ટના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે કિશોર સમરીતે વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. (૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. ૩૯૮ માં આ કોર્ટના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો અને એવી દલીલ કરી હતી કે ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહ પાસે કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકોને પડકારવાનું કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડાઈ નથી કારણ કે તેઓ તે પૈકીના કોઈપણ પદ માટેના દાવેદાર કે હરીફ ન હતા. શ્રી જેઠમલાણી અને શ્રી દિવાને રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય અને તેના અધિકારીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ ફગાવી દેવી જોઈએ કારણ કે તેઓએ માત્ર નવી નિમણૂકો માટેના જાહેરનામા બહાર પડે ત્યાં સુધી રાહ જ નહોતી જોઈ, પરંતુ યુજીસી વિનિયમોનો સમાવેશ કરવાના હેતુથી રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારાઓને મંજૂરી આપવામાં રાજ્યપાલ તરફથી થયેલા કહેવાતા વિલંબ વિશે ગેરમાર્ગે દોરનારું નિવેદન પણ કર્યું હતું. શ્રી

અનિલ દિવાને સંબંધિત કાયદાઓને યુજીસી વિનિયમો સાથે સુસંગત બનાવવા માટે તેમાં જાણીજોઈને સુધારો ન કરવા બદલ રાજ્ય સરકારની આકરી ટીકા કરી હતી અને રજૂઆત કરી હતી કે વિધાનમંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ખરડાને મંજૂરી ન આપવા બદલ રાજ્યપાલને દોષ આપી શકાય નહિ, કારણ કે રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારામાં પ્રસ્તાવિત સર્ચ કમિટીની રચના અમલદારોથી ભરેલી હતી, જેઓ યોગ્ય વ્યક્તિઓની પસંદગી કરવામાં અન્યોને તેમની ભૂમિકા ભજવવા દેત નહિ અને તેનાથી પ્રતિષ્ઠિત શિક્ષણવિદોમાંથી કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક કરવાનો ઉદ્દેશ્ય અસરકારક રીતે નિષ્ફળ નીવડ્યો હોત. વિદ્વાન વકીલે ધ્યાન દોર્યું હતું કે નિમણૂક પામેલા મોટાભાગના લોકો ઉત્કૃષ્ટ શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ અને વિવિધ યુનિવર્સિટીઓ/કોલેજોમાં અધ્યાપનનો બહોળો અનુભવ ધરાવે છે અને દલીલ કરી હતી કે માત્ર કેટલાક ઉમેદવારો સામે ફોજદારી કાર્યવાહી ચાલી રહી છે તેટલા માત્રથી તેમની નિમણૂક રદબાતલ ઠેરવવી જોઈએ નહિ. અંતમાં, શ્રી અનિલ દિવાને રજૂઆત કરી હતી કે જો આ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે કુલાધિપતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટની યોજનાથી વિપરીત છે, તો પણ સ્વચ્છ રેકૉર્ડ ધરાવતા ખાનગી સામાવાળાઓને નવી નિમણૂકો ન થાય ત્યાં સુધી કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકેના પદો ધારણ કરવા અને ફરજો બજાવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ જેથી તેમની છબિ અને પ્રામાણિકતા પર પ્રતિકૂળ અસર ન પડે.

૧૧. અમે સંબંધિત દલીલો / રજૂઆતો પર વિચારણા કરી છે. અપીલો

અને રિટ પિટિશનમાં ઉપસ્થિત થતા મુખ્ય પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓની નોંધ લેવી ઉપયોગી થશે. જે નીચે મુજબ છે:

બીએસયુ એક્ટ

"૧૦. કુલપતિ. – (૧) કોઈ પણ વ્યક્તિ કુલપતિ પદ ધારણ કરવા માટે ત્યાં સુધી લાયક ગણવામાં આવશે નહિ – "

સિવાય કે આવી વ્યક્તિ, કુલાધિપતિના અભિપ્રાય મુજબ, પોતાની વિદ્વત્તા અને શૈક્ષણિક અભિરુચિ માટે પ્રતિષ્ઠિત હોય, અને કોઈ પણ વ્યક્તિ કામેશ્વર સિંહ દરભંગા સંસ્કૃત યુનિવર્સિટીના કુલપતિનો હોદ્દો ધારણ કરવા માટે ત્યાં સુધી લાયક ગણાશે નહીં સિવાય કે આવી વ્યક્તિ, કુલાધિપતિના અભિપ્રાય મુજબ, સંસ્કૃતમાં પોતાની વિદ્વત્તા માટે પ્રતિષ્ઠિત હોય અથવા તેણે સંસ્કૃત શિક્ષણમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપેલું હોય.

(૨) કુલપતિની નિમણૂક કુલાધિપતિ દ્વારા રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને કરવામાં આવશે.

(૩)(એ) કુલપતિ પૂર્ણકાલીન અધિકારી રહેશે અને કુલાધિપતિની મરજી હોય ત્યાં સુધી હોદ્દો ધારણ કરશે.

(બી) આ કલમની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને આધીન રહીને કુલપતિ સામાન્ય રીતે ત્રણ વર્ષની મુદત માટે હોદ્દો ધારણ કરશે અને સદર મુદત

પૂરી થતાં તેમની કુલાધિપતિ દ્વારા રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને પુનઃનિમણૂક કરી શકાશે અને તેઓ ત્રણ વર્ષથી વધુ નહીં તેટલી મુદત માટે કુલાધિપતિની મરજી હોય ત્યાં સુધી હોદ્દો ધારણ કરશે.

(૫) કુલપતિ યુનિવર્સિટીના મુખ્ય કારોબારી અને શૈક્ષણિક અધિકારી, સિન્ડિકેટ તથા એકેડેમિક કાઉન્સિલના ચેરમેન રહેશે અને યુનિવર્સિટીના કોઈપણ સત્તામંડળ કે અન્ય મંડળની કોઈપણ બેઠકમાં ઉપસ્થિત રહેવા તથા બોલવા માટે હકદાર રહેશે અને કુલાધિપતિની ગેરહાજરીમાં સેનેટની બેઠકો તથા યુનિવર્સિટીના કોઈપણ પદવીદાન સમારોહનું અધ્યક્ષસ્થાન સંભાળશે:

પરંતુ કુલપતિ પ્રથમ તબક્કે મત આપશે નહીં, પરંતુ મતો સરખા થાય તે સંજોગોમાં નિર્ણાયક મત ધરાવશે અને તેનો ઉપયોગ કરશે.

(૬) કુલપતિ, આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ અને ઓર્ડિનન્સની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, યુનિવર્સિટીના શિક્ષકો અને અધિકારીઓ ન હોય તેવા મંત્રાલયી કર્મચારીઓ અને યુનિવર્સિટીના અન્ય સેવકોના મંજૂર થયેલા મહેકમમાં તથા મંજૂર થયેલા ગ્રેડ અને પગારધોરણની જગ્યાઓ પર નિમણૂક કરવાની સત્તા ધરાવશે અને આવા કર્મચારીઓ તથા સેવકો પર નિયંત્રણ તેમજ સંપૂર્ણ શિસ્તવિષયક સત્તાઓ ધરાવશે.

(૭)

(૮) કુલપતિ કોલેજો અને તેના મકાનો, પ્રયોગશાળાઓ, વર્કશોપ અને તેની સાધન-સામગ્રી તથા યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન અન્ય કોઈપણ સંસ્થાની મુલાકાત લેવાની અને તેનું નિરીક્ષણ કરવાની સત્તા ધરાવશે, અને તેમને આવી કોલેજો તથા સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલી કોઈપણ બાબતના સંબંધમાં એ જ રીતે પૂછપરછ કરવાની અથવા પૂછપરછ કરાવવાનો અધિકાર રહેશે.

(૯) કુલપતિ આવા નિરીક્ષણ કે પૂછપરછના પરિણામના સંદર્ભમાં આવી કોલેજના પ્રિન્સિપાલને સંબોધન કરશે અને, ત્યારબાદ, કુલપતિના વિચારો કોલેજના સંચાલક મંડળને જણાવવાની તથા આવા નિરીક્ષણ કે પૂછપરછના પરિણામ પર લીધેલા અથવા લેવા માટે પ્રસ્તાવિત પગલાં, જો કોઈ હોય તો, તે અંગે કુલપતિને અહેવાલ આપવાની આવા પ્રિન્સિપાલની ફરજ રહેશે.

(૧૦) કલમ ૪ ના ખંડ (૧૬) હેઠળ જ્યાં અનુસ્નાતક શિક્ષણ ચલાવવામાં આવતું હોય તેવી કોલેજના પ્રિન્સિપાલને સમયાંતરે કોઈપણ નિર્દેશ આપવાનું કુલપતિ માટે કાયદેસર રહેશે અને આવા પ્રિન્સિપાલ તે અનુસાર તેવા તમામ નિર્દેશોનું પાલન કરશે.

(૧૧) કુલપતિ યુનિવર્સિટીની શૈક્ષણિક વ્યવસ્થા પર સામાન્ય નિયંત્રણ રાખશે અને યુનિવર્સિટીના શિસ્ત માટે જવાબદાર રહેશે. યુનિવર્સિટીના શૈક્ષણિક સ્તર અને વહીવટી શિસ્તને જાળવી રાખવા માટે જરૂરી હોય તેવા

તમામ પગલાં ભરવાનું કુલપતિ માટે કાયદેસર રહેશે.

(૧૨) સિન્ડિકેટ અથવા એકેડેમિક કાઉન્સિલનું સત્ર ચાલુ હોય તે સિવાયના કોઈપણ સમયે, જો કુલપતિને ખાતરી થાય કે એવી કટોકટી ઊભી થઈ છે જેમાં આ અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સિન્ડિકેટ અથવા એકેડેમિક કાઉન્સિલમાં નિહિત કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તાત્કાલિક પગલાં ભરવા જરૂરી છે, તો કુલપતિ પોતાને યોગ્ય જણાય તેવા પગલાં ભરશે, અને તેમણે લીધેલા પગલાં અંગે સદર સત્તામંડળને અહેવાલ આપશે, જે સત્તામંડળ આ રીતે લીધેલા પગલાંને કાં તો બહાલી આપી શકશે અથવા તેને નામંજૂર કરી શકશે.

(૧૩) યુનિવર્સિટીની કાર્યવાહી આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, ઓર્ડિનન્સ, રેગ્યુલેશન્સ અને રૂલ્સની જોગવાઈઓ અનુસાર ચલાવવામાં આવે છે કે નહીં તે જોવાની કુલપતિની ફરજ રહેશે અને આવી જોગવાઈઓને અનુરૂપ ન હોય તેવી દરેક કાર્યવાહી અંગે કુલપતિ કુલાધિપતિને અહેવાલ આપશે. યુનિવર્સિટીની કાર્યવાહી આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, ઓર્ડિનન્સ, રેગ્યુલેશન્સ અને રૂલ્સ અનુસાર નથી તેવા કુલપતિના અહેવાલ પર કુલાધિપતિના આદેશો ન મળે ત્યાં સુધી, જે કાર્યવાહી સામે અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હોય તેને સ્થગિત કરવાની સત્તા કુલપતિ પાસે રહેશે.

Ran command: `python3 -c "

with open('source_pdfptotext.txt', 'r', encoding='utf-

8') as f:

```
text = f.read()
```

```
import re
```

```
matches = re.findall(r'.{0,100}stay the proceeding.  
{0,100}', text, re.I)
```

```
for m in matches:
```

```
    print(repr(m))
```

```
``
```

```
Ran          command:          `pdftotext  
"SC_CA_6831_of_2013.pdf" - | grep -i -C 3 "stay  
the proceeding"``
```

```
Ran          command:          `pdftotext  
"SC_CA_6831_of_2013.pdf" - | grep -i -C 3  
"proceeding" | head -n 30`
```

```
Ran  command:  `pdftotext  -f  58  -l  62
```

```
"SC_CA_6831_of_2013.pdf" - | grep -i -C 3  
"proceedings"
```

```
Ran command: `pdftotext -f 58 -l 61  
"SC_CA_6831_of_2013.pdf" -`
```

નીચે દર્શાવેલ ફક્રાનો 'GEMINI.md' ના તમામ નિયમો અનુસાર
ગુજરાતી અનુવાદ પ્રસ્તુત છે:

મૂળ અંગ્રેજી લખાણ:

> * "For so long as the orders of the Chancellor are not
received on the report of the Vice-Chancellor that the
providing of the University is not in accordance with
this Act, the Statutes, the Ordinance, the Regulation
and the Rules, the Vice-Chancellor shall have the
powers to stay the proceeding reported against." *

યુનિવર્સિટીની કાર્યવાહી આ એક્ટ, સ્ટેચ્યુટ્સ, ઓર્ડિનન્સ, રેગ્યુલેશન અને નિયમો અનુસાર નથી તેવા કુલપતિના અહેવાલ પર જ્યાં સુધી કુલાધિપતિના હુકમો પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી, જે કાર્યવાહી સામે અહેવાલ કરવામાં આવ્યો હોય તે કાર્યવાહીને સ્થગિત રાખવાની સત્તાઓ કુલપતિ પાસે રહેશે.

(૧૪)

દ્રષ્ટાંત- 'સમકક્ષ જગ્યા' એટલે રીડર અને રીડરના પગારધોરણમાં પ્રિન્સિપાલ, પ્રોફેસર અને પ્રોફેસરના પગારધોરણમાં પ્રિન્સિપાલ.

(૧૫) કુલપતિ આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, રેગ્યુલેશન્સ અથવા રૂલ્સ દ્વારા તેમના પર પ્રદાન કરવામાં આવેલી અન્ય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અને સોંપવામાં આવેલી અન્ય ફરજો બજાવશે.

(૧૬) યુનિવર્સિટીનું સારું શૈક્ષણિક સ્તર જાળવી રાખવાની અને તેની કાર્યક્ષમતા તથા સુવ્યવસ્થાને પ્રોત્સાહિત કરવાની સમગ્ર જવાબદારી કુલપતિની રહેશે.

(૧૭) આ અધિનિયમ અથવા સ્ટેચ્યુટ્સમાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, કુલપતિ કુલાધિપતિની મંજૂરીથી અધિકારીઓની (ઉપ-કુલપતિ સિવાય) અને શિક્ષકોની નિમણૂક કરશે તથા તેમની

ફરજો નક્કી કરશે;

(૧૮) કુલપતિ યુનિવર્સિટીના અધિકારીઓ અને શિક્ષકો સહિત યુનિવર્સિટીના તમામ કર્મચારીઓ સામે શિસ્તવિષયક પગલાં લેવાની સત્તા ધરાવશે;

(૧૯) નોકરીમાંથી બરતરફી, સેવામુક્તિ અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો કરવાની શિક્ષા ફરમાવતા કુલપતિના આદેશ સામે કુલાધિપતિ સમક્ષ અપીલ થઈ શકશે.

૧૨. ઉપ-કુલપતિ - (૧) કુલાધિપતિ, રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને ઉપ-કુલપતિની નિમણૂક કરશે.

(૨) ઉપ-કુલપતિ યુનિવર્સિટીના પૂર્ણકાલીન અધિકારી રહેશે. તેઓ કુલાધિપતિ દ્વારા રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને નક્કી કરવામાં આવે તેવી શરતો પર, ત્રણ વર્ષથી વધુ નહીં તેટલા સમયગાળા માટે કુલાધિપતિની મરજી હોય ત્યાં સુધી હોદ્દો ધારણ કરશે.

(૩) જ્યાં ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમાયેલ વ્યક્તિ કેન્દ્ર કે રાજ્ય સરકાર અથવા કોઈપણ યુનિવર્સિટી તરફથી કે અન્ય કોઈપણ સ્ત્રોતમાંથી પેન્શન મેળવતી હોય, ત્યાં આવા સ્ત્રોતમાંથી તેમને મળવાપાત્ર પેન્શનની રકમ ઉપ-કુલપતિ તરીકેના તેમના પગારનો ભાગ ગણાશે.

(૪) આ અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, ઉપ-કુલપતિ

નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી અથવા કુલપતિ દ્વારા સમયાંતરે તેમના પર પ્રદાન કરવામાં આવે કે સોંપવામાં આવે તેવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અને ફરજો બજાવશે.

(૫) ઉપ-કુલપતિ સ્નાતક કક્ષા સુધીના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ અને પરીક્ષાના સંચાલન માટે તેમજ સ્નાતક કક્ષા સુધી યુનિવર્સિટી દ્વારા લેવામાં આવતી પરીક્ષાના પરિણામ પ્રસિદ્ધ કરવા માટે જવાબદાર રહેશે અને વિદ્યાર્થી કલ્યાણ માટે જવાબદાર રહેશે."

પીયુ એક્ટ

"૧૧. કુલપતિ.-(૧) કોઈ પણ વ્યક્તિ કુલપતિનો હોદ્દો ધારણ કરવા માટે ત્યાં સુધી લાયક ગણાશે નહીં, સિવાય કે તે-

(૧) ભારતીય કોઈપણ યુનિવર્સિટીના કારભારનો વહીવટ કરવાનો ઓછામાં ઓછો છ વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા શિક્ષણવિદ્ હોય, અથવા

(૨) કોઈપણ યુનિવર્સિટી અથવા કોલેજના પ્રિન્સિપાલ કે વિભાગના વડા હોય અથવા રહી ચૂક્યા હોય, અને સદર યુનિવર્સિટીમાં અથવા અન્ય કોઈપણ યુનિવર્સિટીમાં કે કોઈપણ કોલેજમાં ૧૦ વર્ષથી ઓછા નહીં તેટલા શિક્ષણકાર્યનો અનુભવ ધરાવતા હોય.

(૨) કુલપતિની નિમણૂક પેટા-કલમ (૧) માં દર્શાવેલ લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિઓમાંથી રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને

કુલાધિપતિ દ્વારા કરવામાં આવશે અને તેઓ કુલાધિપતિની મરજી હોય ત્યાં સુધી હોદ્દો ધારણ કરશે.

(૩) કુલપતિ પૂર્ણકાલીન અધિકારી રહેશે અને તેમણે કાર્યભાર સંભાળ્યો હોય તે તારીખથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે હોદ્દો ધારણ કરશે. સદર સમયગાળો પૂરો થતાં, તેમની ત્રણ વર્ષથી વધુ નહીં તેટલી બીજી મુદત માટે પુનઃનિમણૂક કરી શકાશે.

(૪)(૧) તેમની નિમણૂકના અન્ય નિયમો અને શરતો રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને કુલાધિપતિ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.

(૨) જ્યાં કુલપતિ તરીકે નિમાયેલ વ્યક્તિ કેન્દ્ર કે રાજ્ય સરકાર અથવા કોઈપણ યુનિવર્સિટી તરફથી કે અન્ય કોઈપણ સ્ત્રોતમાંથી પેન્શન મેળવતી હોય, ત્યાં આવા સ્ત્રોતમાંથી તેમને મળવાપાત્ર પેન્શનની રકમ કુલપતિ તરીકેના તેમના પગારનો ભાગ ગણાશે.

(૫) કુલપતિ યુનિવર્સિટીના મુખ્ય કારોબારી અને શૈક્ષણિક અધિકારી, સિન્ડિકેટ તથા એકેડેમિક કાઉન્સિલના ચેરમેન રહેશે, અને યુનિવર્સિટીના કોઈપણ સત્તામંડળ કે અન્ય મંડળની કોઈપણ બેઠકમાં ઉપસ્થિત રહેવા તથા બોલવા માટે હકદાર રહેશે

સત્તામંડળ કે યુનિવર્સિટીના અન્ય મંડળની બેઠકમાં હાજર રહેવા અને બોલવા માટે હકદાર રહેશે અને કુલાધિપતિની ગેરહાજરીમાં, સેનેટની

બેઠકો અને યુનિવર્સિટીના કોઈપણ પદવીદાન સમારોહનું અધ્યક્ષસ્થાન સંભાળશે; પરંતુ શરત એ છે કે કુલપતિ પ્રથમ તબક્કે મત આપશે નહિ, પરંતુ મતો સમાન થવાના સંજોગોમાં તેઓ નિર્ણાયક મત ધરાવશે અને તેનો ઉપયોગ કરશે.

(૬) સદર અધિનિયમ, તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલ સ્ટેચ્યુટ્સ અને ઓર્ડિનન્સની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, કુલપતિ પાસે યુનિવર્સિટીના શિક્ષકો અને અધિકારીઓ સિવાયના મંત્રાલયીન સ્ટાફ અને યુનિવર્સિટીના અન્ય કર્મચારીઓની મંજૂર મહેકમની સંખ્યામાં તથા મંજૂર થયેલ ગ્રેડ અને પગારધોરણની જગ્યાઓ પર નિમણૂક કરવાની સત્તા રહેશે, તેમજ આવા સ્ટાફ અને કર્મચારીઓ પર નિયંત્રણ અને સંપૂર્ણ શિસ્તવિષયક સત્તાઓ રહેશે.

(૭)

(૮) કુલાધિપતિને કોલેજો અને તેના મકાનો, પ્રયોગશાળાઓ, વર્કશોપ અને સાધન-સામગ્રી તથા યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન અન્ય કોઈપણ સંસ્થાઓની મુલાકાત લેવાનો અને તેનું નિરીક્ષણ કરવાનો અધિકાર રહેશે.

(૯) કુલપતિ યુનિવર્સિટીના અધિકારીઓ અને શિક્ષકોની નિમણૂક, બદલી, સેવામુક્તિ કે નિલંબન સંબંધે સિન્ડિકેટના આદેશોનો અમલ કરશે, અને યુનિવર્સિટીની શૈક્ષણિક વ્યવસ્થા પર સામાન્ય નિયંત્રણ

રાખશે, તેમજ યુનિવર્સિટીની શિસ્ત માટે જવાબદાર રહેશે.

(૧૦) જો કોઈ સમયે, સિન્ડિકેટ અથવા એકેડેમિક કાઉન્સિલનું સત્ર ચાલુ ન હોય તે સિવાય, કુલપતિને એવી ખાતરી થાય કે એવી કટોકટી ઊભી થઈ છે જેમાં આ અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સિન્ડિકેટ અથવા એકેડેમિક કાઉન્સિલમાં નિહિત કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તાત્કાલિક પગલાં લેવા જરૂરી છે, તો કુલપતિ તેમને યોગ્ય લાગે તેવા પગલાં લેશે, અને તેમણે લીધેલા પગલાંનો અહેવાલ સદર સત્તામંડળને મોકલશે, જે સત્તામંડળ તે રીતે લીધેલા પગલાંને કાં તો બહાલી આપી શકશે અથવા તેને નામંજૂર કરી શકશે.

(૧૧) સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, યુનિવર્સિટીની કાર્યવાહી આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, ઓર્ડિનન્સ, રેગ્યુલેશન્સ અને નિયમોની જોગવાઈઓ અનુસાર હાથ ધરવામાં આવે છે કે નહિ તે જોવાની ફરજ કુલપતિની રહેશે, અને જે કાર્યવાહી આવી જોગવાઈઓને અનુરૂપ ન હોય તેવી દરેક કાર્યવાહી અંગે કુલપતિ કુલાધિપતિને અહેવાલ કરશે.

યુનિવર્સિટીની કાર્યવાહી આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, ઓર્ડિનન્સ, રેગ્યુલેશન્સ અને નિયમો અનુસાર નથી તેવા કુલપતિના અહેવાલ પર કુલાધિપતિના આદેશો ન મળે ત્યાં સુધી, જે કાર્યવાહી વિરુદ્ધ અહેવાલ કરવામાં આવ્યો હોય તે કાર્યવાહી સ્થગિત રાખવાની સત્તા કુલપતિ પાસે રહેશે.

(૧૨)

(૧૩) કુલપતિ આ અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, રેગ્યુલેશન્સ અથવા નિયમો દ્વારા તેમને સોંપવામાં આવેલી અથવા તેમના પર લાદવામાં આવેલી અન્ય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અને તેવી અન્ય ફરજો બજાવશે.

(૧૪) ઉત્તમ શૈક્ષણિક ધોરણ જાળવી રાખવા અને યુનિવર્સિટીની કાર્યક્ષમતા તેમજ સુવ્યવસ્થાને પ્રોત્સાહન આપવાની એકંદર જવાબદારી કુલપતિની રહેશે.

(૧૫) સદર અધિનિયમ અથવા સ્ટેચ્યુટ્સમાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, કુલપતિ કુલાધિપતિની મંજૂરીથી (ઉપ-કુલપતિ સિવાયના) અધિકારીઓની અને શિક્ષકોની નિમણૂક કરશે અને તેમની ફરજો નિર્ધારિત કરશે.

(૧૬) કુલપતિ પાસે યુનિવર્સિટીના અધિકારીઓ, શિક્ષકો અને તમામ કર્મચારીઓ સામે શિસ્તવિષયક પગલાં લેવાની સત્તા રહેશે.

(૧૭) નોકરીમાંથી બરતરફી, સેવામુક્તિ અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો કરવાની સજા ફરમાવતા કુલપતિના હુકમ સામે કુલાધિપતિ સમક્ષ અપીલ થઈ શકશે."

(આ કલમમાં સમાવિષ્ટ મોટાભાગની બાકીની જોગવાઈઓ બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટની કલમ ૧૦ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ સમાન જ

છે.)

"૧૪. ઉપ-કુલપતિ.-(૧) કુલાધિપતિ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને ઉપ-કુલપતિની નિમણૂક કરશે.

(૨) ઉપ-કુલપતિ યુનિવર્સિટીના પૂર્ણકાલીન અધિકારી રહેશે. તેઓ રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને કુલાધિપતિ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવી શરતો પર કુલાધિપતિની મરજી હોય ત્યાં સુધી ત્રણ વર્ષથી વધુ ન હોય તેટલી મુદત માટે હોદ્દો સંભાળશે.

(૩) જ્યાં ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમાયેલ વ્યક્તિ કેન્દ્ર અથવા રાજ્ય સરકાર અથવા કોઈપણ યુનિવર્સિટીમાંથી અથવા અન્ય કોઈપણ સ્ત્રોતમાંથી પેન્શન મેળવતી હોય, ત્યાં આવા સ્ત્રોતમાંથી તેમને મળવાપાત્ર પેન્શનની રકમ ઉપ-કુલપતિ તરીકેના તેમના પગારનો ભાગ ગણાશે.

(૪) સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, ઉપ-કુલપતિ તેવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અને તેવી ફરજો બજાવશે જે નિર્ધારિત કરવામાં આવે અથવા જે તેમને વખતોવખત કુલપતિ દ્વારા સોંપવામાં આવે કે તેમના પર લાદવામાં આવે.

(૫) ઉપ-કુલપતિ સ્નાતક અભ્યાસક્રમ સુધીના પ્રવેશ અને પરીક્ષાના સંચાલન માટે તેમજ યુનિવર્સિટી દ્વારા સ્નાતક અભ્યાસક્રમ સુધી લેવામાં

આવતી પરીક્ષાના પરિણામની પ્રસિદ્ધિ માટે જવાબદાર રહેશે અને તેઓ વિદ્યાર્થી કલ્યાણ માટે પણ જવાબદાર રહેશે."

૧૨. ઉપર ટાંકવામાં આવેલી જોગવાઈઓનું વિશ્લેષણ સ્પષ્ટ કરે છે કે બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટ હેઠળ સ્થપાયેલી દરેક યુનિવર્સિટીમાં કુલપતિનું પદ અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે. તેઓ યુનિવર્સિટીના કાર્યાત્મક માળખાનું હૃદય અને આત્મા છે. તેઓ યુનિવર્સિટીના મુખ્ય વહીવટી અને શૈક્ષણિક અધિકારી, સિન્ડિકેટ અને એકેડેમિક કાઉન્સિલના અધ્યક્ષ છે અને યુનિવર્સિટીના અન્ય કોઈપણ સત્તામંડળ/નિકાયની કોઈપણ બેઠકમાં અધિકારની રૂએ ઉપસ્થિત રહેવા અને બોલવા માટે હકદાર છે. જો કુલાધિપતિ ઉપલબ્ધ ન હોય, તો કુલપતિ સેનેટની બેઠકો અને યુનિવર્સિટીના પદવીદાન સમારોહનું અધ્યક્ષસ્થાન સંભાળવા માટે હકદાર છે. તેમની પાસે શિક્ષકો અને અધિકારીઓ સિવાયના મંત્રાલયીન સ્ટાફ અને યુનિવર્સિટીના અન્ય સેવકોની નિમણૂક કરવાની અને આવા સ્ટાફ તેમજ સેવકો પર શિસ્તવિષયક નિયંત્રણ રાખવાની સત્તા છે. કુલપતિ કોલેજોની મુલાકાત લેવા અને તેનું નિરીક્ષણ કરવા તેમજ આવી કોલેજો અને સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલી કોઈપણ બાબતના સંબંધમાં તપાસ કરવા અથવા તપાસ કરાવવા માટે હકદાર છે. તેમણે નિરીક્ષણ અને/અથવા તપાસના પરિણામ વિશે સંબંધિત કોલેજને જાણ કરવી જરૂરી છે અને નિરીક્ષણ અથવા તપાસના પરિણામ પર લેવાયેલા અથવા લેવા માટે પ્રસ્તાવિત પગલાં અંગેનો અહેવાલ પણ મેળવવો જરૂરી છે. કલમ ૪(૧૬) હેઠળ જેમાં અનુસ્નાતક શિક્ષણ આપવામાં આવતું હોય તેવી કોલેજના પ્રિન્સિપાલને કોઈપણ નિર્દેશ આપવાની

સત્તા કુલપતિ પાસે છે અને પ્રિન્સિપાલ આવા નિર્દેશનું પાલન કરવા બંધાયેલા છે. કુલપતિએ યુનિવર્સિટીની શૈક્ષણિક વ્યવસ્થા પર સામાન્ય નિયંત્રણ રાખવું જરૂરી છે અને તેઓ યુનિવર્સિટીની શિસ્ત માટે જવાબદાર છે. તેઓ યુનિવર્સિટીના શૈક્ષણિક ધોરણ અને વહીવટી શિસ્ત જાળવી રાખવા માટે જરૂરી તમામ પગલાં લેવા માટે પણ હકદાર છે. કટોકટીના કિસ્સામાં, કુલપતિ સિન્ડિકેટ અથવા એકેડેમિક કાઉન્સિલમાં નિહિત કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે. યુનિવર્સિટીની કાર્યવાહી અધિનિયમ, સ્ટેચ્યુટ્સ, ઓર્ડિનન્સ, રેગ્યુલેશન્સ અને નિયમોની જોગવાઈઓ અનુસાર હાથ ધરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે કુલપતિ કર્તવ્યબદ્ધ છે. તેમણે મૂળ તેમજ પ્રત્યાર્પિત કાયદાઓની જોગવાઈઓને અનુરૂપ ન હોય તેવી દરેક કાર્યવાહી અંગે કુલાધિપતિને અહેવાલ કરવાનો રહે છે.

૧૩. ઉપ-કુલપતિ પણ યુનિવર્સિટીના પૂર્ણકાલીન અધિકારી છે અને તેઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવે અથવા કુલપતિ દ્વારા તેમને સોંપવામાં આવે કે તેમના પર લાદવામાં આવે તેવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા અને તેવી ફરજો બજાવવા માટે હકદાર છે. તેઓ સ્નાતક અભ્યાસક્રમ સુધીના પ્રવેશ અને પરીક્ષાઓના સંચાલન માટે તેમજ વિદ્યાર્થી કલ્યાણ માટે પણ જવાબદાર છે.

૧૪. આમ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ યુનિવર્સિટીના શૈક્ષણિક ધોરણ અને શિસ્ત જાળવી રાખવા માટે જવાબદાર છે અને તમામ મંડળો તેમજ સત્તામંડળો કાયદાકીય જોગવાઈઓને અનુરૂપ કાર્ય કરે તે સુનિશ્ચિત

કરવા માટે પણ જવાબદાર છે. આ જ ચોક્કસ કારણ છે કે શા માટે બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) નકારાત્મક સ્વરૂપમાં ઘડવામાં આવી છે અને કુલપતિ તરીકેની નિમણૂક માટે પૂર્વશરત તરીકે શૈક્ષણિક શ્રેષ્ઠતાની લાયકાત નિર્ધારિત કરે છે. બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) જાહેર કરે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ કુલપતિનો હોદ્દો ધારણ કરવા માટે ત્યાં સુધી લાયક રહેશે નહિ જ્યાં સુધી આવી વ્યક્તિ, કુલાધિપતિના અભિપ્રાય મુજબ, વિદ્વતા અને શૈક્ષણિક રુચિ માટે ખ્યાતિપ્રાપ્ત ન હોય. કામેશ્વર સિંહ દરભંગા સંસ્કૃત યુનિવર્સિટીના કિસ્સામાં, તે વ્યક્તિ સંસ્કૃતમાં પોતાની વિદ્વતા માટે ખ્યાતિપ્રાપ્ત હોવી જોઈએ અથવા તેણે સંસ્કૃત શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપેલું હોવું જોઈએ. પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) જાહેર કરે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ કુલપતિનો હોદ્દો ધરાવવા માટે ત્યાં સુધી લાયક ગણાશે નહિ જ્યાં સુધી તે ભારતીય યુનિવર્સિટીના વહીવટનો ઓછામાં ઓછા છ વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા શિક્ષણશાસ્ત્રી ન હોય અથવા તે કોઈપણ યુનિવર્સિટી કે કોલેજના પ્રિન્સિપાલ અથવા વિભાગના વડા હોય કે રહી ચૂક્યા હોય, અને કોઈપણ યુનિવર્સિટી કે કોઈપણ કોલેજમાં ઓછામાં ઓછો ૧૦ વર્ષનો શિક્ષણનો અનુભવ ધરાવતા ન હોય. બંને કલમોની પેટા-કલમ (૨) કુલપતિની નિમણૂક માટે રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરવાનું ફરજિયાત બનાવે છે. તેવી જ રીતે, બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૨(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૪(૧) ઉપ-કુલપતિની નિમણૂક માટે રાજ્ય સરકાર સાથેના વિચારવિમર્શને અનિવાર્ય શરત બનાવે છે.

૧૫. બીએસયુ એક્ટની કલમો ૧૦(૨) અને ૧૨(૧) તથા પીયુ એક્ટની

કલમો ૧૧(૨) અને ૧૪(૧) માં વપરાયેલ 'વિચારવિમર્શ' શબ્દ અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે. 'વિચારવિમર્શ કરવો' શબ્દ કોઈ વિષય/મુદ્દાના સંબંધમાં બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ વચ્ચે મંત્રણા અથવા બે કે તેથી વધુ મનોમંથનની પરસ્પર અસર સૂચવે છે. વિચારવિમર્શ એ એક એવી પ્રક્રિયા છે જેમાં સામેલ પક્ષકારો વચ્ચે વિચારોનું સામંજસ્ય જરૂરી છે. યોગ્ય અથવા ઓછામાં ઓછો સંતોષકારક ઉકેલ લાવવા માટે સદર પ્રક્રિયામાં સામેલ પક્ષકારો વચ્ચે મહત્વપૂર્ણ હકીકતો અને મુદ્દાઓ પર વિચારવિમર્શ જરૂરી છે. વિચારવિમર્શ કોઈ અજાણ વ્યક્તિ અને નિષ્ણાત વચ્ચે અથવા બે નિષ્ણાતો વચ્ચે હોઈ શકે છે. બંને સંજોગોમાં, આખરી નિર્ણય સલાહ લેનાર પાસે હોય છે, પરંતુ તે યોગ્ય કારણો સિવાય સામાન્ય રીતે સલાહ આપનારની સલાહની અવગણના કરશે નહીં.

૧૬. બે વ્યક્તિઓના વિચારો પરસ્પર ચર્ચા કરી શકે અને પરસ્પર પ્રભાવ પાડી શકે તે માટે એ આવશ્યક છે કે પ્રત્યેકની વિચારણા માટે સંપૂર્ણ અને એકસમાન હકીકતો ઉપલબ્ધ હોવી જોઈએ, જે એક સાથે આખરી નિર્ણયનો સ્ત્રોત અને પાયો બંને બની શકે. આવો વિચારવિમર્શ પરિષદના ટેબલ પર અથવા પત્રવ્યવહાર દ્વારા થઈ શકે છે. તેનું સ્વરૂપ મહત્વનું નથી પરંતુ તેનો સાર મહત્વનો છે. જો એક કરતાં વધુ વ્યક્તિઓની સલાહ લેવાની હોય, તો જે તમામ વ્યક્તિઓની સલાહ લેવાની છે તે તમામને તે વિષયની જાણ હોવી જોઈએ કે જેના સંદર્ભમાં તેમની સલાહ લેવામાં આવી રહી છે. દરેક વ્યક્તિને તે વિષય પર અન્યના મંતવ્યોની જાણ હોવી જોઈએ. વિચારવિમર્શની પ્રક્રિયામાં સામેલ પક્ષકારો વચ્ચે મહત્વપૂર્ણ હકીકતો અને તેમાં સામેલ મુદ્દાઓ પર વિચારોનું

આદાન-પ્રદાન હોવું જોઈએ. સલાહ લેનાર પક્ષકાર અન્ય સલાહકારના મંતવ્યો વિશે એક સલાહકારને અંધારામાં રાખી શકે નહીં. જ્યાં સુધી સંબંધિત પક્ષકારો પોતાના સંબંધિત દ્રષ્ટિકોણ એકબીજાને જણાવે નહીં અને તેમના મંતવ્યોની સાપેક્ષ ગુણવત્તાની ચર્ચા અને તપાસ કરે નહીં, ત્યાં સુધી વિચારવિમર્શ પૂર્ણ અથવા અસરકારક ગણાય નહીં.

૧૭. ચંદ્રમૌલેશ્વર પ્રસાદ વિ. પટના હાઈકોર્ટ (૧૯૭૦) ૨ એસ.સી.આર. ૬૬૬ માં, આ કોર્ટે એ પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી હતી કે શું બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૩૩(૧) નું યોગ્ય પાલન થયું હતું કે નહીં, જેમાં એવી જોગવાઈ છે કે કોઈપણ રાજ્યમાં ડિસ્ટ્રિક્ટ જજોની નિમણૂક, તેમજ તેમની નિમણૂકનું સ્થળ અને બઠતી રાજ્યના રાજ્યપાલ દ્વારા તે રાજ્યના સંબંધમાં હકૂમત ધરાવતી "હાઈકોર્ટ સાથે વિચારવિમર્શ કરીને" કરવામાં આવશે. અરજદારને કાર્યકારી ડિસ્ટ્રિક્ટ અને સેશન્સ જજ તરીકે નિમણૂક કરતું સરકારી જાહેરનામું અનુચ્છેદ ૨૩૩ ના ઉદ્દેશનમાં હોવાનું ઠેરવતી વખતે, આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે અવલોકન કર્યું હતું કે:

"જ્યાં સુધી સંબંધિત પક્ષકારો પોતાના સંબંધિત દ્રષ્ટિકોણ અન્ય પક્ષકાર અથવા પક્ષકારોને જણાવે નહીં અને તેમના મંતવ્યોની સાપેક્ષ ગુણવત્તાની ચર્ચા અને તપાસ કરે નહીં, ત્યાં સુધી વિચારવિમર્શ અથવા ચર્ચા-વિચારણા પૂર્ણ કે અસરકારક ગણાય નહીં. જો એક પક્ષકાર બીજા પક્ષકાર સમક્ષ દરખાસ્ત રજૂ કરે, જે પક્ષકારના મનમાં વળતી દરખાસ્ત

હોય પરંતુ તે દરખાસ્ત કરનારને જણાવવામાં ન આવી હોય, તો વિશેષ કંઈપણ કર્યા વિના વળતી દરખાસ્તનો અમલ કરવાનો નિર્દેશ વિચારવિમર્શ કર્યા પછી જારી કરવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં."

૧૮. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. સંકલચંદ હિમતલાલ શેઠ અને અન્ય (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૧૯૩ માં, આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૨(૧) માં આવતા 'વિચારવિમર્શ' શબ્દનું અર્થઘટન કર્યું હતું. ન્યાયમૂર્તિ વાય.વી. ચંદ્રચૂડ (જેઓ તે સમયે ન્યાયમૂર્તિ હતા) તેમણે વર્ડ્સ એન્ડ ફ્રેઝીસ (પરમેનન્ટ આવૃત્તિ ૧૯૬૦, વોલ્યુમ ૯), કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ (વોલ્યુમ ૧૬એ, ૧૯૫૬ આવૃત્તિ), રોલો વિ. મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ (૧૯૪૮) ૧ ઓલ ઇ.આર. ૧૩, ફ્લેચર વિ. મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ (૧૯૪૭) ૨ ઓલ ઇ.આર. ૯૪૬ ના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે:

"આમ, ચર્ચા-વિચારણા એ વિચારવિમર્શનો મૂળ અર્ક છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે દરેક વ્યક્તિગત કેસ પર તેની પોતાની હકીકતોના આધારે અલગથી વિચારણા થવી જોઈએ. જથ્થાબંધ ધોરણે નીતિગત બદલીઓ, જેમાં દરેક ચોક્કસ કેસની હકીકતો ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ અવકાશ રહેતો નથી અને જે સરકારની એકતરફી વિચારણાઓથી પ્રભાવિત હોય છે, તે આપણા બંધારણની વિભાવના બહાર છે."

તે જ ચુકાદામાં, ન્યાયમૂર્તિ ક્રિષ્ના ઐયરે નીચે મુજબના શબ્દોમાં પોતાના

વિચારો વ્યક્ત કર્યા હતા:

"આ અનુચ્છેદના મુખ્ય શબ્દો "વિચારવિમર્શ" અને "બદલી" છે. શબ્દકોશ મુજબ અને લોકબોલી મુજબ વિચારવિમર્શ શું છે? તેનો અર્થ સલાહ લેવી, માર્ગદર્શન મેળવવું થાય છે. આ સંકલ્પનામાં સાથે મળીને ચર્ચા-વિચારણા કરવાના તત્વનો પણ સમાવેશ થાય છે. "સલાહ લેવી" એટલે માર્ગદર્શન, દિશા નિર્દેશ અથવા અધિકૃત માહિતી મેળવવા માટે સંપર્ક કરવો, સલાહ માંગવી – જેમ કે વકીલની સલાહ લેવી; પરસ્પર કોઈ બાબતે ચર્ચા કરવી; વિચાર-વિમર્શ કરવો. (હ્યુઇ વિ. મેટ્રોપોલિટન લાઇફ ઇન્સ્યુ. કું.). "કન્સલ્ટ" શબ્દનો અર્થ અન્યનો અભિપ્રાય કે સલાહ મેળવવી; માર્ગદર્શન લેવું; સાથે મળીને ચર્ચા-વિચારણા કરવી; પરસ્પર વિચારણા કરવી; માહિતી કે સૂચના માટે સંપર્ક કરવો થાય છે. (સી.આઇ.આર. વિ. જોન એ. વોથેન ડિસ્ટિલરી કું.). "કન્સલ્ટ" નો અર્થ અન્યનો અભિપ્રાય કે સલાહ મેળવવી; માર્ગદર્શન લેવું; સાથે મળીને વિચારણા કરવી; પરસ્પર ચર્ચા કરવી; બાબત પર વિચાર કરવો; ચર્ચા કરવી; અમલમાં લાવવા માટે સલાહ લેવી; યોજના ઘડવી; ઉપાય શોધવો; ની સલાહ માંગવી; ની માહિતી મેળવવી; માહિતી કે સૂચના મેળવવા માટે સંપર્ક કરવો; નો સંદર્ભ લેવો. તેપ્લિટસ્કી વિ. સિટી ઓફ ન્યૂ યોર્ક. સ્ટ્રાઉડ્સ લો લેક્સિકોન "વિચારવિમર્શ" ની વ્યાખ્યા આ મુજબ આપે છે:

"વિચારવિમર્શ. [ન્યૂ ટાઉન્સ એક્ટ, ૧૯૪૬ (૯ અને ૧૦ જયોર્જ. ૬, પ્રકરણ ૬૮), કલમ ૧(૧)]. "કોઈપણ સ્થાનિક સત્તામંડળો સાથે વિચારવિમર્શ". "વિચારવિમર્શ એટલે કે, એક તરફ, મંત્રીએ સ્થાનિક સત્તામંડળને સલાહ આપવા સક્ષમ બનાવવા માટે પૂરતી માહિતી પૂરી પાડવી જોઈએ, અને બીજી તરફ, સ્થાનિક સત્તામંડળને સલાહ આપવા માટે પૂરતી તક આપવામાં આવવી જોઈએ" બકનાઈલ, એલ.જે., રોલો વિ. મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ માં. ફ્લેચર વિ. મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ પણ જુઓ."

આપણે કોઈ ચિકિત્સક કે વકીલ, એન્જિનિયર કે આર્કિટેક્ટની સલાહ લઈએ છીએ, અને તેના દ્વારા આપણે અર્થ કેવળ ઉપરછછી નહીં પરંતુ ગંભીર, જાણકાર સલાહ મેળવવાની સુવિચારિત માંગ, સક્ષમ માર્ગદર્શન અને સુવિચારિત અભિપ્રાય છે. સ્વાભાવિક રીતે, જે વ્યક્તિ સલાહ લે છે તેના કબજામાં રહેલી તમામ સામગ્રી કોઈ પણ સંકોચ વિના સલાહ આપનાર સમક્ષ મૂકવી આવશ્યક છે. વધુમાં, તેને માહિતી મેળવવા, અન્ય પગલાં લેવા અને અસરકારક તેમજ અર્થપૂર્ણ સલાહ આપવા માટે તૈયાર થવા માટે વાજબી તક આપવામાં આવવી જોઈએ. બદલામાં, સલાહકારે આ બાબતને ગંભીરતાથી લેવી જોઈએ કારણ કે વિષય ખૂબ ગંભીર મહત્વનો છે. તેનાથી પ્રભાવિત થનારા પક્ષકારો ઉચ્ચ સ્તરના પદાધિકારીઓ છે અને ક્ષતિપૂર્ણ નિર્ણયની અસર આપત્તિજનક હોઈ શકે છે. તેથી, એ ફલિત થાય છે કે રાષ્ટ્રપતિ પાસે રહેલી તમામ સામગ્રી અને

તેઓ જે પગલાં લેવા ધારે છે તે તમામ બાબતો તેમણે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને જણાવવી જોઈએ. તેના બદલામાં, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ જવાબદાર માધ્યમો દ્વારા અથવા સીધી રીતે જરૂરી માહિતી એકત્રિત કરવી જોઈએ, જરૂરી વિગતોથી પોતાને માહિતગાર કરવા જોઈએ, પોતાની પાસે રહેલી માહિતી પર વિચાર-વિમર્શ કરવો જોઈએ અને ન્યાયતંત્રના વહીવટના હિતમાં રાષ્ટ્રપતિને એવી કાર્યવાહીની સલાહ આપવા આગળ વધવું જોઈએ જે તેમના મતે જાહેર હિતમાં હોય, વિશેષ કરીને ન્યાય વ્યવસ્થાના હિતને આગળ ધપાવતી હોય. જોકે, વિચારવિમર્શ એ પરસ્પર સંમતિ કરતાં અલગ છે. તેઓ ચર્ચા કરી શકે છે પરંતુ અસંમત પણ થઈ શકે છે; તેઓ પરસ્પર વિચારણા કરી શકે છે પરંતુ સહમત ન પણ થાય. અને ગમે તે સંજોગોમાં, સંબંધિત ન્યાયાધીશની સંમતિ એ અનુચ્છેદ ૨૨૨ ના કાર્યક્ષેત્રમાં વિશેષ રૂપે આવતું કોઈ પરિબળ નથી."

૧૯. આ ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં સંક્ષિપ્તમાં જણાવવામાં આવેલી હકીકતો દર્શાવે છે કે કુલાધિપતિ કાયદાના આદેશનું સતત ઉલ્લંઘન કરી રહ્યા છે અને રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શ કર્યા વિના તેમજ શૈક્ષણિક શ્રેષ્ઠતા અને અનુભવની આવશ્યકતાની સંપૂર્ણ અવગણના કરીને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકો કરી રહ્યા છે. કુલાધિપતિ દ્વારા ૨૦૧૦ માં કરવામાં આવેલી નિમણૂકો વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા રદબાતલ કરવામાં આવી હતી, જેમણે શોધી કાઢ્યું હતું કે રાજ્ય સરકાર સાથે વાસ્તવમાં કોઈ વિચારવિમર્શ થયો ન હતો. તેમણે એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જોકે કુલાધિપતિ પાસે

તેમની જાણકારી કે અધિકારક્ષેત્રમાં આવતા નામો સૂચવવાની અમુક હદે છૂટછાટ છે, પરંતુ તેઓ રાજ્ય સરકાર સાથે વિગતો શેર કરવા માટે બંધાયેલા છે અને ત્યારબાદ કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે કોણ યોગ્ય છે તે નક્કી કરવા માટે બંધાયેલા છે. ડિવિઝન બેંચે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા લેવાયેલા ડ્રજિકોણને માન્ય રાખ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ ફરજિયાત બનાવવાનો ઉદ્દેશ્ય પસંદગી પ્રક્રિયા પારદર્શક અને ન્યાયી રહે તેની ખાતરી કરવાનો છે. ડિવિઝન બેંચે અવલોકન કર્યું હતું કે રાજ્ય સરકાર પાસે ઉમેદવારોની પૃષ્ઠભૂમિની તપાસ કરવા અને કુલાધિપતિને માહિતી પૂરી પાડવાના સાધનો ઉપલબ્ધ છે, જે ઉમેદવારની અંતિમ પસંદગી કરવામાં અત્યંત ઉપયોગી સાબિત થઈ શકે છે. ડિવિઝન બેંચે એ બાબત પર પણ ભાર મૂક્યો હતો કે આવા મહત્વપૂર્ણ મામલામાં વિચારવિમર્શ અસરકારક હોવો જોઈએ જેથી કુલાધિપતિ રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી અને ઈનપુટ્સ ધ્યાનમાં લીધા પછી અંતિમ પસંદગી કરી શકે અને તેનાથી યુનિવર્સિટી કોઈ ખોટી અથવા અયોગ્ય વ્યક્તિના હાથમાં સોંપાઈ જવાનું જોખમ ટળી શકે.

૨૦. તારીખ ૧.૮.૨૦૧૧ અને ૩.૮.૨૦૧૧ ના જાહેરનામાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો હાઈકોર્ટે ૨૬ કર્યા બાદ કુલાધિપતિએ જે કર્યું તે અત્યંત ચિંતાજનક છે. સીડબ્લ્યુજેસી નં. ૧૫૧૨૩/૨૦૧૧ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૭.૧૨.૨૦૧૨ ના હુકમના છેલ્લેથી અગાઉના ફકરામાં વપરાયેલી ભાષાનો લાભ લઈને, કુલાધિપતિએ કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક માટે પ્રસ્તાવિત વ્યક્તિઓની યાદી તૈયાર કરી અને તે રાજ્ય સરકારને મોકલી

આપી. કુલાધિપતિએ તે નામો કેવી રીતે પસંદ કર્યા તે એક રહસ્યનો વિષય છે કારણ કે તેમણે બી.એસ.યુ. એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પી.યુ. એક્ટની કલમ ૧૧(૧) માં દર્શાવેલ લાયકાતોને ધ્યાનમાં રાખીને પસંદગી કરવાની કોઈ પારદર્શક પદ્ધતિ અપનાવી ન હતી. રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવ દ્વારા મોકલવામાં આવેલા તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ ના પત્ર સાથે જોડેલા ચાર્ટર્સમાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે નિમણૂક માટે પ્રસ્તાવિત વ્યક્તિઓની શૈક્ષણિક લાયકાતો અને અનુભવનો ઉલ્લેખ હતો, પરંતુ શિક્ષણ ક્ષેત્રે તેમની શૈક્ષણિક શ્રેષ્ઠતા અથવા વિશિષ્ટતાનો કોઈ સંકેત ન હતો. છેલ્લા સ્તંભમાં, પ્રથમ આઠ ઉમેદવારો અંગે નીચે મુજબની એકસમાન નોંધ આપવામાં આવી હતી:

"સર્વાંગી રીતે સૌથી યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા. ચુકાદામાં તેમની લાયકાત, પાત્રતા અને યોગ્યતા અંગે એક પણ શબ્દ નથી."

કુલપતિઓની શ્રેણીમાં બાકીના ત્રણ ઉમેદવારો માટે નીચે મુજબની નોંધ આપવામાં આવી હતી:

"કાર્ય માટે યોગ્ય રીતે લાયકાત ધરાવતા અને શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા."

ઉપ-કુલપતિની શ્રેણીમાં, પ્રથમ આઠ ઉમેદવારોના સંબંધમાં નીચે મુજબની નોંધ આપવામાં આવી હતી:

"કાર્ય માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા."

છેલ્લા ઉમેદવારના સંબંધમાં, નીચે મુજબની નોંધ નોંધવામાં આવી હતી:

"સૌથી વધુ ઓબીસી ઉમેદવાર. કામગીરી માટે શ્રેષ્ઠ યોગ્ય માનવામાં આવ્યા."

માત્ર એટલું જ નહીં, રાજ્યપાલના વિશેષ સચિવ દ્વારા મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવને મોકલવામાં આવેલ તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩નો પત્ર અને તેની સાથે જોડેલા ચાર્ટર્સમાં એ ચોક્કસ યુનિવર્સિટી બાબતે સ્પષ્ટપણે મૌન સેવવામાં આવ્યું હતું કે જેમાં તે ચોક્કસ વ્યક્તિને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી.

૨૧. મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવે તારીખ ૨૧.૧.૨૦૧૩ના રોજ પ્રત્યુત્તર મોકલીને ઉમેદવારોના પૂર્વવૃત્ત અંગે અસરકારક તપાસ કરવામાં રાજ્ય સરકારની અસમર્થતા દર્શાવી હતી. ત્યારબાદ જે બન્યું તે રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક વિચારવિમર્શનો દેખાવ કરવા માટે કુલાધિપતિ દ્વારા ભજવવામાં આવેલ એક તમાશો માત્ર હતો. તેમના પત્રમાં, મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવે ધ્યાન દોર્યું હતું કે તારીખ ૫.૧.૨૦૧૩ના પત્રમાં કુલાધિપતિ દ્વારા નામાંકિત વ્યક્તિઓની લાયકાતો અને અનુભવનો માત્ર સંક્ષિપ્ત ઉલ્લેખ જ હતો, પરંતુ હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દેશ અનુસાર નામોની ચકાસણી કરવા માટે રાજ્ય સરકાર સક્ષમ બની શકે તે હેતુથી તેમની તકેદારી મંજૂરી અથવા પ્રામાણિકતા અને નૈતિક ધોરણોનો કોઈ રેકૉર્ડ નહોતો. અગ્ર સચિવે એ બાબતનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે ક્રમ નં. ૪ પર દર્શાવેલ વ્યક્તિ સામે ફોજદારી કાર્યવાહી પેન્ડિંગ હતી.

જ્યારે તે પત્ર રાજ્યપાલ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો, ત્યારે તેમણે વિશેષ સચિવને બીજો પત્રવ્યવહાર મોકલવા નિર્દેશ આપ્યો હતો જેમાં તારીખ પ.૧.૨૦૧૩ના પત્રમાં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની પ્રામાણિકતા અને નૈતિક ધોરણો અંગે નક્કર તેમજ વિશ્વસનીય પુરાવા મોકલવા અને તેમની સામે ન્યાયિક દોષસિદ્ધિનો કોઈ રેકૉર્ડ છે કે કેમ તે દર્શાવવા સરકાર સમક્ષ માંગણી કરવામાં આવી હતી. કુલાધિપતિએ ક્રમ નં. ૪ પર દર્શાવેલ વ્યક્તિ સામે ફોજદારી કાર્યવાહી પેઝિંગ હોવાની હકીકતને ફગાવી દીધી હતી. રાજ્યપાલ-કમ-કુલાધિપતિના વિશેષ સચિવ દ્વારા મોકલવામાં આવેલ બીજો પત્ર મળતાં, અગ્ર સચિવ, શિક્ષણ વિભાગે ઉમેદવારોના પૂર્વવૃત્ત અંગે તપાસ કરાવવાની વિનંતી સાથે તે પત્ર અગ્ર સચિવ, તકેદારી વિભાગને મોકલી આપ્યો હતો. આ બાબતની એક જાણ તારીખ ૪.૨.૨૦૧૩ના રોજ રાજ્યપાલ સચિવાલયને પણ કરવામાં આવી હતી અને એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શની ક્વાયત પૂર્ણ થયા બાદ જ નિમણૂકો કરવામાં આવે. કુલાધિપતિએ તે પત્રને પોતાની સત્તાનું અપમાન ગણાવ્યો અને તકેદારી વિભાગના અહેવાલની રાહ જોયા વિના જ, તેમણે ડ્રાફ્ટ જાહેરનામા તૈયાર કરવા માટે તારીખ ૮.૨.૨૦૧૩ના રોજ ફાઈલ પર હુકમ પસાર કર્યો હતો, જે આખરે તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ના રોજ જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

૨૨. જોકે ખાનગી સામાવાળા/પ્રતિવાદીઓના કાઉન્સેલે એ હકીકતનો લાભ ઉઠાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે મુખ્યમંત્રીના અગ્ર સચિવ દ્વારા મોકલવામાં આવેલ તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩નો પત્ર કુલાધિપતિની કચેરીમાં માત્ર તારીખ

૧૨.૨.૨૦૧૩ના રોજ મળ્યો હતો અને તેથી, તેમને તેની સાથે જોડેલા અહેવાલ પર વિચારણા કરવાની તક મળી નહોતી, પરંતુ તેઓ એ સમજાવી શક્યા નહોતા કે તારીખ ૪.૨.૨૦૧૩ના પત્ર દ્વારા ઉમેદવારોના પૂર્વવૃત્ત અંગે તપાસ કરવા માટે આ બાબત તે વિભાગને સોંપવામાં આવી હોવાની હકીકતથી કુલાધિપતિને વાકેફ કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, તેમણે તકેદારી વિભાગના અહેવાલની રાહ કેમ ન જોઈ. તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ના રોજ જાહેરનામા જારી કરાવવામાં કુલાધિપતિ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી અસાધારણ ઉતાવળ, તેમના પોતાના કેટલાક નામાંકિતો સામે પેવિંગ રહેલા ફોજદારી કેસો સંબંધિત તથ્યોને પ્રકાશમાં લાવતા રાજ્ય સરકારને અટકાવવાના તેમના ઇરાદાની સ્પષ્ટ સાક્ષી પૂરે છે. પોતાના માણસોને કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિયુક્ત કરવાનો કુલાધિપતિનો એકમાત્ર ઉદ્દેશ્ય એ હકીકત પરથી સાબિત થાય છે કે તેમણે તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩ના રોજ નિમણૂકની પ્રક્રિયા અટકાવી નહોતી. તારીખ ૧૯.૨.૨૦૧૩ના જાહેરનામા દ્વારા, તેમણે ડૉ. તપન કુમાર શાંડિલ્યની નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી, પટનાના કુલપતિ તરીકે અને અન્ય છ વ્યક્તિઓની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવાનો હુકમ કર્યો હતો. માત્ર એટલું જ નહીં, આશરે એક મહિના પછી કુલાધિપતિએ ટીએમ ભાગલપુર યુનિવર્સિટીના કુલપતિ તરીકે ડૉ. અંજની કુમાર સિંઘાની અને પટના યુનિવર્સિટી તેમજ બીઆરએ બિહાર યુનિવર્સિટી, મુઝફ્ફરપુરના ઉપ-કુલપતિ તરીકે અનુક્રમે પ્રો. (ડૉ.) રાજા રામ પ્રસાદ અને ડૉ. પદ્મશા ઝાની નિમણૂક માટે તારીખ ૧૪.૩.૨૦૧૩નો હુકમ પસાર કર્યો હતો. તારીખ ૧૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૪.૩.૨૦૧૩ના રોજ જાહેર

કરવામાં આવેલી નિમણૂકોનો હુકમ કરતી વખતે, કુલાધિપતિ સમક્ષ રાજ્ય સરકાર દ્વારા મોકલવામાં આવેલ અહેવાલ ઉપલબ્ધ હતો પરંતુ તેમણે તેની તદ્દન અવગણના કરી અને પોતાના નામાંકિતોની નિમણૂક કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો.

૨૩. અમારા મતે, કુલાધિપતિ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સમગ્ર કવાયત દેખીતી રીતે જ બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧), ૧૦(૨) અને ૧૨(૧) તથા પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧), ૧૧(૨) અને ૧૪(૧)ના આદેશની વિરુદ્ધ હતી, કારણ કે તેમણે રાજ્ય સરકારને ઉમેદવારો અંગે માહિતી પૂરી પાડતા અને કુલપતિ તેમજ ઉપ-કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટેની તેમની યોગ્યતા અંગે પોતાનો અભિપ્રાય જણાવતા અટકાવવા માટે શક્ય તમામ પ્રયાસો કર્યા હતા. હાઈકોર્ટે મુકદ્દમાના બે તબક્કામાં આપેલા નિર્ણયો કે કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક પહેલાં રાજ્ય સરકાર સાથે અર્થપૂર્ણ તેમજ અસરકારક વિચારવિમર્શ થવો જ જોઈએ, તેની તિરસ્કારપૂર્ણ અવગણના કરીને પણ તેમણે કામ કર્યું હતું. સૌથી વધુ આઘાતજનક બાબત એ છે કે કુલાધિપતિએ કુલપતિ તરીકે નિમણૂક માટે બે વ્યક્તિઓની અને ઉપ-કુલપતિ તરીકે એક વ્યક્તિની પસંદગી કરી હતી, જ્યારે વાસ્તવિકતા એ છે કે તેઓ આઈપીસી, ધ શિઝ્યુલ્ડ કાર્ટ્સ એન્ડ ધ શિઝ્યુલ્ડ ટ્રાઈબ્સ (પ્રિવેન્શન ઓફ એટ્રોસિટીઝ) એક્ટ, ૧૯૮૯ અને ધ પ્રિવેન્શન ઓફ ક્રપ્શન એક્ટ, ૧૯૮૮ની વિવિધ જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહ્યા છે. અન્ય કેટલાક ઉમેદવારો સામે ટી.એ. / ડી.એ. ખોટી રીતે ઉપાડવાની અને અન્ય નાણાકીય અનિયમિતતાઓની

ફરિયાદો હતી. આવી વ્યક્તિઓના હાથમાં યુનિવર્સિટીઓ કેવી રીતે સુરક્ષિત રહેશે તે માત્ર કલ્પનાનો જ વિષય હોઈ શકે છે. આ દૂષણનું કારણ શોધવા માટે ક્યાંય દૂર જવાની જરૂર નથી. છેલ્લા ઘણા વર્ષોથી કુલાધિપતિઓ પસંદગીની કોઈપણ પારદર્શક અને નિષ્પક્ષ પદ્ધતિ અપનાવ્યા વિના જ કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક કરી રહ્યા છે. આ પ્રક્રિયામાં તેઓએ સત્તાધારી રાજકીય પક્ષ પ્રત્યે વફાદારી ધરાવતી કેટલીક વ્યક્તિઓને સમાવી લીધી હોઈ શકે છે અને તે રીતે રાજ્ય સરકાર સાથેના કોઈપણ સંઘર્ષને ટાળ્યો હોઈ શકે છે. તેમ છતાં, અમને એ ઠેરવવામાં સહેજ પણ સંકોચ નથી કે નિમણૂકો કરવામાં કુલાધિપતિ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી કાર્યપદ્ધતિ બીએસયુ એક્ટ અને પીયુ એક્ટની યોજના તેમજ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ખુલ્લેઆમ ઉલ્લંઘન કરનારી છે.

૨૪. અમે ઉમેરી શકીએ છીએ કે જોકે બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૯(૧) અને ૧૨(૧) તથા પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) અને ૧૪(૧)ની ભાષા ખુલ્લી જાહેરાત દ્વારા અરજીઓ મંગાવીને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિની પસંદગી કરવાનું સૂચવતી નથી, તેમ છતાં આ કલમોનું સમગ્ર વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે કુલપતિ પોતાની વિદ્વતા અને શૈક્ષણિક રુચિ માટે પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ હોવા જોઈએ અથવા કોઈપણ યુનિવર્સિટીના કારભારોનું વહીવટ કરવાનો અનુભવ ધરાવતા પ્રતિષ્ઠિત શિક્ષણવિદ્ હોવા જોઈએ અને આવી વ્યક્તિની પસંદગી ત્યારે જ શક્ય બને જો પારદર્શક પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવે તેમજ દેશભરના લોકો સુધી પહોંચવાના પ્રયાસો કરવામાં આવે. રાજ્ય સત્તામંડળનું દરેક કાર્ય

પારદર્શક અને નિષ્પક્ષ હોવું જોઈએ તેવો આદેશ આપતા અનુચ્છેદ ૧૪ને આ જોગવાઈઓની ભાષા સાથે વાંચવો પડશે અને જો તેમ કરવામાં આવે, તો એ સ્પષ્ટ બને છે કે કુલાધિપતિએ એવી કોઈ કાર્યપદ્ધતિ અનુસરવી પડશે કે જેના દ્વારા તેઓ શિક્ષણ ક્ષેત્રે પ્રતિષ્ઠા, પ્રામાણિકતા, ઉચ્ચ નૈતિક ધોરણ અને ચારિત્ર્ય ધરાવતી વ્યક્તિઓ પર વિચારણા કરીને એક પેનલ તૈયાર કરી શકે કે જે તે ચોક્કસ યુનિવર્સિટીની છબીમાં વધારો કરી શકે. નિશ્ચિતપણે, બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) કુલાધિપતિ પોતાની કચેરીમાં બેસીને જ યોગ્ય વ્યક્તિઓની પેનલ તૈયાર કરે તેવી કોઈ કલ્પના કરતી નથી.

૨૫. પ્રતિષ્ઠિત શિક્ષણવિદો / વિદ્વાનોની બનેલી શોધ સમિતિની રચના કરવાની જોગવાઈ કરતા યુજીસી નિયમનોનો ઉદ્દેશ્ય બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧) જેવી જોગવાઈઓમાં રહેલી દેખીતી ત્રુટિને પૂર્ણ કરવાનો છે. અમને કોઈ શંકા નથી કે જો સદર બંને એક્ટમાં યુજીસી નિયમનોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હોત, તો કુલપતિ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક સંબંધિત અયોગ્ય વિવાદ ટાળી શકાયો હોત.

૨૬. આ તબક્કે, અમે ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ કે તારીખ ૧૧.૭.૨૦૧૩ના રોજ, કુલાધિપતિ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ કાઉન્સેલ શ્રી વિકાસ સિંહે એવું નિવેદન આપ્યું હતું કે રાજ્યપાલની મંજૂરી માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા એપ્રિલ, ૨૦૧૩માં મોકલવામાં આવેલ વટહુકમ યુજીસી નિયમનોને

સુસંગત નથી અને તે તરત જ રાજ્ય સરકારને પરત કરવામાં આવશે. તે પછી, રાજ્ય સરકાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ કાઉન્સેલ શ્રી હરીશ સાલ્વેએ જણાવ્યું હતું કે યોગ્ય સુધારો કર્યા પછી એક સપ્તાહની અંદર વટહુકમ ફરીથી રાજ્યપાલ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. તારીખ ૨૪.૭.૨૦૧૩ના રોજ, એટલે કે જે તારીખે હુકમ અનામત રાખવામાં આવ્યો હતો, રાજ્ય સરકાર તરફથી ઉપસ્થિત થયેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ કાઉન્સેલ શ્રી રણજીત કુમારે એવું નિવેદન આપ્યું હતું કે જો યુજીસી નિયમનોનો સમાવેશ કરવા માટે સદર બંને એક્ટમાં સુધારો કરવામાં આવશે તો તેઓ કોર્ટને તે અંગે જાણ કરશે. તારીખ ૧૬.૮.૨૦૧૩ના રોજ, શ્રી રણજીત કુમારને મદદ કરતા કાઉન્સેલે તારીખ ૧૩.૮.૨૦૧૩ના બિહાર ગેઝેટ (અસાધારણ) ની ઝેરોક્સ નકલો સુપરત કરી હતી. પ્રથમ ગેઝેટમાં બિહાર એક્ટ નં. ૧૪/૨૦૧૩ દ્વારા બીએસયુ એક્ટમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓ સમાવિષ્ટ છે. બીજા ગેઝેટમાં બિહાર એક્ટ નં. ૧૩/૨૦૧૩ દ્વારા પીયુ એક્ટમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓ સમાવિષ્ટ છે અને ત્રીજા ગેઝેટમાં બિહાર એક્ટ નં. ૧૨/૨૦૧૩ દ્વારા નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૯૫ માં કરવામાં આવેલ સુધારો સમાવિષ્ટ છે. આ સુધારાઓ દ્વારા, બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦ અને ૧૨, પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧ અને ૧૪ તથા નાલંદા ઓપન યુનિવર્સિટી એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમ ૧૧ અને ૧૩(એ) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે. સંદર્ભ ખાતર, બીએસયુ એક્ટમાં કરવામાં આવેલા સુધારાની કલમ ૨ અને ૩ નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

૨. બિહાર એક્ટ, ૨૩/૧૯૭૬ ની કલમ ૧૦ નો સુધારો.— બિહાર સ્ટેટ

યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ ૧૯૭૬ (બિહાર એક્ટ ૨૩, ૧૯૭૬) માં કલમ-૧૦ ના પેટા-કલમ (૧) ના સ્થાને નીચે મુજબની જોગવાઈ દાખલ કરવામાં આવશે, એટલે કે :-

"(૧) (૧) ઉચ્ચતમ સ્તરની ક્ષમતા, પ્રામાણિકતા, નૈતિકતા અને સંસ્થાકીય પ્રતિબદ્ધતા ધરાવતી વ્યક્તિઓની કુલપતિ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવશે. નિમણૂક પામનાર કુલપતિ એક પ્રતિષ્ઠિત વિદ્વાન હોવા જોઈએ, જેઓ યુનિવર્સિટી પ્રણાલીમાં પ્રોફેસર તરીકે ઓછામાં ઓછા દસ વર્ષનો અનુભવ અથવા પ્રતિષ્ઠિત સંશોધન અને / અથવા શૈક્ષણિક વહીવટી સંસ્થામાં સમકક્ષ પદ પર દસ વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા હોવા જોઈએ.

(૨) કુલપતિની પસંદગી જાહેર જાહેરનામા અથવા નામાંકન અથવા પ્રતિભા શોધ પ્રક્રિયા મારફતે અથવા સંયુક્ત રીતે શોધ સમિતિ દ્વારા ૩-૫ નામોની પેનલની યોગ્ય ઓળખ દ્વારા થવી જોઈએ. ઉપરોક્ત શોધ સમિતિના સભ્યો એવી વ્યક્તિઓ રહેશે કે જેઓ

ઉચ્ચ શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં પ્રતિષ્ઠિત હોય અને સંબંધિત યુનિવર્સિટી અથવા તેની કોલેજો સાથે કોઈપણ રીતે સંકળાયેલા ન હોય. પેનલ તૈયાર કરતી વખતે, શોધ સમિતિએ શૈક્ષણિક ઉત્કૃષ્ટતા, દેશમાં અને વિદેશમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રણાલીનો અનુભવ, અને શૈક્ષણિક તેમજ વહીવટી શાસનમાં પર્યાપ્ત અનુભવને યોગ્ય મહત્વ આપવું જોઈશે જે કુલાધિપતિને સુપરત

કરવામાં આવનાર પેનલ સાથે લેખિતમાં આપવાનું રહેશે.

(૩) શોધ સમિતિની રચના નીચે મુજબ રહેશે.

(એ) કુલાધિપતિ દ્વારા નામાંકિત કરવામાં આવનાર એક સભ્ય, જેઓ રાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ ધરાવતા પ્રતિષ્ઠિત વિદ્વાન / શિક્ષણશાસ્ત્રી અથવા શિક્ષણ ક્ષેત્રે પદ્મ પુરસ્કાર મેળવનાર વ્યક્તિ હશે અને તેઓ અધ્યક્ષ રહેશે.

(બી) રાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ ધરાવતી સંસ્થા અથવા સંગઠન, જેમ કે, ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી, ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ સાયન્સ, ઇન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગેનાઇઝેશન, નેશનલ લો યુનિવર્સિટી અથવા નેશનલ રિસર્ચ લેબોરેટરીના નિયામક અથવા વડા અથવા કુલાધિપતિ દ્વારા સભ્ય તરીકે નામાંકિત કરવામાં આવનાર વૈધાનિક યુનિવર્સિટીના કુલપતિ.

(સી) રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત કરવામાં આવનાર એક સભ્ય, જેઓ પ્રતિષ્ઠિત શિક્ષણશાસ્ત્રી હશે અને રાજ્યના ઉચ્ચ શિક્ષણના શૈક્ષણિક માળખા તેમજ સમસ્યાઓનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ધરાવતા હશે."

૩. બિહાર એક્ટ, ૨૩/૧૯૭૬ ની કલમ ૧૨ નો સુધારો.— બિહાર સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ ૧૯૭૬ (બિહાર એક્ટ ૨૩, ૧૯૭૬) માં કલમ ૧૨ ની પેટા-કલમ (૧) ના સ્થાને નીચે મુજબની જોગવાઈ દાખલ કરવામાં

આવશે, એટલે કે :-

"(૧) ઉપ-કુલપતિની નિમણૂક કુલાધિપતિ દ્વારા રાજ્ય સરકાર સાથે વિચારવિમર્શ કરીને તે જ રીતે કરવામાં આવશે જે રીતે કુલપતિની નિમણૂક માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે."

૨૭. ઉપરોક્ત સુધારાઓને ધ્યાને લેતાં, એ પ્રશ્નમાં ઊંડા ઉત્તરવું જરૂરી નથી કે શું યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ ગૌણ વિધાનના સ્વરૂપના છે અને તેઓ બીએસયુ એક્ટ તેમજ પીયુ એક્ટમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓની ઉપરવટ જઈ શકતા નથી.

૨૮. ચુકાદો સમાપ્ત કરતાં પહેલાં, અમે ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહના લોકસ સ્ટેન્ડાઈ સામે શ્રી જેઠમલાણી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો અને તેમના તેમજ શ્રી અનિલ દિવાન દ્વારા બિહાર રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલની ટકવાપાત્રતા સામે ઉઠાવવામાં આવેલ અન્ય વાંધાનો વિચાર કરીશું. અમારા મતે, ડૉ. રામ તવાક્ક્યા સિંહના લોકસ સ્ટેન્ડાઈ સામેનો પડકાર હાઈકોર્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે જ ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. એ બાબત વિવાદમાં નથી કે તેઓ વીર કુંવર સિંહ યુનિવર્સિટી, આરા ખાતે રસાયણશાસ્ત્ર વિભાગના પ્રોફેસર અને વડા છે. તેથી, માત્ર એ હકીકત કે તેમણે પોતાની જાતને કુલપતિ અથવા ઉપ-કુલપતિના પદ માટેના ઉમેદવાર તરીકે રજૂ કર્યા ન હતા, તે કુલાધિપતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો સામે સવાલ ઉઠાવવાના તેમના અધિકારનો ઇનકાર કરવા માટે પૂરતી નથી. રાજ્યમાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે પ્રતિષ્ઠિત શિક્ષણશાસ્ત્રીઓની નિમણૂક કરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા

માટેની તેમની ચિંતાને ખૂબ સારી રીતે સમજી શકાય તેમ છે. તેથી, સામાવાળાઓ દ્વારા તેમના અધિકાર સામેના પડકારને સ્વીકારીને તેમની દાદ નકારવા માટે અમને કોઈ ઔચિત્ય જણાતું નથી.

૨૯. આ મુદ્દો અન્ય દ્રષ્ટિકોણથી પણ વિચારણા માંગી લે છે. જો એમ કહેવું શક્ય હોય તો પણ કે રાજ્યની યુનિવર્સિટીઓમાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂકમાં ડૉ. રામ તવાક્યા સિંહનો કોઈ સીધો અંગત હિતસંબંધ નથી, તો પણ હાઈકોર્ટ તેમણે ઉઠાવેલા મુદ્દાઓની સ્વયં પ્રેરણાથી સંજ્ઞાન લઈ શકી હોત અને તેમની પિટિશનને જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી ગણીને શિવાજીરાવ નિલંગેકર પાટીલ વિરુદ્ધ ડૉ. મહેશ માધવ ગોસાવી (૧૯૮૭) ૧ એસ.સી.સી. ૨૨૭ માં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ ગુણદોષના આધારે તેનો નિર્ણય કરી શકી હોત. તે ચુકાદામાં કરવામાં આવેલાં કેટલાંક અવલોકનો નોંધપાત્ર છે, જેની અમે અહીં નોંધ લઈએ છીએ:

"અરજીમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો ભારતીય અગ્રગણ્ય યુનિવર્સિટીઓ પૈકીની એકમાં અત્યંત ખેદજનક પરિસ્થિતિ છતી કરે છે. અરજદાર કદાચ પોતાના અંગત હિત ખાતર આગળ આવ્યા હોય પરંતુ બોમ્બે યુનિવર્સિટીની સર્વોચ્ચ તબીબી પદવીઓ પૈકીની એકમાં પરીક્ષકોના આચરણની તપાસ એ જાહેર હિતની બાબત હતી. આવી પરિસ્થિતિ કોર્ટના ધ્યાને લાવવામાં આવી હોવાથી, કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની સત્યતા અને કાયદેસરતાની તપાસ કરવી એ જનતા પ્રત્યે કોર્ટની ફરજ

હતી. જાહેર હિતના સંવર્ધન માટે જ જાહેર સંસ્થાની કામગીરીની તપાસ જરૂરી બની જાય છે અને ખાનગી મુકદ્દમો જાહેર હિતની અરજીનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે અને જો ન્યાયતંત્રના વહીવટ માટે આવી તપાસ જરૂરી તેમજ અનિવાર્ય હોય તો તેને ટાળી શકાય નહિ.

મુખ્યમંત્રીની ભૂમિકા અંગે અરજદારના આક્ષેપોની નોંધ લેવામાં આવી છે. એ યાદ રાખવું યોગ્ય રહેશે કે સી.એસ. રાવજી વિરુદ્ધ એપીએસઆરટીસી (૧૯૬૪) ૬ એસ.સી.આર. ૩૩૦ માં આ કોર્ટ વતી બોલતાં ન્યાયમૂર્તિ રાજગોપાલ અચ્યંગરે અહેવાલના પૃષ્ઠ ૩૪૭ પર અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યાં આવા પ્રકારના આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હોય, ત્યાં કોર્ટે સાવચેત રહેવું જોઈએ. એ સાચું છે કે સત્તા પર રહેલા લોકો તરફથી બદદાનત અને અયોગ્ય હેતુઓના આક્ષેપો વારંવાર કરવામાં આવે છે અને તાજેતરના સમયમાં તેનું પ્રમાણ વધ્યું છે. આ કોર્ટે ૧૯૬૪ જેટલા સમય પહેલાં આ અવલોકનો કર્યા હતા. તે પહેલાં કરતાં આજે વધુ સાચાં છે. પરંતુ એ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી જરૂરી છે કે જાહેર જીવનમાં એવી ઘટનાઓ બની રહી છે જેની પહેલાં ક્યારેય કલ્પના પણ કરવામાં આવી નહોતી અને સત્તા તેમજ હોદ્દો ધરાવતા લોકો દ્વારા સત્તાના દુરુપયોગના અનેક સ્પષ્ટ દ્રષ્ટાંતો જોવા મળે છે. આ એક એવી પરિસ્થિતિ છે જેની અદાલતો ન્યાયિક નોંધ લેવા બંધાયેલી છે."

૩૦. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલશ્રી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ અન્ય વાંધો

અપીલો / સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનોની ટકવાપાત્રતા સંબંધિત છે. એ સાચું છે કે કુલાધિપતિએ નિમણૂકો કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કર્યા પછી જ રાજ્ય સરકાર આ કોર્ટ સમક્ષ આવી હતી અને બંને કાયદાઓમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓને મંજૂરી આપવાનો રાજ્યપાલે ઇનકાર કર્યો હોવાના સંદર્ભમાં ૧૮.૩.૨૦૦૫ ના રોજ કોર્ટ સમક્ષ દેખીતી રીતે એક ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ આ પરિબળો હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા તે નિર્દેશ સામે રાજ્ય સરકારના પડકારને નકારી કાઢવા માટે પૂરતા નથી જેણે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧) અને પીયુ એક્ટની કલમ ૧૨(૧) ની જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને પસંદગી કર્યા વિના, પોતાની પસંદગીની વ્યક્તિઓ, જેમના પૈકીના કેટલાક ફોજદારી કેસોમાં સંડોવાયેલા છે, તેમની નિમણૂકમાં કુલાધિપતિને મનમાની કરવાની સંપૂર્ણ છૂટ આપી દીધી હતી.

૩૧. પરિણામે, અપીલો અને રિટ પિટિશન નીચેની શરતોએ મંજૂર કરવામાં આવે છે:

(૧) વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓ તરીકે ખાનગી સામાવાળાઓની નિમણૂક માટે બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૯.૨.૨૦૧૩, ૧૯.૨.૨૦૧૩ અને ૧૪.૩.૨૦૧૩ ના જાહેરનામા ગેરકાયદેસર જાહેર કરવામાં આવે છે અને રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

(૨) કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓની નિમણૂક માટે નામો પ્રસ્તાવિત

કરવા અંગે હાઈકોર્ટ દ્વારા કુલાધિપતિને આપવામાં આવેલ નિર્દેશમાં સુધારો કરવામાં આવે છે અને એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે કુલાધિપતિએ બિહાર એક્ટ નં. ૧૪/૨૦૧૩ અને ૧૩/૨૦૧૩ દ્વારા અનુક્રમે સુધારેલ બીએસયુ એક્ટની કલમ ૧૦(૧), ૧૦(૨) અને ૧૨ તેમજ પીયુ એક્ટની કલમ ૧૧(૧), ૧૧(૨) અને ૧૪ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને પસંદગીની પારદર્શક તેમજ ન્યાયી પદ્ધતિ અનુસરીને કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓના પદો પર નિમણૂક માટે યોગ્ય વ્યક્તિઓની એક પેનલ તૈયાર કરવાની રહેશે.

(૩) ડૉ. સુભાષ પ્રસાદ સિંહા અને ડૉ. અરવિંદ કુમારના કેસમાં હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોમાં દર્શાવ્યા મુજબ, કુલાધિપતિએ રાજ્ય સરકાર સાથે અસરકારક અને અર્થપૂર્ણ વિચારવિમર્શ કર્યા પછી જ નિમણૂકો કરવાની રહેશે.

(૪) ઉપરોક્ત કવાયત વધુમાં વધુ ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં પૂર્ણ કરવાની રહેશે અને પસંદ કરાયેલ વ્યક્તિઓની નિમણૂક ત્યારપછીના ચાર અઠવાડિયામાં કરવાની રહેશે.

(૫) હાલમાં કુલપતિઓ અને ઉપ-કુલપતિઓના પદોનો હવાલો સંભાળી રહેલી વ્યક્તિઓ નવા નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓ હાજર

ન થાય ત્યાં સુધી પોતાના સંબંધિત પદોની ફરજો બજાવવાનું
ચાલુ રાખશે.

અપીલો અને રિટ પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.